

NAIS- JA MIESKUVAT PERUSKOULUN VIIDENNEN LUOKAN OPPILAJDEN
PIIRUSTUKSISSA

Emma Haapamäki
Pro gradu –tutkielma
Ohjaaja: Tuula Vanhatapio
Kuvataidekasvatus
Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta
2017

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Nais- ja mieskuvat peruskoulun viidennen luokan oppilaiden piirustuksissa

Tekijä: Emma Haapamäki

Koulutusohjelma/oppiaine: Kuvataidekasvatus

Työn laji: Pro gradu- tutkielma

Sivumäärä: 78, liitteet (6)

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten nais- ja mieskuvat ilmenevät peruskoulun viidennen luokan oppilaiden piirustuksissa. Tutkin myös nais- ja mieshahmojen muun kuvaamisen yhtäläisyyksiä ja eroja. Piirustuksia tutkiessa on otettava huomioon oppilaiden kehitysvaihe, kuvallisen kehityksen vaihe ja kuvaamisen tavat.

Tutkielma on laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä toimi eläytymismenetelmä, jonka pohjalta kirjoitin kaksi toisistaan hiukan poikkeavaa kehyskertomusta. Molemmissa esiintyi joko mies- tai naishahmo, jonka vaatteille nauretaan. Näiden pohjalta lapset piirsivät minulle aineiston. Litteroin kerätyn aineiston ensin formalistisella kuva-analyysillä, jonka jälkeen teemoittelin ja tarkemmin analysoin sen semioottisen kuva-analyysin avulla.

Tutkielman perusteella selvisi, että Kaisa- ja Kalle-nimiset hahmot oli pääasiassa koodattu joko naisiksi tai miehiksi erilaisten perinteisten merkkien avulla. Tämän lisäksi molempien hahmojen vaatteissa esiintyi paljon kuvioita, kuoseja ja tekstejä, jotka kertovat nolona pidetystä lapsellisuudesta ja epätyylikkyydestä. Pelkästään Kalle-hahmoilla esiintyi reikiä ja paikkoja. Lapset keskittyivät myös kuvaamaan juuri vaatteiden ja hahmojen sisältöä eli sisäjäsenystä ympäristön ja suhteiden kuvaamisen sijaan. Tulokset ovat hyvä ilmaisu siitä, millä merkeillä mies- ja naiskoodaus tapahtuu sekä millaisia yhteisiä ja eriäviä noloja piirteitä vaatteisiin liittyy lasten kokemusmaailmassa.

Avainsanat: *kuvataidekasvatus, naiskuva, mieskuva, lasten piirustukset, eläytymismenetelmä, semiotiikka*

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi: X

University of Lapland, Faculty of Art and Design

Title of the master's thesis: Female and male representations in drawings made by fifth graders

Author: Emma Haapamäki

Degree programme: Art Education

Type of the work: Master's thesis

Number of pages: 78, attachments (6)

Year: 2017

Abstract:

The purpose of this master's thesis was to find out what kind of portrayals of women and men can be found in drawings made by fifth graders. I was also looking for similarities and differences in general depiction of female and male characters. When researching drawings made by children, it is important to take into account how children of this age usually behave and how they draw and portray things.

This was a qualitative study and the researched material was collected using the empathy-based method. I wrote two slightly different frame stories where the character is named either with a traditional boy's or a girl's name, and where the character's clothes were laughed at. Fifth graders drew pictures of the character's clothes based on these frame stories. Transcription was done using formalistic image analysis. Theme identification and decoding of the material was done using the semiotic image analysis.

The study found that the 'Kaisa' and 'Kalle' characters were female and male-coded with traditional signs. Additionally, both the boy and the girl character also had a large number of different figures, patterns and texts on their clothes, representing embarrassing childishness and unstylishness. Only the 'Kalle' characters had holes and patches. Children also focused on depicting what the clothes and the characters looked like, i.e., the cohesiveness of the differentiation inside the figure. What the children did not focus on was the character's surroundings and relations. The results show how girl and boy characters are coded to their assigned genders, and also what kind of similar and different embarrassing features related to clothing are present in children's' perceptions of reality.

Keywords: art education, portrayal of women, portrayal of men, children's drawings, empathy-based method, semiotics

I give permission for the master's thesis to be used in the library: X

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KUVAT, NORMIT JA YHTEISKUNTA	4
3 NAISKUVA JA MIESKUVA	10
3.1 Sukupuoli, naiseus ja mieheys	10
3.2 Naiseus ja mieheys kuvissa ja yhteiskunnassa	15
4 KEHITYSPSYKOLOGIA	25
4.1 Viidesluokkalainen	25
4.2 Kuvallinen kehitys	26
5 TUTKIMUKSEN TEORIAA	31
6 MENETELMÄT JA ANALYYSIMALLI	35
6.1 Eläytymismenetelmä	35
6.2 Analyysimallit	38
7 KUVAT	42
7.1 Tehtävänanto ja kehyskertomus	42
7.2 Aineistonkeruu	45
8 ANALYYSI	47
8.1 Naiskoodaus	52
8.2 Mieskoodaus	56
8.3 Kuviot, kuosit ja tekstit	59
8.4 Reiät ja paikat	61
8.5 Sisäjäsennys	63
9 POHDINTA	64
10 YHTEENVETO	71
LÄHTEET	74
LIITTEET (6)	

1 JOHDANTO

Tutkin pro gradu -tutkielmassani peruskoulun viidennen luokan oppilaiden mies- ja naiskuvaa heidän tekemiensä piirustusten pohjalta. Sukupuolia ja niiden rakentumista on aina esitetty kuvissa, koska se on tärkeä osa yhteiskunnan normeja ja rakenteita. Myös lapsille rakentuu tietynlainen kuva sukupuolten ilmaisusta, mutta he myös oppivat ja keksivät erilaisia merkkejä ja tapoja ilmaista näitä omissa piirustuksissaan. Oletukseni on, että oppilaiden kuvat mieheydestä tai naiseudesta on luettavissa heidän piirustuksiensa pohjalta.

Tutkimuskysymykseni on, miten naiseus ja mieheys ilmenevät alakoulun viidennen luokan oppilaiden piirustuksissa? Tasa-arvoon pyrkivässä yhteiskunnassa kasvattajien on oltava tietoisia sekä miehiin että naisiin kohdistuvista ennako-oletuksista ja stereotyyppioista. Tiedostamisen kautta niihin pystytään puuttumaan ja kyseenalaistamaan arkielämän käytännöissä. Juuri oppilaiden aiheeseen liittyvistä töistä voidaan löytää heidän kokemusmaailmassaan ilmeneviä sukupuolen eroja ja samankaltaisuuksia. Tarkastelen kahden luokan lähes samalla tehtävänannolla tehtyjä piirustuksia tutkien tuloksia ja löydöksiä sukupuolentutkimuksesta ja kehityspsykologiasta koostuvassa teoreettisessa viitekehysessä.

Tutkielmani on jatkoa kandidaatintutkielmalleni, jossa tutkin alakoulun viidennen luokan naiskuvaa heidän piirustustensa pohjalta. Pro gradu -tutkielmassa olen ottanut mukaan myös mieskuvan sekä vaihtanut aineistonkeruumetodin eläytymismenetelmään, jonka tarkoituksena on saada selville syvempää normien ja syy-seuraussuhteiden pohtimista suoran tehtävänannon sijaan. Sukupuolentutkimusta käsittelevä kappale on joiltakin osin samanlainen mutta laajentunut esimerkiksi ottamalla mieskuvan isompaan rooliin uuden tutkimuskysymyksen vuoksi sekä käsittelemällä enemmän juuri kuvien ja yhteiskunnan suhdetta sukupuoleen. Kehityspsykologiaa käsittelevä teoriakappaleeni on lähes identtinen kandidaatintutkielmani kanssa ja se on vain laajentunut kahteen eri alaotsikkoon ja kuvaamaan lähemmin, miten 11-vuotias toimii ja mitä hän kuvaa piirustuksillaan.

Tulevana kuvataiteen opettajana olen kiinnostunut oppilaiden tekemistä kuvista. Kuvat voivat olla joko kuvataiteen oppitunnilla tehtyjä tai niitä tehdessä on käytetty opittuja tekniikoita ja

ilmaisutapoja. Luodut kuvat ovat vain yksi tapa ymmärtää ja löytää mahdollisia vihjeitä siitä, millaisia mies- ja naiskuvia juuri alakoulun oppilailla on. Valitsin alakoulun oppilaat tutkimukseni kohteeksi, koska sivuaineeni koostuu luokanopettajan opinnoista, ja koska juuri murrosiän kynnyksellä olevat lapset ja heidän kokemusmaailmansa kiinnostavat minua.

Tutkin, miten naiseus ja mieheys ilmenevät viidennen luokan oppilaiden piirustuksissa. Analysoin piirrettyjä kuvia ja niiden tuomia mielikuvia, arvoja ja ilmaisullisia keinoja. Tarkastelen erityisesti niitä esille nousevia piirteitä ja aiheita, jotka ovat tutkielmani tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia. Kuvat ovat ainoa aineisoni, enkä esimerkiksi ole kiinnostunut lasten sukupuolesta, etnisestä taustasta tai perheen taloudellisesta tilanteesta. Olen jättänyt myös pois itse aineistonkeräämistilanteen aikana tapahtuneen vuoropuhelun ja sosiaalisen kanssakäymisen. Mies- ja naiskuvien lisäksi olen kiinnostunut siitä, mitä samanlaisia tai erilaisia asioita kuvista löytyy ja millaisia kuvallisen kehityksen alueita niissä on.

Koska aineistoni koostuu piirustuksista, on myös oppilaiden kuvailmaisuus ja kuvallinen kehitys oleellinen osa tutkielmani teoriaa. Tarkastelen teoriani pohjalta, miten hahmot ja muut kuvien osat on kuvallisesti esitetty ja kuinka tavanomaisia ne ovat 11-vuotiaille lapsille. Jokaisella ikäkaudella on omat kuvallisen ilmaisun tapansa, jotka muuttuvat ja kehittyvät muun kasvamisen mukana esimerkiksi maailman hahmottamisen muuttumisen mukaan.

Käsittelen tutkielmassani ensin aiheeseen liittyvän teoreettisen viitekehitykseni, jonka jälkeen käyn läpi tutkimuksen teoriaa ja käyttämäni menetit ja analyysimallit. Näiden jälkeen esittelen ja analysoin aineistoni aiempia lukuja rajaamaani teoreettista viitekehystä hyväksikäyttäen. Lopuksi pohdin tutkimustuloksia ja tutkielmaa kokonaisuutena sekä teen yhteenvedon.

Marjo Räsänen *Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus* vuodelta 2008 on tutkielmani yksi perusteoksista. Tutkielman kannalta olen käyttänyt paljon teoksen teoriaa kuvista ja niiden vaikutuksista ja olemisesta yhteiskunnassa. Tämän lisäksi Räsänen on esitellyt teoksessa useita erilaisia kuvien analysointiin käytettäviä analyysimalleja, joista löysin myös oman menetelmäni perustan. Jari Eskolan *Eläytymismenetelmäopas* vuodelta 1997 taas on teos, johon perustuu lähes koko menetelmäni kuvaaminen ja siihen liittyvät päätökset.

Sirkku Ahon ja Kaarina Laineen teos *Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen* vuodelta 2004 taas on hyvin perustava teos ihmisen erilaisista kehitysvaiheista, joista itse tietenkin keskityn 11-vuotiaisiin. Teos antaa hyvän perustan tämän ikäkauden lasten mielenlaatuun ja tapaan toimia ympäristössään. Kira Outisen vuoden 1995 väitöskirja *Ala-asteen oppilaiden ihmisiirustusten visuaaliset laatuominaisuudet* on yksi perusteos, koska aihetta ei ole kovin paljon tutkittu. Se antaa selviä ominaisuuksia ja esityksiä siitä, miten minkäkin ikäkauden lapset esittävät ihmishahmot piirustuksissaan.

Leena-Maija Rossin useat eri teokset ja artikkelit tarjoavat näkökulmia sukupuolentutkimukseen, mainontaan ja katsomisen politiikkaan. Näitä teoksia ovat *Kuvista toisin sanoin – feministikatsojan näkökulmia* (2001) ja *Heterotehdas – Televisiomainonta sukupuolituotantona* (2003), sekä artikkelit *Esteettisten ideaalien sukupuolipolitiikkaa. Mainoskuvat halun, identiteetin ja ihanteiden tuottajina* (2002) ja *Halukasta ja mukautuvaa. Katumainonta arjen heteroseksualisoijana* (2005).

2 KUVAT, NORMIT JA YHTEISKUNTA

Aineistoni koostuu kuvista, joiden syntyyn ovat vaikuttaneet muun muassa yhteiskunnan kuvamaailma ja arvot. Käsittelen ensimmäisessä teoriakappaleessani kuvia, yhteiskuntaa ja näihin liittyviä normeja. Nämä asiat vaikuttavat lasten elämään ja tätä kautta myös heidän kuviinsa mutta myös omaan tapaan katsoa ja tulkita kuvia. En voi olla täysin objektiivinen kuvien katsoja tai tulkitsija, mutta pyrin tiedostamaan tietynlaiset katsomisen tavat. Onni on se, että minun ja aineistoni piirtämien lasten kulttuuri ja nähty kuvamaailma ovat hyvin samankaltaisia ja suomalaisia, mikä vähentää kulttuurisista eroista johtuvien väärin tulkintojen tekemistä.

Tampereen yliopiston professori Janne Seppänen toteaa teoksessaan, että kieli laajassa merkityksessään sekä heijastaa että rakentaa todellisuutta. Sillä on rakenne, joka liittyy eri tavoin kulttuuriin, arvoihin ja asenteisiin. (Seppänen 2001, 21.) Näin mikään kuva tai teksti ei ole irrallaan yhteiskunnasta, missä se on tuotettu ja missä sitä tarkastellaan. Tutkielmani aineisto koostuu tietystä ajassa ja paikassa elävien lasten piirustuksista, jolloin kyseiset teokset eivät ole irrallaan yhteiskunnasta ja sen normeista.

Seppäsen mukaan visuaalista järjestystä on sekä esinemaailmassa että kuvallisissa esityksissä. Kuvallisten esityksien visuaalisessa järjestyksessä on kyse vakiintuneista esittämisen tavoista sekä välineissä että esitettävissä asioissa. Valokuvaamiseen liittyy erilaisia vakiintuneita esittämisen tapoja kuten lyijykynäpiirroksiinkin, ja mies esitetään vakiintuneesti eri tavalla kuin nainen. Visuaaliset järjestykset liittyvät vahvasti siihen, miten esimerkiksi sukupuolta, etnisyyttä tai vähemmistöjä esitetään. Visuaaliset järjestykset syntyvät inhimillisen toiminnan tuloksena, jossa ihmiset luovat uutta, tulkitsevat ja jäsentävät todellisuutta. Järjestys löytyy myös vakiintuneista katsomisen tavoista. (Seppänen 2001, 34–35.) Oppilaat ja kaikki kuvien tuottajat tuottavat siis kuvia juuri tietyn visuaalisen järjestyksen pohjalta, mutta myös itse tarkastelevat ja katsovat kuvia. Tämän kautta tapahtuu tietynlainen kierre, jossa kuvia katsotaan tietyllä tavalla, jossa ne vaikuttavat omaan kuvien tuottamiseen, ja jolloin joku taas katsoo näitä tuotettuja kuvia.

Mediatutkija ja professori Annamari Vänskä toteaa artikkelissaan, että kuvia käytetään nyky-yhteiskunnassa sekä oman minän rakentamiseen että ympäröivän maailman ja kulttuurin jäsentelyyn, rakentamiseen ja tarkkailuun. Kuvat luovat tietoa kulttuuristamme, joten se luo myös tietoa sukupuolesta ja sen esittämisestä tai esittämättä jättämisestä. (Vänskä 2007, 56.)

Kuvaamisen lisäksi yhteiskunnassa voidaan jättää kuvaamatta tiettyjä asioita tai esittää ne rajoitetusti. Seppäsen mukaan visuaalinen järjestys liittyy sosiaaliseen järjestykseen, joka taas liittyy valtaan. Viranomaisilla on valtaa vaikuttaa ihmisten elinympäristöihin esimerkiksi kaupunkikuvaa ja asemakaavaa muuttamalla ja säätelemällä, mutta heillä on myös valta varjella kansalaisia tietynlaisten kuvastojen näkemiseltä. Nämä visuaaliset järjestykset ovat niin virallisia kuin epävirallisia säädöksiä, jotka pohjautuvat tapoihin ja normeihin. Vallan avulla tuodaan näkyväksi se mitä halutaan näytettävän ja muutetaan näkymättömäksi se mitä ei haluta nähdä. Visuaalisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää mitä nähdään mutta myös se mitä ei nähdä. Näkymättömyydellä suljetaan esimerkiksi tiettyjä ihmisryhmiä pois visuaalisen järjestyksen piiristä. (Seppänen 2001, 41–44.)

Näkyvässä ja näkymättömässä visuaalisessa järjestyksessä on kyse myös siitä, millaiseen kuvastoon katsojan halutaan tottuvan ja samaistuvan. Naisten ja tyttöjen kohdalla on keskusteltu siitä, miten totutut mainokset vaikuttavat negatiivisesti heidän käytökseensä ja tottumuksiinsa. Mainokset tarjoavat samaistumispintaa niin naisille kuin miehille, vaikka niiden mahdollisista negatiivisista vaikutuksista onkin vaikea saada tarkkaa näyttöä. Vallan avulla voidaan kuitenkin määritellä se, millaiset asiat, kehot ja ominaisuudet ovat haluttavia ja visuaaliseen kulttuuriin sopivia ja mitkä taas ovat torjuttuja ja visuaalisen kulttuurin ulkopuolelle jätettäviä. (Seppänen 2001, 44–46.) Näin tiettyjä ihmisryhmiä voidaan kuvata, mutta heitä kuvataan vain jollain tietyllä tavalla ja tietystä näkökulmasta monipuolisen ja totuudenmukaisen esittämisen sijaan.

Visuaalisen kulttuurin ja järjestyksen keskellä elämisen ja siihen sopeutumisen lisäksi ihmiset myös tuottavat niitä enemmän kuin koskaan aiemmin historiassa. Ennen visuaalisen kulttuurin tuottaminen oli vain tietyn ihmisryhmän tehtävä, mutta teknologian avulla lähes jokainen ihminen pystyy tuottamaan visuaalista kulttuuria albumien, valokuvien, kotivideoiden ja tietokoneiden avulla. (Seppänen 2001, 75–76.) Tämä oman kuvallisen tuottamisen määrä on

yhä vain kasvanut tästä Seppäsen vuonna 2001 kirjoittamasta teoksen ajankohdasta, ja älypuhelimet sovelluksineen ovat avanneet vielä uudempia ja monimuotoisempia kuvallisia ilmaiskanavia varsinkin nuorille. On mahdollista tuottaa itse kuvastoa, seurata miten muut tähän kuvastoon suhtautuvat ja itse taas seurata muiden kuvastoa ja päättää, pitääkö siitä vai ei. Henkilökohtaisesti näen tällä kehityksellä olevan sekä negatiivisia että positiivisia seurauksia – pääasiassa jälkimmäisiä. Ihmiset pääsevät itse tuomaan esille itseään, vaikka valtamedia ei yksilön itseilmaisua ja esimerkiksi kehonkuvaa tukisi. Tämä luo myös kuvastoa kuluttaville ihmisille suuremman valinnanvapauden, ja kuluttajat eivät ole enää vain passiivisia vastaanottajia, jos ovat sitä ikinä olleetkaan.

Katseen avulla asiat asetetaan visuaaliseen järjestykseen ja verrataan, miten itse tähän järjestykseen asetutaan. Esimerkiksi sukupuoleen liittyvät visuaaliset järjestykset ovat hyvin vahvoja ja näiden järjestyksien kyseenalaistajia tai rikkojia pidetään epäsoveliaina. (Seppänen 2001, 93.) Koulumaailmassa tämä ilmenee esimerkiksi juuri tietynlaisena koulutaiteena, jota opettaja kannustaa oppilaat tekemään. Tietynlaisten kuvien tuottamiseen kannustetaan, kun taas toisenlaisia kuvia pidetään epäsoveliaina tai epäsovivina kouluympäristöön.

Sukupuolen ja visuaalisen kulttuurin tutkija Leena-Maija Rossin mukaan katsomisen tavat, kuten esimerkiksi kauneuden löytäminen, ovat paikantuneen katsojan silmissä. Katsoja elää tiettyssä ajassa ja paikassa sekä omaa tiettyjä henkilökohtaisia piirteitä kuten sukupuolen ja seksuaalisuuden. (Rossi 2003, 32.)

Myös kuvataidekasvattaja ja tutkija Marjo Räsänen puhuu kirjassaan siitä, kuinka taide ja kuvat ovat kulttuurisia tuotantoja, jotka heijastavat, uusintavat ja muuttavat ympäröivää kulttuuria. Visuaalisen kulttuurin monilukutaitoon liittyvässä kuvien tulkinnassa tähdätään kuvallisten esityksien kontekstualisointiin ja niiden identiteettien rakentamisen keinoihin. Tähän liittyy myös käsitys ihmisen omasta mikrokulttuurista, johon makro- ja osakulttuurit liittyvät ja vaikuttavat. Monikulttuurisessa kuvatulkinnassa näiden kulttuurien rajapinnat ja välit saatetaan näkyviksi ja niiden välisiä suhteita pyritään ymmärtämään. Kaikkien näiden kulttuuristen osien nähdään olevan muutoksessa, johon liittyy identiteettiä, tietoa ja valtaa. Monilukumallissa

käsitteitä lähestytään kuvien kautta tutkimalla, miten merkitykset ja arvot näkyvät kuvissa ja muissa artefakteissa. (Räsänen 2015, 169–171.)

Kuten aiemmin totesin, oppilaat näkevät kuvia, jotka taas vaikuttavat heidän kuvantuotantoonsa, joka taas vaikuttaa näiden kuvien katsojiin. Räsänen mukaan kuvia tulkittaessa tapahtuukin niin sanottu kaksinkertainen tulkinta. Kuva on tekijänsä tulkinta jostain todellisuuden osasta tai ilmiötä, ja tätä kuvaa tulkittaessa taas tulkitaan kuvan tekijän tulkintaa. Tämän tuloksena syntyy tulkintaspiraali, jossa aina edellistä tulkintaa tulkitaan aina uudestaan ja uudestaan. (Räsänen 2015, 183.) Otan tämän kaksinkertaisen tulkinnan huomioon niin siinä, miten oppilaat ovat tulkinneet aikaisemmin näkemiään kuvia, kuin siinä, miten minä tulkitseen heidän piirtämiään kuvia.

Räsänen esittelemän visuaalisen kulttuurin monilukutaidossa olevan kuvatulkinnan tavoitteena on ymmärtää, miten kuvat heijastavat ja luovat tekijän ja vastaanottajan identiteettejä, sekä miten mikro- ja makrokulttuurit vaikuttavat tulkintoihin. Kuvien tuottaminen ja vastaanottaminen liittyvät aina ympäröivään kulttuuriin. Kuvien merkityksiä pyritään löytämään ja tekijät ja katsojat pyritään ymmärtämään kulttuurisista konteksteista käsin pohtimalla, miten tietyt tarkoitukset ja uskomusjärjestelmät ovat vaikuttaneet niihin. (Räsänen 2015, 221–222.)

Professori Helena Sederholmin mielestä taidetta ja taiteellista tuotantoa katsellessa merkitys ei ole ikinä teoksessa itsessään vaan tulkinnoissa. Uskomus on, että merkitys näyttäytyy puhtaana itse teoksessa, vaikka pitäisi ottaa huomioon taiteilijan itsensä ja taiteen esittämisen konteksti. (Sederholm 2002, 82.) Tietyt kuvien analysointiin käytetyt menetelmät vastaavatkin tähän toteamukseen ottaessaan huomioon tekijät lähtökohdat ja kontekstin sen sijaan, että uskoisi vastausten löytyvän puhtaana teoksesta itsestään.

Esimerkiksi sosiosemiotiikassa pyritään tekemään kuvien sisältämät kätkeytyt kulttuuriset merkitykset näkyväksi. Tämä lähestymistapa käsittää kuvat kulttuurisina konstruktioina ja antaa mahdollisuuksia omiin tulkintoihin ja olemassa olevien tulkintojen kyseenalaistamiseen. (Räsänen 2015, 257.) Palaan myöhemmin valitsemaani analyysimalliin ja sen perusteluihin.

Analyysimallista huolimatta kuvien analysointi ei ole helppoa. Annamari Vänskän mukaan kuvien tulkinta ei ole yksiselitteistä, vaan osa siitä voi jäädä sanojen tavoittamattomiin, tai se voi muuttua ja taipua tulkitsijasta, ajasta ja paikasta riippuen uuteen muotoon. Kuvat yksinkertaisesti vastustavat merkitysten sitomista yhteen, absoluuttiseen tulkintaan. Tämä voi olla sekä hyödyllistä että haitallista, kun vastustuksen avulla tutkija voi löytää täysin uusia ulottuvuuksia kuvan sisältä. Tätä tulkinnan sitoutumattomuutta Vänskä kutsuu kuvien vikuroinniksi, joka pyrkii tutkijan katseen ja näkökulman laajentamiseen. Tämän laajenemisen lisäksi vikurointi paljastaa tutkijalle katsomisen ja näkemisen rajallisuuden. Tulkinnot eivät ole tasa-arvoisia vaan ne kilpailevat keskenään huomiosta ja kannatuksesta. (Vänskä 2007, 70.) Täydelliseen tulkintaan on varmasti mahdotonta päästä, mutta se on hyvä tiedostaa tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkija itsessäänkin on osa kuvan tuottamisen osana olevaa todellisuutta ja kulttuuria, jolloin täysi objektiivinen ja täydellinen tulkinta, teorian avullakin, on mahdotonta. Laadullisessa tutkimuksessa tämä ei kuitenkaan ole edes tarkoitus, mutta se on tiedostettava tutkimusta tehdessä.

Kuvamaailmassa juuri mainonta on siitä mielenkiintoinen alue, että se on kaikkialla ja kaikkien nähtävillä oleva asia. Mainonta pelaa realismivaikutelman ja fantasian jännitteellä, joka vaikuttaa identiteetin muodostumiseen joko tiedostetusti tai tiedostamattomasti. (Rossi 2002, 113.) Identiteettiin vaikuttamisen lisäksi mainosten kuvamaailma vaikuttaa muiden kuvamaailmojen tavoin kuvan tuottamiseen.

John Berger oli taidekriitikko ja kuvataiteilija, jonka televisiosarjan pohjalta tehty teos *Näkemisen tavat* käsittelee visuaalista kulttuuria ja taidehistoriaa. Hänen ja muiden teokseen osallistuneiden mukaan mainonnassa keskenään kilpailevien viestien sijaan mainonta on kieltä, jossa samasta asiasta tehdään eri tarjouksia. Mainonta tarjoaa yhden ehdotuksen eri muodoissa, ja asian ostamisen kautta henkilö ja hänen elämänsä voivat muuttua. Tämä muutos ja asioiden enempiys nähdään saavuteltavana rikkautena. (Berger, Blomberg, Fox, Dibb & Hollis 1991, 131.)

Myös Rossi toteaa mainonnan pyrkivän lujittamaan kaksijakoisen sukupuolieron ja heteronormatiivisuuden järjestelmiä normittamalla tiettyjä visuaalisia kuvia ja representaatioita.

Mainonta on kuitenkin sen verran laaja ala, että siellä tapahtuu myös paljon vastarintaa ja kyseenalaistamista. (Rossi 2002, 110.) Professori Kaarina Määttä mukaan mainonnassa luodaan katsojalle tunne siitä, millainen hän on ja millainen hän haluaisi olla. Mainonta toimii sekä identiteetin vahvistajana että sukupuoliroolien vahvistajana ja sosiaalistajana antaessaan tietoa tietynlaisista mies- ja naisidentiteeteistä. (Määttä 1991, 17.) Seuraavaksi käsittelemme näiden nais- ja miesidentiteettien asemaa ja kuvaamista yhteiskunnassa.

3 NAISKUVA JA MIESKUVA

3.1 Sukupuoli, naiseus ja mieheys

Toinen teoriakappaleeni koostuu sukupuolentutkimuksesta. Se on teoriakappaleista laajin, koska nais- ja mieskuvat ovat oleellisin tutkimukseni kohde ja piirustuksista ilmennyt asia. Se myös ilmenee selvimmin sekä tutkielman otsikossa että tutkimuskysymyksessä. Käsittelen ensin sukupuolta ja siihen liittyviä normeja yleisesti. Tämän jälkeen käsittelen sukupuolen, naiseuden ja mieheyden, kuvaamista kuvissa ja yhteiskunnassa.

Tutkija Ahon ja professori Laineen mukaan sosiaaliset normit ja niihin mukautuminen ovat osana niin suurien yhteisöjen kuin pienten ryhmien ja yksilöiden välistä kanssakäymistä. Sosiaaliset normit ovat ryhmän jäsenille asetettuja odotuksia, jotka kuitenkin näkyvät myös yksilöiden kanssakäymisessä. Näiden sääntöjen toteutumista tuetaan erilaisin pakottein ja sanktioin. Sääntöjä voivat olla esimerkiksi koulun järjestyssäännöt ja perheen sisäiset säännöt. Sosiaalisia normeja ovat sekä kirjoitetut ja sovitut säännöt että epäsuorasti esille tulevat odotukset. Normien rikkojia voidaan rankaista esimerkiksi paheksumalla, moittimalla, etuuksien pidättämisellä ja eristämällä, jolloin siihen liittyy aina sosiaalinen kontrolli, kun ihmiset tarkkailevat toisiaan mahdollisten normien vastaisen toiminnan varalta. Odotuksien mukaan eläminen saa aikaan ryhmässä tapahtuvan yhdenmukaisen käytöksen. Ilman normeja ryhmän toiminta voi olla sekavaa ja epävarmaa, jolloin normit luovat ennustettavuutta ja järjestystä. (Aho & Laine 2004, 150.) Nämä normit yltävät hyvin monille elämän eri osa-alueille, mutta tutkielmani kannalta olen kiinnostunein sukupuolen ilmaisun normatiivisuudesta.

Ryhmän mahdollinen rankaisu normien rikkomisesta luo yksilölle paineen elää niiden mukaan, ja tämä ryhmäpaine on vahvaa etenkin lasten ja nuorten keskuudessa. Halu kuulua ryhmään ja tulla hyväksytyksi on usein tärkeämpi kuin oma asenne tai mielipide jotain asiaa kohtaan. Jotkin sosiaaliset normit luovat tai ovat itsessään joukkoharjoja. Toisaalta yksilö voi myös itse luoda kuvitteellisia normeja, joita luulee kaikkien muiden noudattavan. (Aho & Laine 2004, 151–152.)

Professori Pauline von Bonsdorffin mukaan yksilö on erottamattomasti osa kulttuuria ja yhteisöä. Yksilö on riippuvainen muista ihmisistä, sosiaalisista instituutioista ja tavoista, joiden kautta oman toiminnan merkitys tapahtuu ja halut ja tarkoitukset määrittyvät. (Bonsdorff 2002, 317–318.) Tutkimani oppilaat ovat osa erilaisia yhteisöjä, kuten luokkaa, koulua ja perhettä.

Sukupuoli on ideologiaa, neuvottelua, uusintamista, konflikteja, politiikkaa ja suorituksia. Sukupuoli on historiallinen ja kontekstisidonnainen, eli se muuttuu ajassa ja paikassa. (Rossi 2003, 12.) Näin sukupuoli on samalla tavalla aikaan ja paikkaan sidottu kuin kuvat, niiden tuottaminen ja niiden katsominen. Molempiin liittyy taustalla vaikuttava vahva sosiaalinen rakenne.

Rossin mukaan länsimaisessa yhteiskunnassa tuotetaan voimakkaasti kahta sosiaalista sukupuolta, joista toinen on aktiivinen subjekti ja toinen passiivinen objekti. Miessukupuoli hallitsee, päättää ja kuvastaa mieltä, kun taas naissukupuoli jätetään pois päätöksenteosta ja kuvastaa kehoa, josta ei kuitenkaan saa aina itse päättää. Kuvat eri muodoissaan tukevat ja rakentavat tätä patriarkaalista rakennetta. (Rossi 2001, 37–38.) Nämä kuvat taas ovat ympäröivässä kulttuurissamme ja vaikuttavat omaan suhtautumiseemme maailmaan ja kuviin.

Neurologi ja tietokirjailija Markku Hyypän mukaan oletettuihin ominaisuuksiin ja stereotyyppioihin pohjautuva sukupuoli-jako on yksi ihmiskunnan tehokkaimmista dualismeista ja se on luokitteluna niin vahva, että naisista ja miehistä puhutaan vastakkaisina sukupuolina (Hyypä 1996, 23). Myös itse päädyin tutkimaan juuri mies- ja naiskuvia sen sijaan, että olisin ottanut mukaan myös esimerkiksi muunsukupuolisia kuvaavan tehtävänannon.

Yliopistonlehtori Iris Ruoho ja viestinnän ja journalismin tutkija Sinikka Torkkola ovat todenneet, että yhteiskunnassa sukupuoli on tärkeämpi osa ihmisten välisessä suhteissa ja kulttuurisessa tavassa ajatella kuin esimerkiksi sosiaaliset taidot, kädentaidot ja empatia (Ruoho & Torkkola 2010, 31). Sukupuolen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ei siis ole mitenkään vähäpätöinen.

Stereotyyppien avulla koodaamme ihmisiä sekä elävien ihmisten että ihmisiä kuvaavien kuvien kohdalla. Sukupuolijako on Hyypän mukaan suojajärjestelmä, jonka avulla yritämme hallita maailmaa. Stereotyyppien ovat ne uskomusrakenteet, joita liitämme miehiin ja naisiin, ja ne saavat sisältöä ja vahvistusta ruumiinrakenteesta, käyttäytymisestä, sosiaalisista suhteista, harrastuksista ja ammateista. Näiden stereotyyppien avulla voimme antaa ihmiselle erinäisiä ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä heti ensitapaamisella. Esimerkiksi naiset ovat stereotyyppisesti pehmeitä, hentoja, voimattomia, hoivaavia, alistuvia, heikkoja, tunteellisia, äidillisiä ja huolehtivia. (Hyypä 1996, 18.) Vastakkainasettelun mukaan miehet olisivat stereotyyppisesti siis muun muassa kovia, vahvoja, hallitsevia, järjellään ajattelevia ja itsenäisiä.

Naisista puhuttaessa feminismin teoreetikko ja filosofi Judith Butler pyrkii kuitenkin kyseenalaistamaan naiseuden universaalin kategorian, koska muuten jää helposti huomioimatta kategorian sisällä olevat erot ja risteymät esimerkiksi etnisyydessä, luokkaeroissa ja seksuaalisessa suuntautumisessa. Butler haastaakin sen, miten ”nainen” kategoriana määritellään. On esitetty, että se liittyisi tietoisuuteen, yhteiseen koettuun sortoon tai ylikulttuuriseen kuvaukseen naisellisuudesta ja naiseudesta. (Butler 1990, 65.) Samaa pohdintaa miehen universaalista kategoriasta ei ole juurikaan käyty, vaikka monia samoja kysymyksiä ja ehdotuksia voidaan esittää myös miehiin keskittyvässä sukupuolentutkimuksessa.

Professori Heinämaa, yliopistolehtori Reuter ja professori Saarikangas pohtivatkin teoksessaan sitä, määritteleekö sukupuolen ihminen itse vai jokin toinen ulkopuolinen taho tai voima. Sukupuolikysymys oli selvennykseksi jaettu 1970-luvulla sex/gender-jakoon, jossa on biologisesti ja sosiaalisesti määräytyvät puolet. Tämä jako ei kuitenkaan ole ongelmaton, koska se on perustunut kapeaan fysiologiseen ruumiskäsitykseen, jossa ruumiin historiallisuus, kokemuksellisuus ja aistimellisuus on jätetty huomiotta. Biologinen sukupuoli on näin siis ajateltu muuttumattomaksi perustaksi, kun huomio on keskittynyt enemmän sosiaaliseen sukupuoleen ja sen muutoksiin. (Heinämaa, Reuter & Saarikangas 1997, 8–9.)

Butlerin mukaan tieteen määrittelemä biologinen sukupuoli ei ole kaukana sosiaalisesta sukupuolesta, koska myös se palvelee vallitsevia normeja ja poliittisia järjestelmiä. Sen

näkeminen muuttumattomana ja jyrkkänä kahtiajakona miehiin ja naisiin on yhtä kulttuurisesti rakennettu kuin sosiaalinen sukupuoli ja sen stereotyyppiset ominaisuudet. (Butler 1990, 55.)

Hyypä toteaa teoksessaan, kuinka miehen ja naisen erot ovat lähes poikkeuksetta sosiaalisia eroja, ja kuinka biologialla on vain hyvin vähän vaikutusta miehekkyyteen tai naisellisuuteen. Naisen ja miehen määritelmistä voidaan poimia yksittäisiä piirteitä sekä psykologisia ja sosiaalisia käyttäytymisiä, mutta ne eivät juurikaan eroa sukupuolten välillä, ja jos eroavat, niin määritelmien sisällä hajonta on paljon suurempi kuin sukupuolten itsensä välillä. (Hyypä 1996, 41.)

Bergerin esittelemän käsityksen mukaan naisen sosiaalinen hahmo on erilainen kuin miehen. Miehen sosiaaliseen hahmoon liittyy lupaus voimasta ja vallasta sekä siitä, mitä hän kykenee tekemään muille tai muiden puolesta. Naisen sosiaalinen hahmo taas ilmaisee sitä, miten hän asennoituu itseensä ja mitä hänelle voi tai ei voi tehdä. Naiset kasvatetaan tarkkailemaan itseään ja omaa tekemistään. Kun nainen tarkkailee itseään, hän myös tarkkailee, miten muut hänet näkevät. Tie onneen voidaan saavuttaa muiden ihmisten ja erityisesti miesten avulla. Toisen ihmisen arvostus naista kohtaan korvaa hänen oman tunteensa itseään kohtaan. Miehet siis toimivat ja naiset näkyvät, joten miehet katsovat naisia ja naiset tarkkailevat itseään tämän katsomisen kohteena. Tarkkailu on maskuliinista ja tarkkailtuna oleminen on feminiinistä. (Berger jne. 1991, 45–47.)

Sukupuolijärjestelmä tuottaa stereotyyppioita, epätasa-arvoa ja syrjintään, mikä ilmenee eri tavoin kielessä, käsitteissä, kuvissa, ajattelutavoissa ja toiminnassa (Bonsdorff & Seppä 2002, 7). Itse pyrin keskittymään juuri kuvissa ilmeneviin piirteisiin, olivat ne epätasa-arvoa ja syrjintää aiheuttavia tai eivät. Sukupuolijärjestelmä ja jyrkkä jako miehiin ja naisiin on kuitenkin aikuisten ihmisten ylläpitämä järjestelmä, jota opetetaan lapsille jatkuvuuden aikaansaamiseksi. Lapset eivät välttämättä sisäistä kaikkea sukupuolijärjestelmän piirteitä, tai ne eivät välttämättä ilmene heidän piirustuksissaan. Ikävä kyllä yhteiskuntatieteilijä ja sosiologian dosentti Näre toteaa artikkelissaan, että esimerkiksi poikien taipumus suosia omaa sukupuoltaan kasvaa, kun he huomaavat siitä saatavat edut (Näre 1992, 78.).

Lapsien on muutenkin vaikea välillä ymmärtää aikuisten sukupuolijärjestelmää ja sen tarpeellisuutta. Rossin mukaan maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat hyvin vaikutusvaltaisia mutta myös epämääräisiä, liukkaita ja vaikeasti määriteltäviä käsitteitä. Feminiinisyys liitetään naiseuteen ja perinteiseen käsitykseen naisruumiista, maskuliinisuus taas mieheyteen ja miesruumiiseen. Yhteiskunta ja erilaiset toimintakulttuurit rikkovat, ristiinkytkevät ja uusintavat tätä vaikutusvaltaista systeemiä, tai ainakin tarkastelevat sitä kriittisesti. (Rossi 2002, 109.) Tämän vuoksi myös lasten on välillä vaikea käsittää kaikkea, mitä järjestelmään liittyy.

Pahimmillaan stereotypiat ja oletukset aikaansaavat muun muassa naisvihaa. Heinämaan ja Näreen mukaan naisviha ei ole pelkästään miesten naisiin kohdistamaa vaan myös naisten naisiin kohdistamaa vihaa. Naisvihalla on useita eri ilmenemismuotoja ja seurauksia, mutta rajuin niistä on naisen ruumiin pahoinpitely ahdistelun, raiskauksen, anoreksian ja itsemurhan muodoissa. Sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää esiintyy sekä yksilöiden välisissä suhteissa että näitä yksilöitä säätelevissä instituutioissa. Valtio ja lainsäädäntö voivat sallia erilaisia käytäntöjä, jotka rajoittavat naisia ja luovat syrjintää. (Heinämaa & Näre 1994, 6–7.)

Naisvihasta kevyempänä muotona on esimerkiksi oletus siitä, että työn ja perheen yhteensovittaminen on suurempi ongelma naisille kuin miehille. Tällaiset perheveloitteet rajoittavat naisten aktiivista työnhakua ja näin myös urakehitystä. (Ruoho & Torkkola 2010, 179.) Tällaiset oletukset näkyvät myös siinä, miten naiset kuvataan useammin perheen parissa kuin miehet.

Sosiologi Ilkka Kangas toteaa kirjoitelmassaan, että lähennellyn tai alistetun naisen vihanilmaukset nähdään merkkinä hysteerisyydestä, naurettavuudesta tai seksin puutteesta sen sijaan, että se olisi kunnioitettava tunne. Viha ei kuulu naisen perinteiseen hoivaavaan, rakastavaan ja alistuvaan rooliin, jolloin jopa naiset itse näkevät vihan ilmaisemisen itsekeskeisenä ja epänaiseellisenä tapana reagoida. Näin ollen viha usein ilmaistaan tehottomasti tai kärjistetysti. Viha kärjistyy, kun tunne on tukahdutettu ja se lopulta purkautuu vahvasti, näyttäen ylireagoinnilta. Tehoton vihan ilmaisu on taas helppo sivuuttaa, kun nainen itse syyllisyyden tunteen vuoksi liittyy mukaan anteeksipyyntöjä ja empatiaa. (Kangas 1994, 109–110.)

Professori Eric Andersonin mukaan sosiaaliset sukupuoliroolit ovat vahingollisia sekä tytöille että pojille. Pojissa tämä näkyy tunteiden ilmaisemisen kieltämisenä, avusta kieltäytymisenä, perheestä erottautumisena ja muina eristäytymisen muotoina. (Anderson 2009, 46.) Tämä taas pohjautuu käsitykseen vahvasta ja itsenäisestä miehestä, joka ei tarvitse muita ympärilleen. Sisukas yksin pärjääminen on varsin suomalaisuuteen ja varsinkin suomalaiseen mieheen liitetty piirre. Suomalainen mies ”Ei puhu eikä pussaa”.

Miehillä stereotypia ja oletus tietynlaisesta identiteetistä ja taipumuksista esiintyy muun muassa asevelvollisuutena. Helsingin yliopiston historiatutkija Kivimäen mukaan sukupuolihistoria ja kriittinen miestutkimus on analysoinut asevelvollisuuden poliittisena, kulttuurisena ja sosiaalisena instituutiona mieskansalaisten rakentamiseen. Rauhan aikana nuoret sidotaan maanpuolustuksen mieskansalaisuuteen, sodan aikana tämä mieskansalaisuus ilmenee uhrautumisena ja väkivaltana. (Kivimäki 2014, 249.) Suomalaisessa kulttuurissa kulttimaineeseen noussut Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* kertoo tarinan nuorukaisista, jotka määrittelevät itsensä suomalaisen mieheyden omakuvaksi. Romaanin nimi viittaa anonyymiksi jäävän sotilaan luomaa myyttiä suomalaisesta sotilaasta ja miehestä. (Kivimäki 2014, 252–253.)

3.2 Naiseus ja mieheys kuvissa ja yhteiskunnassa

Tutkija Riitta Pirisen mukaan ympäristömme ja kulttuurimme luo ja tuottaa sukupuolta ja sen esittämisen malleja muun muassa kuvien ja tekstien kautta. Oikeanlaisen naiseuden esittämislle annetaan neuvoja esimerkiksi tyylioppaissa ja naistenlehdissä, ja juuri naisellisuus on sidottu vahvasti naiseuden representaatioon. (Pirinen 2001, 142–143.) Vastaavanlaisesti oikeanlaisen mieheyden esittämislle esitetään toisenlaisissa kuvissa ja teksteissä.

Mediakuvastolla on suuri pakko ja taipumus tuottaa ja toistaa käsitystä kahdesta ”vastakkaisesta” sukupuolesta, jotka ovat täysin erilaisia. Kulttuurissamme varsinkin nainen on koodattu hyvin vahvasti feminiiniseksi ja heteroseksuaaliksi kohteeksi, jota miehet haluavat ja jota naiset haluavat olla. (Rossi 2005, 90.) Tämä ilmenee usein selvimmin esimerkiksi mainoskuvastoissa.

Määttän mukaan useimmat sukupuolistereotyytiat ovat uskomuksia, joille ei ole todenmukaista tutkimuspohjaa. Ne ovat yleensä yksinkertaistettuja olettamuksia ja ennakkoluuloja luonteenpiirteistä, kyvyistä ja yhteiskunnallisista tehtävistä. Virheellisyydestään huolimatta nämä stereotyytiat vaikuttavat ympäröivään kulttuurin ja ihmisten toimintaan niin ajatusten kuin toiminnan tasolla. Stereotyypioiden yksi tehtävä on helpottaa ja yksinkertaistaa ajattelua, mutta ne myös sitovat ja rajoittavat sitä. (Määttä 1991, 6.)

Tasa-arvopolitiikan edistämiseksi kaikki piilevät ja heikosti tunnistettavat stereotyytiat pitää tuoda esille ja käsiteltäviksi, jotta löydetään kaikki miesten ja naisten luonteesta, tehtävistä ja taipumuksista kertovat viestit. Näiden viestien seasta olisi sitten tarkoitus pyrkiä erottamaan kaavamainen, alistava ja manipuloiva aines pois. (Määttä 1991, 23.) Tutkielmassani en voi mennä niin pitkälle, että esittäisin tapoja tämän aineksen erottamiseksi lasten kokemusmaailmasta ja piirtämistä kuvista, mutta pyrin tutkielmani avulla löytämään tietoa aiheeseen liittyen.

Tutkija Pen Daltonin mukaan lähes kaikki ympärillämme olevat asiat ja esineet ovat sukupuolistettu maskuliiniseksi tai feminiiniseksi, olivat ne sitten fyysisiä esineitä tai abstrakteja käsitteitä. Ilma, valo, ajattelu ja laki on liitetty maskuliinisuuteen, kun maa, karkea aines, intuitio ja juoruilu on liitetty feminiinisyteen. Kahtiajako ei itsessään ehkä ole huono asia, mutta se sisältää epätasa-arvoisen aseman maskuliinisuuden hyväksi, koska yhteiskunnassa arvostetut asiat ovat maskuliinisia ja vähemmän arvostetut feminiinisiä. Ne myös muuttuvat kontekstin ja vertailun mukaan aina arvostamaan maskuliinista enemmän. Maskuliininen tiede on arvostetumpaa kuin feminiininen taide, maskuliininen työ on arvostetumpaa kuin feminiininen lepo. Kontekstista riippuen taide on maskuliinista verrattuna feminiiniseen käsityöhön mutta feminiinistä verrattuna maskuliiniseen tieteeseen. (Dalton 2001, 9–10.)

Eurooppalaisissa alastonkuvissa nainen on kuvattu katsottavaksi ja halutuksi sen sijaan, että se kuvaisi kuvatun naisen omien tunteiden ilmaisua. Ei-eurooppalaisessa taiteessa alastomuus on ollut erilaista, ja jos on kuvattu seksuaalista vetovoimaa, niin molemmat osapuolet ovat olleet yhtä aktiivisia. Eurooppalaisissa alastonkuvissa ei myöskään ole yleensä kuvattu päähenkilöä vaan päähenkilö on taulun katsoja, yleensä mies. Alastonkuvissa ei yleensä ole kyseessä esitetyn

naisen vaan mieheksi oletetun katsojan seksuaalisuus ja läsnäolo. Naiset ovat siis ruokkimassa seksuaalisuutta ja haluja mutta eivät tuntemassa sitä itse. (Berger jne. 1991, 52–55.)

Tämä alastonkuvaperinne on ollut vahvistamassa kulttuurin epätasa-arvoista suhdetta miesten ja naisten esittämisen välillä. Naisia kuvataan ja katsotaan eri tavalla kuin miehiä. Tämä ei tapahdu sen vuoksi, että naisellinen olisi erilainen kuin miehinen, vaan koska ihanteellisen naisen kuvaa katsovan henkilön oletetaan olevan mies, ketä varten kyseinen kuva on suunniteltu ja tehty. (Berger jne. 1991, 63–64.)

Visuaalisen kulttuurin ja sen tuotosten avulla esitetään olemassa olevaa kulttuuria, mutta myös rakennetaan ja tuotetaan uutta. Esimerkiksi naiseutta on alettu käsittelemään taiteessa uusin tavoin 1990-luvun jälkeen, minkä seurauksena sukupuolensekoitus on aiempaa yleisempää niin taiteessa kuin arkielämässäkin esimerkiksi perinteisten sukupuolimerkintöjen sekoittamisella ja korostamisella. Yleisesti ottaen ihmisiä on vaikea määrittellä pelkän olemisensa perusteella yksinkertaisesti joko miehekkäiksi miehiksi tai naisellisiksi naisiksi. (Rossi 2001, 70.)

Media esittää tehokkaasti feminiinisyydet ja naisena olemisen säännöt vaatteista ruumiin muotoihin ja ilmeistä käyttäytymiseen. Feminiinisiksi luokiteltuja arvoja ovat ruokkiminen, huolehtiminen ja uhrautuminen. Naisen ei oleteta välittävät itsestään ainakaan kovin paljon, vaan hänen halunsa ruokaan, valtaan, itsenäisyyteen tai seksiin nähdään häpeällisenä ja itsekkäänä. (Oksala 1997, 180–181.)

Hyypän mukaan maskuliiniset stereotypiat ovat välineellisiä, kun taas naiselliset stereotypiat ovat ilmauksellisia. Sukupuoliroolipelin mukaan miehet ovat aktiivisia ja vahvoja, naiset passiivisia ja heikkoja. Psykkisesti miehen oletetaan olevan hallitseva, itsenäinen, aggressiivinen, toimiva, ulospäin suuntautunut ja kestävä, kun naiset ovat alempiarvoisia, nöyriä, hoivaavia, avuliaita, yhteenkuuluvaisia ja heteroseksuaalisia. Hyypän mukaan ihmiset kuitenkin toivovat sukupuoliroolinsa poikkeavan tästä stereotyypisistä kahtiajaosta ja arvostavat myös toisen sukupuolen rooliin liitettäviä piirteitä. (Hyypä 1996, 26.)

Arto Jokinen on käsitellyt artikkelissaan miesten ristiinpukeutumista. Hänen mukaansa miesten vaatteisiin liitetään valtaa ja voimaa, kun taas naisten vaatteisiin liitetään heikkoutta, avuttomuutta ja koristautumista. Näin ollen miehen pukeutuessa naisten vaatteisiin hän luopuu vallasta ja on käsittämätön, kun nainen pukeutuessaan miesten vaatteisiin pukeutuu myös valtaan ja muuttuu tämän seurauksena asiantuntijaksi. Vallan ja asiantuntijuuden jano nähdään yhteiskunnassa ymmärrettävänä, mutta sen antaminen pois naisten vaatteisiin pukeutumalla ei. Tällainen kankaista rakennettujen vaatteiden jakaminen vahvasti kahteen eri kategoriaan, miehiseen ja naiselliseen, on vain yksi näkyvä esitys siitä, kuinka suurin osa esinemaailmasta on sukupuolistettu. Essentiaalisesti mikään esine ei kuitenkaan ole miehinen tai naisellinen, vaan siihen liittyy aina tietyn ajan ja paikan kulttuuri ja arvot. (Jokinen 2001, 196–197.)

Journalismin kenttä on sukupuolittunut niin, että tärkeinä pidetyt aiheet kuten talous ja politiikka ovat miesten aluetta ja vähemmän tärkeinä pidetyt aiheet kuten tunneasiat ja ihmissuhdekysymykset ovat naisten aluetta. Naispuoliset toimittajat nähdään yleensä juuri naistoimittajina. (Ruoho & Torkkola 2010, 11.) Naisilta oletetaan enemmän yhteistyökykyä ja malttia, kun taas miehiltä oletetaan luonnollista johtajuutta. Naistapainen johtajuus on kuvattu ihmiskeskeiseksi, ymmärtäväiseksi, kuuntelevaksi ja yhteistyökykyiseksi. Miestapainen johtajuus taas on kuvattu etäiseksi ja yhteisön jäsenten eriarvoiseksi kohteluksi. (Ruoho & Torkkola 2010, 85, 93.)

Journalismin alalla johtajuuteen liitetään tiettyjä piirteitä. Ruohon ja Torkkolan päällikköhaastatteluista on erotettu naistapaiset ja miestapaiset piirteet, jotka liittyvät erityisesti johtamiseen. Naistapaisuuteen liitettiin keskustelevuus, ihmiskeskeisyys, ymmärtäminen, henkilökohtaisuus, yhteistyökykyisyys, avoimuus, tarkkuus ja läheisyys. Toisaalta negatiivisina piirteinä liitettiin pikkutarkkuus, konfliktinhakuisuus, liika perusteellisuus, juoruilu, pelurin ominaisuudet, kovat vaatimukset itselle, itsensä vähättely, riittämättömyys ja itsesyytökset. Miestapaisiin piirteisiin taas liitettiin määrätietoisuus, asiakeskeisyys ja suurpiirteisyys. Negatiivisina puolina taas hierarkkisuus, seksistisyys, salakavaluus, miesten suosiminen, itsevarmuus ja eteenpäin pyrkiminen. (Ruoho & Torkkola 2010, 96.)

Nais- ja miestapaisuuden termit näkyvät myös toimitustyön ja journalismin käytännössä. Vastakkaisasettelu ja dikotomia näkyvät myös tässä, jolloin jako nais- ja miestapaisiin ominaisuuksiin tapahtuu vasta-pareilla: yksityinen ja julkinen, pehmeä ja kova, läheinen ja etäinen, tunne ja tieto, subjektiivinen ja objektiivinen, vakava ja populaari. Jako tehdään luonnollistamalla biologinen ajatus siitä, että naiset käyttäytyvät naaraan tavoin ja miehet koiraan tavoin. Käytännössä naistapaisiksi aiheiksi journalismissa on lueteltu koti, perhe, ihmiset, taustat ja tunteet. Aiheiden lähestymistapana on taas ymmärtävä ja läheinen. Miestapaisiksi aiheiksi on taas lueteltu valta, eliitti, rakenteet, uutiset ja faktat. Lähestymistapa niihin on etäinen ja aggressiivinen. (Ruoho & Torkkola 2010, 129, 133.)

Sota ja sotilasidentiteetti ovat lähtemättömästi erittäin maskuliinisia piirteitä, joihin liittyy tiettyjä odotuksia. Todellinen sotamiehen mitta on pelon voittaminen, koska pelko on hysteristä, primitiivistä, lapsellista ja tarttuvaa (Kivimäki 2014, 256). Pelkoa ja siihen liitettyjä piirteitä ei pidetä hyvänä kuvauksena miehestä tai miesidentiteetistä, vaikka ne olisivat todellisia ja yleisiä tunteita.

Urheilu on kilpailullisuuden lisäksi sukupuolijaoteltua ja maskuliinista (Anderson 2009, 24). Mitä raskaammaksi koettu laji on kyseessä, sitä maskuliinisempi kuva siitä on. Painonnosto on selvästi maskuliinisempi laji kuin taitoluistelu, jolloin on myös oletetumpaa, että miehet harrastavat painonnostoa ja naiset taitoluistelua.

Sukupuolijaottelun lisäksi ryhmän sisällä on usein pyrkimys erottua toisesta ja ”muista”. Urheilupiireissä maskuliinisuuden arkkityyppiä kasvatetaan muun muassa seksismillä ja homofobialla, itsensä erottamisella naisista ja homoseksuaaleista (Anderson 2009, 41). Maskuliinista urheilijaidentiteettiä vahvistetaan toiseuttamalla itsensä muista ryhmistä, joiden ei koeta olevan tarpeeksi maskuliinisia.

Turtiainen on kirjoittanut naisten urheilusta ja ruumiillisuudesta. 1900-luvun alussa yleinen ilmapiiri oli, että nainen ei saa urheilun seurauksena muuttua liian atleettiseksi tai maskuliiniseksi, ja että naisellisuus on uhattuna, jos kyseessä on jokin aggressiivinen tai ponnisteluja vaativa laji. (Turtiainen 2005, 51.) Naisurheilijoita esittävässä kuvissa pyritään

länsimaista yhteiskuntaa miellyttävään kuvaamiseen, jossa feminiinisyys ja huippu-urheilu yhdistyvät soveliaalla tavalla. Nainen tulee koodata feminiiniseksi naiseksi esimerkiksi hymyn, pitkien hiuksien, säärien, rintojen ja paljastavien vaatteiden avulla. Naisten huippu-urheilijuus on siis sallitumpaa, mutta suurilta osin vain silloin kun naisen keho pysyy feminiinisenä ja heteroseksuaalisena. (Turtiainen 2005, 58–60.) Nainen tulee koodata selvästi naiseksi tehdessään jotain pääsääntöisesti maskuliiniseksi määriteltyä. Mitä maskuliinisemmaksi laji muuttuu, sitä enemmän on tarvetta koodata naiseus. Myös Ilmari Leppihalme kirjoittaa naiskehonrakentajista ja toteaa, että heidän pyrkiessään korostamamaan naisellisuuttaan perinteisillä menetelmillä lopputuloksena on mielenkiintoinen yhdistelmä molempien sukupuolten stereotyyppioita (Leppihalme 2002, 192).

Urheilu ei myöskään ole enää vain sitä ammatikseen tekevien ja harrastavien kuvastossa, vaan tietynlainen urheilullisuus ja sen aikaansaama keho ovat nykyään esimerkiksi mainoskuvaston ideaaleja. Pirinen toteaa teoksessaan, kuinka fitness-buumi rantautui Suomeen 1980-luvulla, minkä jälkeen ihanteellinen naisvartalo ei ollut enää pelkästään laiha vaan myös lihaksiltaan kiinteä ja trimmattu. Tälläkin treenaamisella oli omat rajansa, koska naisten lihaksien ei tule olla samalla tavalla suuria ja muhkuraisia kuin miesten vaan kiinteitä ja heteroseksuaalisuuden ihanteisiin sopivia. (Pirinen 2001, 146–147.) Samalla tavoin tämä kiinteä keho tuli koodata naiseksi.

Myös Rossi on todennut, kuinka 1980-luvulta eteenpäin mainoskuvissa mies- ja naisihanteena on ollut vahva ja lihaksikas keho. Myös miesten lihaksikkaat jalat ja takapuoli ovat nykyään osana myyntityötä ja mainoskuvastoa (Rossi 2002, 116–117.) Kiinteys ja urheilullisuus eivät vain ole siis naisten kuvaamisen ideaaleja. Miesten eri ruumiinosien kuvaaminen mainoksissa taas kertonee myös siitä, että heteroseksuaalit naiset on alettu ottaa mitä enemmän huomioon mainonnassa.

Korkean statuksen pojat ja miehet voivat etuoikeutetusti venyttää sallitun sukupuolijaon rajoja enemmän kuin matalan statuksen pojat. Esimerkiksi maskuliinisissa joukkuepeleissä pelaavat miehet voivat ottaa osaa melko homoeroottisiin rituaaleihin ilman, että heidän statuksensa heteroseksuaaleina miehinä kärsii. Vähemmän maskuliinisia pelejä pelaavat pojat taas

menettävät tämän etuoikeuden helpommin. Ylipäätään perinteisesti feminiinisiksi lajeiksi määriteltyjen urheilulajien harrastaminen altistaa pojat syrjinnälle. (Anderson 2009, 43, 50.)

Poikia kannustetaan harrastamaan urheilua, koska se nähdään kasvattavat pojista oikeanlaisia miehiä. Sukupuolijako urheilussa taas perustuu usein stereotyyppiselle ajattelulle, että tytöt ja pojat ovat lähtemättömästi erilaisia. Tämä myös sulkee ikävästi pois mahdollisen harkinnan siitä, että näiden ryhmien sisällä on myös paljon eroja. (Anderson 2009, 54.) Teorian pohjalta uskaltaisin väittää, että tyttöjä kannustetaan harrastamaan urheilua kiinteän ja vahvan kehon aikaansaamiseksi, ei niinkään minkään arkkityyppisen suomalaisen naisihanteen aikaansaamiseksi.

Mainokset ja niiden merkitys ja kuvaamistavat ovat jo tulleet esille useaan otteeseen. Mainoskuvasto on oleellinen, koska se on niin laajalle levinnyt ja universaali kuvaamisen muoto, joka jakaa julkisiin tiloihin omanlaista tietoa ja representaatioita sukupuolesta (Rossi 2005, 87). Kuten aiemmin todettiin, mainokset ovat siitä merkittäviä, että ne pyrkivät vaikuttamaan suoraan kuluttamispäätöksiin, ja että ne ovat julkisissa tiloissa katseen helposti saavutettavissa. Television ja radion tekemää mainontaa voi vältellä kohtuullisen pienellä vaivalla, mutta kadulla ja muissa julkisissa tiloissa liikkuminen mainoksia vältellen on vaikeampaa.

Kuvissa, myös mainoskuviissa, esitetyt sukupuolten ja seksuaalisuuksien merkitykset kuitenkin vaihtelevat katsojan aseman perusteella (Rossi 2002, 121). Eri kulttuureissa kuvia katsotaan eri tavoin. Viime vuosina on myös paljon puhuttu medialukutaidosta ja sen kehittämisestä kouluissa. Yksilöillä ja erilaisilla ryhmillä voi olla hyvin erilaiset medialukutaidon perusteet siitä riippuen, millaista koulutusta he ovat saaneet, millaisia median muotoja he ovat aiemmin kohdanneet ja esimerkiksi millaisessa kulttuurissa he elävät. Tutkimani piirustukset ovat suomalaisessa koulussa kasvavien lasten piirtämiä, joten minulla on tietynlaisia ennakkoletuksia siitä, miten nykyajan suomalainen lapsi katsoo ja kuluttaa mainoksia.

Ihmishahmoja sisältävä mainonta on aina sukupuolimainontaa, eli se esittää yleensä helposti miehiksi tai naisiksi tunnistettavia henkilöitä. Yksilö käy mainonnan kanssa keskustelua siitä,

millaisiin ruumiinkuviin, toiminnan malleihin ja ihanteisiin samaistumme, ja mistä haluamme erottua ja mitä näin vastustamme. (Rossi 2003, 11.) Henkilöiden lisäksi uskaltaisin väittää, että mainokset ylipäätään ovat aina jossain määrin sukupuolimainontaa. Jo aiemmin on todettu, että kaikki asiat ovat jossain määrin sukupuolitettuja, vaikka niillä ei olisi mitään tekemistä sukupuolen kanssa. Esimerkiksi jos mainoksessa näkyy vaaleanpunainen mekko, tulee ihmisille yleensä mielleyhtymä, että kyseessä on naisen mekko ja jollain tavalla naisiin liittyvä asia. Jos mainoksessa on tuopillinen kaljaa, on mielleyhtymä maskuliinisempi ja oletus se, että kohta paikalle kävelee mies joka alkaa juomaan kyseistä kaljaa.

Mainokset antavat pohjan ja ”tiedon” tietynlaisesta mieheydestä tai naiseudesta, johon itseä ja muita verrataan (Rossi 2005, 95). Toisaalta aiemmin luotu pohja myös antaa meille ennakkoletuksia mainoksia kohtaan, ja hämmennymme jos mainoksessa kuvattu parrakas henkilö laittaa päälleen vaaleanpunaisen mekon. Aiemmin kuvista puhuttaessa ilmennyt merkitysspiraali tulee käytäntöön, kun mainokset ja kuvat ylipäätään ruokkivat toisiaan tai yhtäkkiä rikkovat tuttua kaavaa esimerkiksi sukupuolen kuvaamisessa.

Määtän tutkimissa mainoksissa esiintyvät naiset ovat yleensä nuoria ja kauniita sen lisäksi, että he esiintyvät yksin. Yleisin nainen on iloinen, rohkea, itsevarma, itseensä keskittyvä, passiivinen ja perheetön. Sen sijaan mainoksissa ei esiintynyt ulkonäöltään epämiellyttäviä tai vaatimattomia naisia, jotka olisivat olleet surullisia tai epävarmoja. Naisen rooli on kuitenkin Määtän tutkimissaan mainoksissa muuttunut äidistä ja vaimosta pois hiukan laajempaan roolitukseen, jossa nainen käy töissä ja elää kiireistä ja modernia elämää. Toinen muutos mainoksissa on kotitöiden jakautuminen tasapuolisemmin miesten ja naisten kesken. (Määttä 1991, 88.) Toisaalta tutkimus on tehty vuonna 1991, mutta henkilökohtaisen kokemuksen perusteella useat tässä esitetyt asiat pitävät paikkaansa vielä tänäkin päivänä. Naisten ja miesten roolitukset ovat oletettavasti vielä laajentuneet tästä, mutta esimerkiksi epämiellyttävän tai vaatimattoman näköisiä naisia ei mainoksissa usein näe, ellei sille ole hyvin tarkkaa syytä kuten kontrastin luominen tai kuvaus siitä, mitä olet ennen kuin ostat tietyn tuotteen.

Määtän tutkimissa mainoksissa esiintyi esimerkiksi naisellisina pidettyä pehmeyttä, kauneutta ja hellää kosketusta. Naiset kuitenkin huomioitiin tärkeänä osana työmarkkinoita, vaikka heillä

esitettiin edelleen olevan tärkeä osa myös kodinhoidossa. Tällaisella kaksoisrooliin vetoamisella mainonta tavoittelee laajempaa asiakaskuntaa. Mukana on mainoksia, joissa korostetaan miehen isyyttä ja vapautetaan nainen äitiydestä kuten myös kuvataan miehen kykenevyys kotitöihin. Useissa mainoksissa perinteinen roolijako kuitenkin ilmenee pienien vihjeiden avulla, joita ei välttämättä nopeasti edes huomaa. (Määttä 1991, 60.)

Mainoksissa esiintyvä kiireistä ja modernia elävä nainen on enemmän hehkuva maailmannainen kuin perinteinen kodin lämpöä ja turvaa vaaliva. Naisen odotetaan tiedostavan sen, että joka hetki he ovat miehisen katseen arvosteltavana. Näin mainoksissa nainen myös muuttuu perinteisestä passiivisesta jopa aktiiviseksi, koska nainen aktiivisesti toimii tullakseen huomatuksi miehen silmissä passiivisena objektina. Esimerkiksi jotain tuotetta aktiivisesti käyttämällä nainen voi aktiivisesti tehdä itsensä passiivisesti näkyväksi. (Määttä 1991, 61–62.)

Mainoksissa esiintyvä suuri nuorten ihmisten määrä kertoo, että kulttuurissamme arvostetaan nuoruutta enemmän kuin vanhuutta. Tämän lisäksi mainonta keskittyy suurilta osin työnteon sijaan vapaa-aikaan ja passiivisena olemiseen, mikä kertoo yhteiskuntamme arvoista raskaan työnteon ja vapaa-ajan välillä. (Määttä 1991, 74.)

Mainoksien ja muun kuvaston rinnalla äärimmäinen sukupuolen kuvaamisen muoto löytyy pornografiasta. Geneerisen pornokuvaston uudelleen ja uudelleen kuluttaminen muovaa käsitystä mielekkäistä asioista ja uusintavat käsityksiä ihmisten asettumisesta tiettyyn etnisyyteen, luokkaan, sukupuoleen, ikään ja kehonmalliin. Valtavirran porno varsinkin toistaa hyvin kaavamaista kuvaa sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. (Nikunen, Paasonen & Saarenmaa 2005, 20.) Toivon, ettei kukaan tutkimukseeni osallistunut lapsi ole altistunut pornokuvastolle. On kuitenkin oleellista, että tämä laajalle levinnyt kuvaamisen muoto on olemassa ja vaikuttaa ainakin jollain tasolla muihin, ei-pornografisiin kuviin. En myöskään voi olla varma siitä, etteikö kukaan lapsi olisi ikinä nähnyt pornografista sisältöä toiveista ja lainsäädännöstä huolimatta.

Ruohon ja Torkkolan mukaan miesten mediasuhdetta on tutkittu vähän (Ruoho & Torkkola 2010, 41). Tämä näkyy ylipäätään sukupuolentutkimuksen kentällä, joka tunnettiin ennen

pääsääntöisesti nimellä naistutkimus. Teoriaa pelkästään miehistä ja miestutkimuksesta, saati miesten mediasuhteesta, on saatavilla vain rajallinen määrä naistutkimukseen verrattuna. Tämä johtune siitä, että kulttuurissamme miesyksilö on osa ihmisen kategoriaa, kun taas naisyksilö on nainen tai naisihminen, koska sukupuoliyhdistyään naisiin vahvemmin kuin miehiin (Bonsdorff 2002, 333).

4 KEHITYSPSYKOLOGIA

4.1 Viidesluokkalainen

Tutkimukseni kohteeksi valikoituneet alakoulun viidennen luokan oppilaat ovat mielestäni kiinnostava kohde, koska he ovat vaihtelevasti juuri siirtymässä murrosikään. Minua kiinnostaa, miten juuri murrosikään ja oman kehon muutoksiin matkalla oleva lapsi näkee ja kuvaa mieheyden tai naiseuden. Tuleva murrosikä myös vaikuttaa lasten identiteettiin ja siihen, millaisena itsensä ja muut hahmotetaan tai halutaan hahmottaa.

Ahon ja Laineen mukaan 11-vuotiaan lapsen kehityksessä tapahtuu suuria muutoksia, kun nuori alkaa etsiä omaa identiteettiään ja saattaa näin kohdata paineita itsen ja ympäristön välillä. Paineet samanlaisuuteen ja ryhmään mukautumiseen ovat suuria. Suhteet, tunnustus, onnistuminen ja ulkonäön hyväksyminen vaikuttavat voimakkaasti identiteetin muodostumiseen, ja 11-vuotias on usein rauhaton, ahdistunut ja labiili. Lähenevä tai jo alkanut puberteetti aiheuttaa ristiriidan, jossa lapsi haluaa vuoroin tulla kohdelluksi lapsena ja vuoroin aikuisena. Vanhempien hyväksyntä ja tunnustus eivät enää riitä, vaan sitä kaivataan myös ikätovereilta. (Aho & Laine 2004, 28.) Mies- ja naisrooleja ei siis enää oteta vastaan pelkästään omilta vanhemmilta ja mediasta, vaan myös muiden lasten mielipiteet asiasta alkavat enenevässä määrin kiinnostaa. Vaikka oppilaiden ei tarvinnut näyttää teoksia toisilleen tai laittaa niihin nimiä, vaikuttavat nämä oletukset mahdollisesti kuviin suorasti tai epäsuorasti.

10–12-vuotiailla toverit ovat jo tärkeä käyttäytymisen malli ja vahvistaja ja mukautuminen ryhmän normeihin ja sääntöihin on tärkeää (Aho & Laine 2004, 134). Vaikka normit ja säännöt ovat jollain tasolla eri asioita, niissä on paljon samaa. Säännöt yleensä pohjautuvat normeihin, mutta kaikista normeista ei todellakaan ole sääntöjä. Ahon ja Laineen mukaan viidesluokkalaisella sääntöjen ymmärtäminen on joko kehittynyt tai juuri kehittyy nopeasti. Säännöt tiedostetaan ja niiden tarpeellisuus yhteistoiminnassa ymmärretään. Säännöt ovat kiinnostavia ja niitä noudatetaan kirjaimellisesti. Lapsi yleisesti käsittää jo sen, että säännöistä voidaan päättää ja muuttaa yhdessä sekä niitä voi kyseenalaistaa tarvittaessa. (Aho & Laine 2004, 114.)

Viidesluokkalaisten käyttäytymisessä on jo havaittavissa empaattisuutta ja toisten ihmisten huomioonottamista. Toisen ihmisen asemaan asettuminen alkaa kehittyä myös syy-seuraussuhteiden ymmärtämisen seurauksena. (Aho & Laine 2004, 116.) Antamani tehtävänanto on suunniteltu niin, että se ruokkisi juuri tätä syy-seuraussuhteiden pohtimista piirustuksia tehdessä.

Verrattuna aikaisempiin ikävuosiin 9–12-vuotias pystyy kehittyneen luokittelutaidon perusteella pääättelemään, johtuuko esimerkiksi jonkun ihmisen käytös luonteesta vai ulkoisista tekijöistä. Henkilökuva muuttuu muutenkin niin, että ihmisten havaitseminen ja kuvailu laajentuvat. Lapsi voi kuvata henkilöllä sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä. (Aho & Laine 2004, 85.) Luulisin, että tämä näkyy ihmisiä kuvaavissa piirustuksissa esimerkiksi hahmoissa, jotka eivät ole pelkästään hyviä tai pahoja. Hahmoissa voi esiintyä sekä koettuja hyviä että huonoja ominaisuuksia.

Koska esipuberteetin ja puberteetin alkaminen on yksilöllistä, on joillakin viidennen luokan oppilailla jo siihen liittyviä oireita, tunteita ja muutoksia. Rödström kuvaa teoksessaan, kuinka esipuberteetissa olevalla lapsella tai nuorella voi esiintyä kiihkoa tai maniaa joltain todella tiettyä asiaa kohtaan. Jännitystä taas puretaan usealla eri tavalla, esimerkiksi tytöt kikattavat yksin tai yhdessä poikien pudottaessa, läikyttäessä ja kaataessa kumoon asioita. Esipuberteetissa lapsi voi myös kokea, että hän ei saa tarvitsemaansa tukea ja turvaa aikuisilta ja ympäristöltä. (Rödström 1990, 35.) 11-vuotias, joka haluaa tulla kohdelluksi sekä aikuisena että lapsena, voi kokea saavansa vähän juuri tähän vaihtelevaan tunnetilaansa sopivaa tukea. Aikuinen ei voi tietää tarkasti, milloin lapsi haluaa, että häntä autetaan, kun toisella hetkellä tämä haluaisi kohdata ongelmat itsenäisesti.

4.2 Kuvallinen kehitys

Koska aineistoni koostuu juuri tietyn ikäpolven piirustuksista, on kuvallisen kehityksen ja tilanteen ymmärtäminen myös oleellista tutkielmani kannalta. Ikävä kyllä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tutkimusta on vähän, joten myös teoriani on rajattua ja melko vanhaa.

Kappaleessa käyn lyhyesti läpi, miten 11-vuotias yleensä kuvaa asioita, erityisesti ihmishahmoja, ja miten heidän piirustuksensa yleensä rakentuvat.

Salmisen mukaan kaikilla lapsen piirroksilla on yhteys hänen arkitodellisuuteensa. Kuvissa voi olla kyse sosiaalisista suhteista, kasvamisesta, yksityiskohdista, tekojen ymmärtämisestä tai eri asioiden toimintatavoista. Lapset jäsentävät todellisuutta ja kokeilevat erilaisia rajoja esimerkiksi hyvydestä ja pahuudesta sekä asettavat itseään ja omaa minäänsä erilaisiin tilanteisiin. Näin piirtäminen on kuin leikkiä. On kuitenkin huomioitava, että varsinkin vanhetessaan lapset alkavat ymmärtää, millaisia kuvia muut lapselta odottavat ja mitkä taas ovat heidän yksityisiä tekeleitään. (Salminen 2005, 71–72.) Näistä odotusten huomaamisista syntyvät jo aiemmin mainittu koulutaide sekä kotitaide. Lapsi alkaa ymmärtää, millaista kuvallista sisältöä hänen oletetaan tuottavan ja mihin häntä kannustetaan. Kuvat, jotka eivät kerää kiitosta tai jotka keräävät moitteita, pidetään itsellä. Tutkielmani oppilaat tiesivät, että minä tulen katsomaan ja tutkimaan heidän piirtämiään kuvia, joten piirustukset tehtiin tämä asia mielessä.

Professori Paul Duncumin mukaan jokapäiväisiä asioista lasten suosikki piirtää on yleensä ihminen. Tavanomaisissa tekemisissä ihmishahmot menevät kouluun, ovat pukeutuneena, tekevät ruokaa tai juhliivat jotain juhlapäivää. (Duncum 1997, 108.) Näin ollen varsinkin ihmispiirustuksilla on selvästi yhteys lapsen kokemusmaailmaan ja arkeen. Ei siis ole mitenkään vähäpätöistä, miten oppilas kuvaa ihmistä ja millaisin ominaisuuksin.

Tutkielmassani annoin opetustilanteessa tehtävänannon, jonka pohjalta he piirsivät aineistokseni tulleet piirustukset. Jos piirustuksia ei olisi tehty minulle vaan vain omaan käyttöön, olisin niistä mahdollisesti tullut erilaisia. Jos tehtävänantoa ei olisi tullut opettajalta, vaan lapsi olisi keksinyt sen itse, olisi lopputulos ollut myös erilainen. Koulussa tapahtuva kuvantekeminen eroaa vapaa-ajalla tehdyistä kuvista, ja aikarajan kanssa tehty kuva eroaan kuvasta, joka on tehty ilman aikarajaa. Kaikki nämä ulottuvuudet vaikuttavat lapsen kuvantekemiseen, mikä taas vaikuttaa aineistooni ja koko tutkielmaan. Tiedostan nämä tekijät ja muuttujat niin analyysissä kuin tehdessäni johtopäätöksiä.

Viktor Lowenfeld on toiminut kuvataidekasvatuksen professorina ja hänen teostaan *Creative and Mental Growth* pidetään yhtenä taidekasvatuksen tärkeimmistä perusteoksista. Lowenfeld ja Lambert Brittain ovat jakaneet lapsen kuvallisen kehityksen ikäkausittain kuuteen eri osioon, joista tutkimani viidennen luokan oppilaat asettuvat 9–12-vuotiaiden osioon. Tätä kautta he kuvaavat alkavan realismin kaudeksi sekä ”jengi-ikäksi”, jossa lapsi alkaa siirtyä pois egosentrisestä ajattelusta kohti sosiaalista ajattelua. Ihmissuhteiden, maailman ja itsenäisyyden ymmärrys on alkamassa ja suhde muuhun maailmaan muuttuu. Tämä dramaattinen mutta terveen ymmärtämisen aika ilmenee myös kuvallisessa tekemisessä ja luovuudessa. 9–12-vuotiaat alkavat jo ilmentää esimerkiksi hahmon sukupuolta ja vaatteita, kun nuorempien lapsien ihmishahmot ovat usein yleisluonteisia. Geometriset kuviot hahmojen peruselementteinä alkavat korvaantua naturalistisemmilla kokonaisuuksilla. Piirretty kuva ei kuitenkaan ole tulosta lapsen visuaalisesta observoinnista vaan hänen tulkinnasta nähdystä asiasta. Ihmisiirustukset ovat usein vielä jäykkiä. (Lowenfeld & Lambert Brittain 1975, 229–231.) Alkanut hahmon sukupuolen ja vaatteiden tarkempi ilmentäminen on myös yksi syy, miksi valitsin tutkimukseni kohteeksi juuri viidennen luokan oppilaat. Nuoremmilla lapsilla ei olisi vielä mahdollisesti ollut sopivaa kehitysvaihetta kuvataksaan haluamaansa asiaa.

Koulussa ja oman tehtävänantoni aikana käytössä oli vain rajattu määrä esimerkiksi välineitä ja värejä, mutta niiden käyttö ei silti ole merkityksetöntä. Lowenfeldin ja Lambert Brittainin mukaan 9–12-vuotiaiden värienkäyttö muuttuu. Lapsi alkaa siirtyä pois väri-esine-asia-suhteesta kohti värin kuvausta ja luonnehdintaa. Värien ymmärtämisessä nopeasti kehittyvät lapset havaitsevat, että taivaassa on eri sävyistä sinistä kuin järvessä, ja että nurmikko on eri sävyistä vihreää kuin puun lehdet. Lapsesta tulee värien osalta sensitiivisempi ja hän huomaa niiden eroja ja yhtäläisyyksiä herkemmin. Piirustuksen asettelussa ja tilassa lapsen siirtyvät kuvaamaan asioita suhteessa toisiinsa. Nuorempien lasten piirustuksissa kuvan yksittäiset osat ja hahmot on yleensä kuvattu rivissä ja irrallaan toisistaan. 9–12-vuotiaat alkavat kuvata hahmoja toimimassa keskenään ja kulkemassa paikasta toiseen pelkän poseeraamisen sijaan. Horisonttiviivan ymmärtäminen ja sen käyttö lisääntyvät. Hahmot ja kuvan eri osat voivat olla toistensa edessä tai takana. (Lowenfeld & Lambert Brittain 1975, 234–238.) Antamani tehtävänannon takia aineistoni piirustuksissa ei pääsääntöisesti ole itse nais- tai mieshahmon tai tämän vaatteiden lisäksi mitään muita osia, joiden kanssa ja joiden välillä olisi ollut

kanssakäymistä. Vaikka oppilaat olisivat kykeneviä kuvaamaan esimerkiksi jonkun esineen hahmon edessä tai takana, tehtävänto ei siihen kannustanut.

Kira Outinen on tutkinut alakoulun oppilaiden ihmispiirustuksia vuonna 1995 ilmestyneessä väitöskirjassaan *Ala-asteen oppilaiden ihmispiirustusten visuaaliset laatuominaisuudet*. Outisen tutkimuksessa alakoulun viidennen luokan oppilaiden ihmispiirustuksien jäsenyksissä oli enemmän hajontaa ensimmäisen, toisen ja kuudennen luokka-asteilla olevien oppilaiden töihin verrattuna. (Outinen 1995, 76.)

Outisen mukaan suurin osa viidennen luokan oppilaista kuvasi ihmishahmonsansa niin, että hahmon suunta oli tavanomaisesta poikkeava. Tavanomaisuus on tässä tapauksessa edestäpäin kuvattu ja pystyasennossa seisova ihminen. Ihmishahmoon liitettäviä ulokkeita oli viidesluokkalaisten töissä joko tyypillisen verran tai enemmän. Tyypillisen verran tarkoitti, että hahmolla oli kaikki ihmisen neljä raajaa ja pää. Enemmän ulokkeita merkitsi, että tähän oli lisätty vielä jotakin ylimääräistä pään ja raajojen lisäksi. Suurin osa ulokkeista oli piirretty hahmoon viistosuuntaisesti. Ulokkeita oli yritetty kuvata myös lyhentyneinä. Suurin osa viidesluokkalaisten töistä sisälsi aukottoman ja yhtenäisen sisäjäsennyksen, joka tarkoittaa esimerkiksi kasvojen ja erillisten vaatekappaleiden piirtämistä hahmon ääriviivojen sisällä. Melko tiheän sisäjäsennyksen ilmeneminen ei kuitenkaan ollut yleistä. Toisaalta erityisen harvaa sisäjäsennystä oli vähän ja sen täydellinen puuttuminen oli hyvin harvinaista. Sisämuotojen värityksessä suurin osa viidesluokkalaisista teki jonkinlaista viivapiirustusta tai, Outisen omien sanojen mukaan, ”pöperrystä”. Kolmiulotteista pintajäsennystä ei töissä pääasiassa ollut, ja vain osasta löytyi sitä muotoviivalla tehtynä. Suurin osa töistä koostui massamaisista muotorakenteista ja mittasuhteet oli kuvattu osittain väärin. Iso osa hahmoista oli vain vähän tyyliteltyjä, mutta myös stereotyyppisiä tai persoonallisella ja taiteellisella tavalla tyyliteltyjä hahmoja löytyi. Hahmon karakteristiikan arvioinnissa työt jakautuivat hyvin tasaisesti eri tasoille kuten karakteristiikan tunnistamattomuuteen tai toisessa ääripäässä olevaan oikeaan ja tunnistettavaan. (Outinen 1995, 60–64, 78–89.)

Tuloksissaan Outinen toteaa, että peruskoulun viidennen luokan oppilaiden ihmiskuvauksessa oli vähintään keskimääräistä jäsenyysyyttä. Oppilaat esittivät asennonmuutoksia useammin

verrattuna esimerkiksi kolmannen ja neljännen vuosiluokan piirustuksiin. Sisämuotoja väritettiin riimustelun tapaan, eikä kuvissa ollut kolmiulotteista pinnanjäsenystä. (Outinen 1995, 138–139.)

5 TUTKIMUKSEN TEORIAA

Tässä kappaleessa käsittelen lyhyesti laadullisen tutkimuksen peruseriaatteita ja sitä, miten se näkyy omassa tutkielmassani. Laadullinen tutkimus on kuvataiteen ja kuvataidekasvatuksen alalla hyvin yleinen tutkimusmuoto, ja se on myös itselleni tutuin ja mieluisin tutkimuksen muoto, koska olen kiinnostunut juuri pienemmistä kokonaisuuksista ja asioiden laadusta.

Professorit Arthur Efland, Kerry Freedman ja Patricia Stuhr toteavat teoksessaan, kuinka postmodernissa taidekasvatuksessa pyritään pieniin kertomuksiin metakertomusten sijaan. Heidän mukaansa esimerkiksi mikään universaali opetussuunnitelma ei oletettavasti tyydytä kaikkia yksilöitä, eikä yksi universaali taide pysty täyttämään kaikkien kulttuurien ja ihmisten tarpeita (Efland, Freedman & Stuhr 1998, 113–114). Pienten kertomusten idea pätee myös omassa tutkielmassani, jossa ei ole tarkoitus päästä mihinkään suuriin ja yleispäteviin metakertomuksiin. Tulokset saattavat kertoa jotain jostain suuremmasta ja ovatkin suuremman kokonaisuuden osa. Pienten kertomusten tarkoituksena on näyttää, kuinka jokainen kertomus on vain yksi monista (Efland, Freedman & Stuhr 1998, 118).

Pertti Alasuutarin laadullisen tutkimuksen teos avaa laadullisen analyysin kaksi eri vaihetta, joista ensimmäinen on havaintojen pelkistäminen. Siinä aineistoa tarkastellaan vain tietystä valitusta teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Kiinnitetään siis huomiota vain sellaisiin seikkoihin, jotka ovat valitun teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaisia. Tutkimuksessa aineistoa toki voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista, mutta havaintoja tulee pelkistää pääasiassa tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin. Kuva-aineisto pelkistyy niin sanotuiksi raakahavainnoiksi, joiden pohjalta havaintoja voidaan yhdistää joko yhdeksi tai useammaksi suureksi havainnoksi. Aineiston sisällä siis uskotaan olevan yhteneväisiä piirteitä jostakin samasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään ja muotoilemaan sääntöjä ja säännönmukaisuuksia, minkä avulla pystytään löytämään myös näistä säännöistä ja säännönmukaisuuksista löytyvät poikkeamat. (Alasuutari 2011, 40–41.) Omassa tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että tutkin piirustuksien sisältöjä ja pyrin löytämään tutkimani aiheen kannalta olennaisia seikkoja, joiden pohjalta analyysiä, tulkintaa ja pohdintaa voi tehdä. Aineiston pohjalta voisi tehdä monia erilaisia tutkielmia ja pohtia

esimerkiksi pelkästään lasten värienkäyttöä, mutta itse keskityn juuri oman tutkielmani kannalta oleellisiin seikkoihin ja piirteisiin.

Laadulliseen tutkimukseen liittyvän analyysin toinen vaihe on arvoituksen ratkaiseminen, jota kutsutaan usein myös tulkinnaksi. Aineiston pohjalta saatujen tietojen ja johtolankojen merkitystä tulkintaan valitun ilmiön sisällä. Alasuutari käyttää käsitettä merkitystulkinta. Tässä käytetään apuna muuta tutkimusta ja kirjallisuutta eli teoriaa. (Alasuutari 2011, 44–46.) Aineistoa tarkastellaan ja sen arvoitusta ratkaistaan siis valitussa teoreettisessa viitekehyksessä, missä teoria toimii apuvälineenä. Joissakin tutkimuksen lajeissa teoria kerätään vasta aineiston jälkeen tarpeen mukaan tai teoria luodaan suoraan aineistosta. Omassa tutkimuksessani lähestys aiheita kuitenkin perinteisellä menetelmällä, jossa teorian pohjalta luodaan pohja aineistonkeruulle ja tätä aineistoa sitten tarkastellaan teorian avulla.

Teoreettinen viitekehys on sitä, että aineistoa tarkastellaan aina tietystä eksplisiittisesti määritellystä näkökulmasta johtolankojen löytämiseksi (Alasuutari 2011, 79). Oma teoreettinen viitekehykseni koostuu sukupuolentutkimuksen, kuvamaailman ja kehityspsykologian teoriasta. Painotus on sukupuolentutkimuksessa, mikä näkyy sen osan laajuutena.

Tieteilijä Eskolan ja professori Suorannan mukaan tutkimukseen liitettävä teoria voidaan nähdä tutkijan lukeneisuuden osoittamisena, mutta se tulisi myös liittää tutkittavaan aiheeseen teorian ja empirian yhteen saattamiseksi. Teoria tulisi välttämättömyyden sijaan nähdä mahdollisuutena, jonka avulla nostetaan aiheeseen liittyviä ongelmia ja kysymyksiä. Näiden avulla ja kautta aineistoa pystytään tarkastelemaan miellyttävän ja monimuotoisen lopputuloksen aikaansaamiseksi. Analysoinnin ja tarkastelun jälkeen palataan jälleen teoriaan ja vertaillaan sen ja tulosten suhteita esimerkiksi ristiriitojen tai samankaltaisuuksien löytämiseksi. Teoria myös tekee tutkimuksesta tutkimuksen pelkän aiheeseen liittyvä raportin sijaan. (Eskola & Suoranka 1998, 80–82.)

Laadullisen tutkimuksen ja kulttuuritutkimuksen välillä on tärkeä side sen suhteen, miten tutkittava asia käsitetään. Molemmassa tutkimuksen tulokset käsitetään olevan sidoksissa paikkaan ja aikaan universaalien pätemisen sijaan. Joidenkin asioiden ymmärretään olevan

tavanomaisia ja empiirisiä ympäri maailman, mutta niiden ei oleteta olevan luonnonlakien kaltaisia totuuksia. (Alasuutari 2011, 55.) Tämä tutkielman lopputuloksia ei voi pitää täydellisenä totuutena suomalaisten lasten mies- ja naiskuvista. Se ei kuitenkaan tee tutkielmasta merkityksetöntä.

Tieteellisessä tutkimuksessa havaintoja eli toisin sanoen aineistoa ei itsessään pidetä tutkimuksen tuloksina. Aineisto tarjoaa vain johtolankoja, joiden avulla ja niiden kautta voidaan päästä tutkimaan jotakin niihin liittyvää. Havainnot ja aineisto voivat itsessään olla kiinnostavia tilastoja, mutta ne eivät ole vielä tutkimusta. (Alasuutari 2011, 78.) Keräämäni piirustukset eivät itsessään ole tuloksia, vaan tutkin niitä valitsemassani teoreettisessa viitekehyksessä ja semioottisen kuva-analyysin avulla syvemmin.

Aineiston pohjalta tehdyn tutkimuksen aikaansaamiseksi tarvitaan selkeä tutkimusmetodi. Näin tutkija saa käytäntöjä ja operaatioita, joiden avulla sekä kerätään aineisto ja havainnot että tulkitaan ja muokataan nämä omaan tutkimukseen sopivaksi. Ilman tutkimusmetodia tutkimuksesta ei joko tule tutkimusta lainkaan tai se muuttuu tutkijan omien ennakkoluulojen todisteluksi. Tutkimusasetelmasta ei tule kestäväää, jos metodi on heikko ja analyysi tutkijan oman epämääräisen intuition varassa tehty. Metodi on pääasiallisesti huono silloin, jos aineistosta ei saa mitään yllättävyyttä tai tutkijan hypoteeseja korjaavaa tietoa. Metodin on myös oltava sopiva tutkijan valitseman teoreettisen viitekehyksen kanssa, niin aineiston keräämisessä kuin sen tulkinnassakin. (Alasuutari 2011, 82–83.) Tutkielmassani käytetyn metodin valintaa perustelen myöhemmin.

Saturaatio on aineiston kylläntymistä ja kertoo, kun aineistoa on kerätty tarpeeksi. Tällöin uudet tapaukset eivät enää tuota uutta tietoa. Aineiston määrä on kuitenkin kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyvin tutkimuskohtainen, jolloin vastauksia ja aineistoa tarvitaan juuri niin paljon kuin on aiheen ja tutkimuksen kannalta tarpeellista ja välttämätöntä. Tutkijan on itse tarkkailtava omaa aineistoaan sen sijaan, että olisi jokin yleispätevä ja selkeä lukumäärä tai ohje. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole tilastollinen yleispätevyys, vaan se voi olla esimerkiksi tulokset, jotka on mahdollista siirtää oman tutkimuspopulaation ulkopuolelle, ja näin ollen aineiston koon määrää aineiston anti eikä lukumäärä. (Eskola 1997, 24–25.) Omalla

kohdalla koen, että saturaatiopiste on saavutettu ensimmäisen aineistonkeruun jälkeen, koska tietyt teoreettiseen viitekehukseen liittyvät teemat tulevat selvästi esiin aineistosta.

6 MENETELMÄT JA ANALYYSIMALLI

6.1 Eläytymismenetelmä

Perustelen ja käsittelen tässä kappaleessa valitsemaani menetelmää aineistonkeruun kannalta. Valintaan vaikutti kandidaatintutkielmastani ilmenneet piirteet sekä se, että tutustuin eläytymismenetelmään opintojeni aikana. Tehtävänannon muutoksen perusteena oli toivottavasti teoreettiseen viitekehykseeni vielä enemmän liittyvän aineiston saaminen, jossa on käytetty aiempaa enemmän syy-seuraussuhteiden pohtimista. Kandidaatintutkielmassani oppilaat piirsivät minulle aineiston suoran tehtävänannon ”naishahmo lempipuuhaan” - pohjalta. Tehtävänanto ei kertonut tarinaa, tapahtuman kontekstia tai sen seurauksia, jotka kuitenkin vaikuttavat elämässämme normien kautta. Eläytymismenetelmän avulla pyrin saamaan juuri omaan teoreettiseen viitekehykseeni sopivaa aineistoa, jonka tekemisessä on käytetty syy-seuraussuhteiden ja mahdollisten tarinoiden harkintaa.

Eläytymismenetelmän kehittäminen ja käyttö ovat syntyneet tarpeesta luoda vapaampi ja ei-laboratoriomainen tutkimustilanne, jossa aineiston tuottajat pääsevät käyttämään jokapäiväisessä elämässä käytettäviä toimintamekanismeja kuten harkintaa ja vaihtoehtojen punnitsemista. Ihmistieteellisessä tutkimuksessa ihminen nähdään kulttuurisena ja aktiivisena subjektina, jota ei voi eristää tyhjiöön tai laboratorioon muusta maailmasta erilleen. Ihmisen katsotaan olevan kykenevä havaitsemaan, erittelemään ja tulkitsemaan sosiaalisten tilanteiden informaatiota tarinoissa ja kertomuksissa. Eläytymismenetelmä ei ole ongelmaton, mutta sen käytöllä ollaan pyritty vastaamaan laboratoriokokeita kohtaan nostettuun kritiikkiin, ja se on eettisten kysymysten osalta ongelmattomampi kuin moni muu tiedonhankintamenetelmä. (Eskola 1997, 12–14.) Itse valitsin tämän menetelmän juuri sen vuoksi, että siinä oppilaat pääsivät käyttämään juuri harkintaa ja vaihtoehtojen punnitsemista, kuten he jokapäiväisessä elämässä käyttävät. Kandidaatintutkielmassani käytin suoraa tehtävänantoa ja toivon, että tämä metodi vastaisi siitä nousseisiin ongelmiin ja kysymyksiin. Perustelen asian vielä perusteellisemmin myöhemmin.

Jari Eskolan mukaan eläytymismenetelmässä aineiston keräämisessä käytetään kehyskertomusta, jonka pohjalta kirjoitetaan lyhyitä tarinoita. Annetuista ohjeista riippuen

kirjoittaja joko jatkaa kehyskertomuksen tarinaa tai kuvaa tilanteen, mitä kertomusta ennen on täytynyt tai voinut tapahtua. Eskolan mukaan olennaista menetelmässä on kehyskertomuksien variointi ja tästä variaatiosta syntyvät muutokset kerätyssä aineistossa. (Eskola 1997, 5–6.) Kehyskertomusta voi kuitenkin käyttää myös kuvallisen sisällön tuottamisen pohjana, ja omassa tutkielmassani tutkimani oppilaat piirtävät kehyskertomusta edeltäneen tai seuranneen tilanteen. En kuitenkaan kieltänyt oppilaita käyttämästä tekstiä, jolloin joissakin lopullisissa kuvissa on selittäviä tekstejä.

Kehyskertomuksesta puhuessaan Eskola määrittelee, että variointi on menetelmän keskeinen idea. Kehyskertomuksessa yhtä tekijää muuttamalla voidaan saada selville, miten se vaikuttaa lopputuloksiin. Yleensä vaihtuvia asioita on vain yksi, koska vain niin päästään mahdollisimman selviin muutoksiin lopullisissa kertomuksissa. Kehyskertomuksia tulisi näin ollen olla vähintään kaksi. (Eskola 1997, 17–18.) Tutkielmani kehyskertomuksissa varioiva asia on piirrettävän hahmon nimi.

Olennaisista menetelmän käytössä on se, miten hyvin kehyskertomus on laadittu tutkittavaan aiheeseen liittyen. Yksi Eskolan ohje on juuri kehyskertomuksen pitäminen mahdollisimman lyhyenä. Pitkissä kehyskertomuksissa on niin paljon sisältöä, että variaatiota on jo liikaa, kun vastaajat kiinnittävät huomiota eri asioihin ja vihjeisiin. (Eskola 2010, 77.) Kehyskertomuksessani on vain yksi lause, joka pohjustaa tarinan. Toinen lause kannustaa oppilasta kuvittelemaan tilanteeseen johtaneen tai sitä seuraavan asian, ja viimeinen lause käskää piirtämään tästä kuvitelmasta kuvan. Pyrin pelkistämään tilanteen mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta kuvien välillä ilmenevät mahdolliset erot tulisivat selvemmin näkyviin. Näin minun ei tarvitse yrittää etsiä tutkimaani asiaa muiden eroavaisuuksiin johtaneiden muutosten seasta.

Eskolan esittelemissä eläytymismenetelmissä kehyskertomuksen ulkoasu on ollut mahdollisimman yksinkertainen, ja kertomusten paras keräämistilanne on jonkin ryhmän kokoontuminen. Jos kehyskertomus esitetään ja siihen vastataan paperisesti, ei mukaan kannata liittää minkään muun aineiston kuten kyselylomakkeen keräämistä. Se yleensä haittaa luovaan kirjoittamiseen keskittymistä ja näin koko aineistoa. Tilanteen aluksi on hyvä kertoa lyhyesti

mistä on kysymys ja antaa yksinkertaiset ohjeet tehtävän suorittamiseen. Pyydetään, että henkilö eläytyisi annettuun tilanteeseen ja kertomukseen, ja ohjeistetaan, että kertomusta jatkamisessa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. (Eskola 1997, 19–21.) Omassa tutkimuksessani nämä asiat ovat yksinkertaisia, koska keräämistilanne tapahtui oppitunnin aikana, eikä samalla kerätty mitään muuta aineistoa tai tietoa oppilaista. Jos ylimääräisen tiedot kerääminen häiritsee aikuisten luovaa kirjoittamista, se myös mitä ilmeisemmin häiritsee myös lasten luovaa piirtämistä. Opetustilanne myös mahdollisti tehtävänannon läpikäymisen lyhyesti, vaikka asia oli kirjoitettu paperille, jolle piirustukset tehtiin. Myös itse tehtävänanto kannusti oppilaita eläytymään ja pohtimaan kyseistä tilannetta, vaikka painotinkin sitä tehtävän antaessani.

Uudemmassa julkaisussa Eskola on myös todennut, että eläytymismenetelmä on käyttökelpoinen, jos tavoitteena on selvittää ajattelun logiikkaa johonkin ilmiöön liittyen. Menetelmän avulla kerätty aineisto ei anna suoria vastauksia siihen, miten jotkin asiat ovat, vaan se antaa ehdotuksia siihen, miten asiat voisivat olla. (Eskola 2010, 75.) Aineistossani oppilaat ovat kuvanneet, miltä Kalle ja Kaisa voisivat näyttää. He eivät ole ehkä nähneet samanlaista tilannetta, mutta eläytyvät tarinaan ja kuvittelevat mahdollisen tilanteen, hahmon ja tämän vaatteet. Lopputulosta varten oppilas on joutunut loogisesti miettimään, mikä on johtanut tai seurannut esitetystä tilanteesta, ja mitkä erilaiset vaikuttimet ovat niihin vaikuttaneet.

Eläytymismenetelmän hankaluus on siitä, että se ei anna mitään valmiita ratkaisuja tai kaavoja vaan pakottaa tutkijan aktiiviseen ajattelutyöhön lopputuloksen saamiseksi (Eskola 1997, 28). Uskoisin, että näin myöskään tehtävänantoon osallistuvalla henkilöllä ei anneta valmiita ratkaisuja esimerkiksi siitä, millaisen kuvan nyt tulee piirtää. Oppilaat joutuvat aktiivisesti ajattelemaan ja punnitsemaan erilaisia vaihtoehtoja oman kokemusmaailmansa pohjalta, mikä on juuri sitä mitä toivon.

Eläytymismenetelmän avulla kerätyt vastaukset eivät välttämättä ole todellisia tarinoita, mutta ne ovat usein mahdollisia. Vastaukset voivat olla stereotyyppisiä, mutta ne kertovat juuri niistä oletuksista ja käsityksistä, joiden mukaan tehdään päätöksiä ja valintoja myös jokapäiväisessä elämässä. Eläytymismenetelmä on oiva väline tällaisten stereotyyppien ja valintoihin

vaikuttavien tekijöiden löytämiseen. (Eskola 2010, 81.) Sukupuoli ja sen kuvaaminen on yksi hyvin perinteisiin stereotyyppioihin nojaava rakenne, joten juuri niiden löytäminen on hyvä asia. Toisaalta tällaisia stereotyyppioiden ei voi olettaa pätevän myös oikeassa elämässä.

Menetelmän avulla kerättyä aineistoa voi analysoida samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta laadullisen tutkimuksen aineistoa. Analyysiä ei kuitenkaan voi jättää pelkästään vastausten kuvailuun, vaan aineiston mielenkiintoinen osa saadaan selville kehyskertomuksien tapahtuneen tai tapahtumattoman variaation pohjalta. Tämän avulla päästään tutkimaan ilmiön logiikkaa. (Eskola 2010, 85.) Ylipäätään laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus pitää itse aineistoa tuloksena, vaan aineiston pohjalta voidaan tehdä analyysiä ja pohdintaa. Keräämäni piirustukset eivät itsessään kerro vielä paljoa, mutta kun niitä tarkastellaan tietyssä teoreettisessa viitekehyksessä, saadaan aikaan tutkimustietoa.

6.2 Analyysimallit

Kuten on todettu, aineisto itsessään ei ole minkään tutkimuksen tulos, vaan aineisto pitää teemoitella, analysoida ja käydä läpi sen teoreettisessa viitekehyksessä. Tässä kappaleessa käsitelen, mitä analyysimalleja käytin aineiston litterointiin, teemoitelluun ja tarkempaan analyysiin. Perustelen myös valintojani sekä oman tutkielmani kannalta että teoriaa käyttäen.

Kuvien litteroinnissa käytin formalistista kuva-analyysiä, joka mahdollisti myöhemmin semioottisen kuva-analyysin käytön kuvien teemoittelussa ja analysoinnissa. Räsänen mukaan formalistisen kuva-analyysin muotoanalyysi tarjoaa juuri tällaisia tärkeitä kuvatulkinnan välineitä. Aineistoni kuvat ovat esittäviä, jolloin niiden muotokielen tutkiminen on tarpeellinen myöhemmän viestien ja merkitysten tulkinnassa. (Räsänen 2008, 156.)

Litteroinnissa kirjoitin auki, miten kuvien hahmot, värit ja muodot on sommiteltu paperille tehtävänannon alapuolelle. Kuvien sisällön tulkintaan varten minun tuli siis ensin asettaa kuvien muodolliset ominaisuuden kirjalliseen muotoon. Räsänen toteaa teoksessaan, kuinka esimerkiksi kuvan muotojen ja värien avulla saadaan selville kuvan kielioppi, jonka avulla voidaan tutkia merkityksiä ja käsitteitä (Räsänen 2008, 157). Kuvien muotokielen erittelyn

jälkeen on mahdollista tarkastella niiden eri osia erikseen, yhdessä ja teoreettisessa viitekehyksessä.

Kun aineisto oli litteroitu formalistisen kuva-analyysin avulla paloihin, pystyi näitä paloja alkaa teemoittelemaan yhteneviin ja eroaviin kokonaisuuksiin semiotiikan eli niin sanotun merkki-analyysin avulla. Veivon ja Huttusen mukaan merkin käsite on vaikea ja mielenkiintoinen, koska sitä käytetään arjessa, mutta sen rinnalla on myös laaja määrä muita samankaltaisia käsitteitä kuten sana, ele, jälki ja kuva. Merkki liittyy suuremmassa mittakaavassa olevaan merkkijärjestelmään ja nämä järjestelmät käsityksiin todellisuudesta. Merkit ovat osa kommunikointia ja viestintää, joihin taas vaikuttaa osanottajien erilaiset tiedot, arvot ja ennako-odotukset. (Veivo & Huttunen 1999, 23.)

Veivon ja Huttusen mukaan semiotiikkaa tutkii, miten eri asiat toimivat merkkeinä ja merkkijärjestelmiä, luoden merkityksiä, jotka ohjaavat toimintaa, päätöksiä, arvoja ja ajatuksia. He toteavat teoksessaan kuitenkin myös sen, että kirjallisuus ei ole semiotiikan etuoikeutettu kohde, vaan käsitys semiotiikasta on laaja. (Veivo & Huttunen 1999, 7–8.) Analyysi toimii myös kuvien kohdalla varsinkin silloin, kun ne on litteroitu ensin formalistisella kuva-analyysillä tekstimuotoon.

Semiotiikka on alun perin kehitetty kielitieteen tarkoituksiin, mutta merkin käsitettä voi hyvin soveltaa myös kuvallisen aineiston tulkinnassa. ”Kuva kulttuurisena merkkijärjestelmänä” on Marjo Räsänen teoksen semiotiikkaa käsittelevän kappaleen nimi, joka tiivistää aiheen yhteen lauseeseen. Hänen mukaansa kuvia pyritään tutkimaan syvempien merkitysten kautta analysoimalla ja tutkimalla kuvan yksityiskohtia, kuvaamisen menetelmiä ja kielioppia. Semiotiikassa kuvia tutkitaan myös vertailemalla niitä muihin informaation ja merkityksen välittäjiin. Mallissa ei keskitytä pelkästään teoksen erityislaatuuteen, vaan se liitetään vertailemalla ja kyseenalaistamalla ympäröivään kulttuuriin ja tässä tilanteessa esimerkiksi muihin kuviin. (Räsänen 2008, 167.) Analyysimalli sopii aineistoni tutkimiseen, koska pyrin löytämään merkityksiä ja viestejä kuvien muodollisten ja rakenteellisten osien pohjalta.

Semiootikot ovat myös perinteisesti olleet kiinnostuneita tulkitsemaan taidekuvien lisäksi muitakin kuvatyyppejä. Tämä tukee valintaani, koska lasten tekeminen kuvien taiteellisuudesta ja taiteeksi kutsumisesta on aina kiistelty ja josta tullaan oletettavasti kiistelemään. (Räsänen 2008, 167.) Näin semioottinen kuva-analyysi soveltuu aineistolleni paremmin kuin jotkut muut enemmän taidekuvia varten luodut analyysimallit.

Koska semiotiikka on alun perin kielitieteen alalle kehitelty menetelmä, käytetään sen yhteydessä olevista kuvistakin usein nimitystä kieli. On kuitenkin tärkeä muistaa se, että kuva ja sana ovat eri käsitejärjestelmiä, joita voidaan toki yhdistellä muttei täysin rinnastaa. Kuvien lukeminen on monesta syystä tekstiä monimutkaisempaa, koska kuvan merkitys liikkuu eri tasoilla samanaikaisesti. Räsänen jopa sanoo, että ei tulisi puhua kuvien lukemisesta vaan niiden ymmärtämisestä. (Räsänen 2008, 172.)

Veivon ja Huttusen mukaan kuvan ja sanan välinen ero näkyy ehkä selkeimmin kertovuudessa. Sanojen avulla luoduilla lauseilla ja teksteillä on ajallinen ulottuvuus ja kyky ilmaista aikasuhteita. Myös puhe ja kirjoitus itsessään etenevät lineaarisesti. Kuvassa merkitsevät piirteet ovat simultaanisesti läsnä, mutta niillä ei voida esittää ajallisia suhteita ilman kielen apua. Kirjoitus on yksiulotteista ja lineaarista, kuva kaksi- tai jopa kolmiulotteista. Kuvan ja sanan merkitsevien elementtien etsiminen on tämän vuoksi hyvin erilaista. Sanojen ja kielen rajat pysyvät lähes muuttumattomina ja selkeinä. Kuvalliset merkit taas ovat jatkuvia ja horjuvia, niiden eri elementeillä voi olla yksinään tai keskenään erilaisia merkityksiä. (Veivo & Huttunen 1999, 63–64.)

Myös kuvasemiootikot usein etsivät kuvista kielitieteellisen pohjansa vuoksi samankaltaista kielioppia kuin teksteistä. Lauserakenteen vastaava kuvallinen osa voi olla kuvasommittelu, jolloin teos voidaan ensin litteroida formalistisen kuva-analyysin mukaan osiin, joista taas lähdetään etsimään syvempiä merkityksiä, kuten itse olen tehnyt. (Räsänen 2008, 168.) Oman aineistoni kohdalla pyrin löytämään tiettyjä naisiin ja miehiin liitettyjä merkkejä formalismin avulla paloiksi jaetuista kuvista sekä tutkimaan, millaisia ei vielä selvästi sukupuolistereotyyppioihin liitettyjä merkkejä ja kuvaamisen tapoja naisiksi ja miehiksi

koodatuista hahmoista löytyy. Analyysini ei siis ole vain yksisuuntainen ”merkki=nainen” vaan myös ”nainen=merkki”.

Semiotiikka toimi siis sekä teemoittelussa että näiden teemojen sisältöjen analyysissä. Aineistosta eri merkkien ja merkkijärjestelmien muodossa ilmenneet teemat ovat naiskoodaus, mieskoodaus, kuviot, kuosit ja tekstit, reiät ja paikat sekä sisäjäsennys. Käsittelem jokaisen teeman kokonaisuuden ja sisällön aineiston analyysivaiheessa.

7 KUVAT

7.1 Tehtävänanto ja kehyskertomus

Kandidaatintutkielmassani tehtävänanto ei perustunut mihinkään selkeään menetelmään. Tehtävänanto ohjeisti suoraan, kuten koulussa annetut tehtävänannot yleensä tekevät, sen mitä paperille tulee piirtää. Lopullinen aineisto oli validi, joskin tehtävänto myös vei piirustuksia automaattisesti juuri tiettyyn suuntaan.

Käyttämäni tehtävänto viidesluokkalaisten naiskuvaa tutkivassa tutkielmassani oli ”naishahmo lempipuuhaan”. Tutkielman lopputuloksen mukaan suurin osa lempipuuhaansa tekevästä naishahmoista oli selvästi koodattu naisiksi erilaisien feminiinisten piirteiden kuten silmäripsien, pitkien hiuksien ja hameiden avulla. Hahmojen lempipuuhat olivat kuitenkin hyvin vaihtelevia ja jopa perinteisiä rajoja rikkovia, joten lasten piirustuksissa ilmenevä naiskuva oli positiivinen ja kykenevä.

Kuten sanottu, lopullinen aineisto oli validi ja sieltä löytyi mielenkiintoisia naishahmoja ja lempipuuhaa. Tehtävänanto oli kuitenkin lataukseltaan automaattisesti positiivinen, koska kyse oli naishahmon lempipuuhasta. Kaikki esitetyt naiset tekivät tekemistään ainakin pääsääntöisesti mielellään, koska olihan kyseessä heidän lempipuuhaansa. Kuvista kuitenkin löysi äärimmäisen helposti naiseksi koodaamisen tapoja ja feminiinisiä piirteitä.

Automaattisesti positiiviseksi koodatun tilanteen lisäksi jäin kaipaamaan toista vertailukohtaa. Kandidaatintutkielmani oli toisaalta hyvin suppea, joten isompaa aineistoa ei olisi edes ollut mahdollista ottaa mukaan. Pro gradu -tutkielman laajuus kuitenkin mahdollistaa tämän, ja pystyn liittämään mukaan sekä mieshahmoja että naishahmoja kuvaavia kuvia samalta ikäluokalta. Näin voin vertailla, mitä mahdollisia samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia piirustusten väliltä löytyy. On mielekkäämpää tehdä johtopäätöksiä, kun on jokin toinen samanarvoinen asia mihin verrata. Kandidaatintutkielmassani pystyin käsittelemään lopputuloksia pelkän teorian avulla, jolloin tähän tutkielmaan suora vertaaminen ei ole mielekäästä.

Suora tehtävänanto oli myös ehkä liiankin suora ja yksiulotteinen. Oppilas pystyi kuvissa keskittymään moniin eri asioihin esimerkiksi oman mielenkiinnon tai kiinnostuksen kohteiden mukaan. Eläytymismenetelmän avulla tarkoitukseni on päästä vielä tarkemmin juuri nais- ja mieskuvien äärelle sekä pohtimaan menetelmän nimen mukaisesti oppilaiden eläytymistä tilanteeseen. Oppilaat toivottavasti käyttivät kehittynyttä ongelmanratkaisua ja syy-seuraussuhteiden käsittämistä enemmän kuin suorassa tehtävänannossa. En voi pelkän piirustuksista koostuvan aineiston pohjalta sanoa varmasti, että näin oli. Menetelmän lisäksi aihe ja teema muuttuivat sen verran kandidaatintutkielmastani, että on vaikea sanoa, mikä muuttui tämän ja mikä menetelmän vuoksi. Uskon kuitenkin, että eläytymismenetelmä oli juuri sopiva menetelmä aiheeni kannalta ja tämän aineiston keräämiseen.

Tämän tutkielman tehtävänanto luki suoraan piirtämiseen käytettävässä paperissa ja oli yhdelle luokalle seuraavanlainen: ”Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle. Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.” (Liite 1) Toiselle luokalle tehtävänanto oli seuraava: ”Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle. Millaiset vaatteet Kallelle oli päällään? Piirrä kuva.” (Liite 2)

Ainoa muuttuvat asia tehtävänannoissa oli siis nimet Kalle ja Kaisa. Näin pystyn tutkimaan, miten vain tämän yhden asian muutos vaikuttaa kuviin. Jos muuttuvina asioina olisi ollut tämän lisäksi se, miten muut suhtautuvat vaatteisiin tai se, pitääkö hahmo itse vaatteista, olisivat kuvat olleet erilaisia. Näiden joukosta juuri nais- tai mieskuviin liittyvien merkkien ja merkkijärjestelmien löytäminen olisi ollut vaikeaa, jopa mahdotonta, koska kuvan eri osat ovat aina suhteessa toisiinsa. Tutkimus olisi muuttunut heti monimutkaisemmaksi.

Kalle ja Kaisa ovat suomalaisessa yhteiskunnassa selvästi sukupuolitetut nimet. Näin lapset tulkitsevat piirrettäväksi tarkoitettun hahmon juuri joko tytöksi tai pojaksi, ja aineiston analysointi muuttui selkeämmäksi. Jos olisin valinnut nimiksi jonkin suomalaisesta kulttuurista kaukaisen kulttuurin nimet, lapset eivät olisi välttämättä tienneet, ovatko ne maskuliinisia vai feminiinisiä. Tämän lisäksi kuviin olisi saattanut tulla mukaan muitakin piirteitä kuten erilaisiin etnisiin ryhmiin liitettäviä stereotyyppioita, joita en kuitenkaan tutkimuksessa tutki ja ne eivät ole tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia.

Niminä Kalle ja Kaisa rajasivat hahmojen kulttuurin suomalaiseen. Hahmojen etnisyyttä tai erilaisen etnisyyden esittämistä ei ole tarpeen tutkia tai pohtia, koska oletusarvoisesti heidät on kuvattu suomalaisina, vaikka hahmo voisi periaatteessa olla etniseltä taustaltaan ei-suomalainen. Ympäristö ja tilanne, mikä tehtävänannossa kuvataan, asetetaan oletettavasti myös suomalaiseen tai vähintään länsimaiseen ympäristöön ja kulttuuriin hahmojen nimien ja oppilaiden oman kulttuuriympäristön perusteella.

Muuttuva asia kehyskertomuksissa on siis esitettävien henkilöiden nimet. Pysyvä asia on tilanne, joka tarinassa kuvataan. Hahmo on laittanut päälleen jonkinlaiset vaatteet, joihin hän on tyytyväinen mutta joiden takia hänelle nauretaan. Esineet, varsinkin vaatteet, ovat hyvin vahvasti sukupuolitettuja joko naisten tai miesten vaatteiksi. Tämän vuoksi valitsin vaatteet pysyväksi osaksi tarinaa, koska myös se hahmojen nimien lisäksi on vahvasti sidoksissa sukupuolijärjestelmään ja omaan teoriaani. Sen lisäksi, miten samoin tai eri tavoin Kallea ja Kaisaa yleisesti kuvataan, minua kiinnostaa nyt myös vaatteiden suurempi rooli. Vaatteilla ilmaistaan itseä, ja näin ollen niillä voi kerätä negatiivista tai positiivista huomiota.

11-vuotias on sen ikäinen, että omilla ja muiden vaatteilla alkaa olla jo merkitystä. Sen lisäksi, että niillä voi ilmaista sukupuolta, niillä voi ilmaista muitakin identiteetin osia. Uskoisin, että lähes kaikki aikuiset ja suurin osa tietynikäisistä lapsista haluaa itse valita, millaisia vaatteita pukee päälleen esimerkiksi kouluun. Vaatteilla voi ilmaista esimerkiksi fanittavansa jotakin tai sitä, miten katu-uskottava ja kypsä jo on. 11-vuotias haluaa tukea ja hyväksyntää ikätovereiltaan (Aho & Laine 2004, 28), joten ajatus ja jopa pelko hylkäämisestä ja pilkan kohteeksi tulemisesta vaatteiden takia voi olla hyvinkin jokapäiväinen.

Myöhemmin asiaa pohtiessani olen miettinyt, oliko tehtävänanto tällä kertaa liian negatiiviseen suuntaan ohjaava. Olisin voinut tutkia vain sitä, millaiset vaatteet ovat muiden mielestä hienot tai millaiset vaatteet hahmolla on päällään arkena ilman nauramista. Näiden avulla olisin ehkä saanut vielä neutraalimman aineiston. Toisaalta itse hahmo on tyytyväinen vaatteisiinsa, joten se mahdollisesti lievensi ikävän kokemuksen kuvaamista piirustuksissa. Lopullisissa töissä iso osa hahmoista kuitenkin joko hymyili tai oli neutraali esimerkiksi itkemisen sijaan.

Toisaalta perustelen valintaani sillä, että lievästi negatiivissävytteisellä tehtäväännolla voin saada selville, minkälaiset vaatteet ovat lapsien kokemusmaailmassa sellaisia, mille he kuvittelevat muiden nauravan. Se ei kerro sitä, mille he itse nauraisivat tai mitä vaatteita he välttelevät, mutta se voi kertoa tietyistä normeista, joita on seurattava. Suomalaisen koulun sääntöihin ei yleisesti kuulu tiukka pukukoodi, joten piirustukset saattavat kertoa joistakin niin juuri kirjoittamattomista normeista, joiden rikkojia rankaistaan naurunalaiseksi saattamisella ja mahdollisesti ryhmän ulkopuolelle jättämisellä.

Valitsin aineistoni tyyliksi piirustukset esimerkiksi kirjoitettavan tekstin sijaan, koska olen kiinnostunut juuri kuvallisista tuotoksista ja siitä, miten lapset pyrkivät jäsentämään todellisuutta piirustuksissa. Kuvataideopettajana olen pääsääntöisesti kiinnostuneempi kuvista kuin tekstistä ja olen opiskelun ja harrastusten myötä muutenkin harjaantuneempi kuvan kuin tekstin katsoja tai tulkitsija. Kuva on, kuten aiemmin todettu, myös merkitsevien elementtien osalta simultaanisesti läsnä olevaa, vailla ajallisia suhteita, tekstin ollessa lineaarisesti etenevää (Veivo & Huttunen 1999, 63–64). En halunnut lineaarisesti kerrottuja tarinoita ennen tai jälkeen kehyskertomuksen vaan stabiilin ja vaatteita kuvaavan kuvan.

7.2 Aineistonkeruu

Aineiston keräämiseen on lupa koulun rehtorilta (Liite 3), kunnan koulutoimenjohtajalta (Liite 4), luokkien opettajilta ja jokaisen oppilaan vanhemmalta (Liite 5), koska kyse oli alaikäisistä lapsista. Valittujen luokkien opettajat sattuiivat olemaan kiinnostuneita juuri tähän tutkielmaan osallistumisesta, joten en valikoinut osallistujia sen erityisemmin. Molempien luokkien oli ainoastaan oltava samaa ikäryhmää. En siis valikoinut juuri tietynlaista luokkaa tietynlaisten tuloksien aikaansaamiseksi.

Aineisto kerättiin yhdellä Pohjois-Pohjanmaan kunnan alakoululla 23.05.2016. Mukana aineistokeruussa oli kaksi rinnakkaista viitosluokkaa, ja aineisto kerättiin yhtä aikaa molemmista yhden oppitunnin aikana. Luokat sijaitsivat toisiaan vastapäätä, joten pystyin

seuraamaan tilannetta molemmissa luokissa melko kokonaisvaltaisesti. Kummassakin luokassa olivat paikalla myös opettajat.

Annoin tehtävänannon ensin yhdelle ja sitten toiselle luokalle. Oppilaat tiesivät, että myös toinen luokka tekee tehtävän, mutta he eivät tieneet tehtävien eroista. Toisessa luokassa teoksen tehneitä oppilaita oli 20. Kahdessa työssä oli piirretty hahmo tai vaatteet molemmille puolille paperia ja yhdessä kaksi vierekkäin, joten itse tutkittavia hahmoja tai hahmon käyttämiä vaatteita oli yhteensä 23. Toisessa luokassa teoksen tehneitä oppilaita oli 18. Yhdessä vastaukseksi tehtävään ei oltu piirretty kuvaa vaan kirjoitettu vastaus. En kuitenkaan eettisistä syistä vaatinut oppilasta piirtämään kuvaa, koska kaikilla oppilailla oli myös oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkielmaan. Näin ollen toisia analysoitavia kuvia on yhteensä 17.

Tutkimuksessani ei ole oleellista, mitä tuntien aikana tapahtui, mutta seurasin oppilaiden kanssakäymistä. Kandidaatintutkielmastani poiketen toisen luokan oppilaat esittelivät töitään toisilleen ja nauroivat. Tunnin lopuksi opettaja kysyi, onko joku joutunut naurunalaiseksi vaatteiden takia, mihin oppilaat vastasivat, että kenellekään ei saa nauraa, vaikka vaatteet olisivat hassut. Tämä todistaa toteamukseni siitä, että lapset eivät välttämättä piirtäneet vaatteita, joille itse nauraisivat vaan jotka kirjoittamattomien sääntöjen mukaan saattavat henkilön naurunalaiseksi.

Tehtävänannossa pyydettiin piirtämään kuva, mutta kaikkien oletus oli se, että kuvat myös väritetään. Suurin osa piirustuksista on väritetty koulun puuväreillä, osassa taas on jonkin verran käytetty erivärisiä tusseja. Piirustukset tehtiin ensin piirtämällä viivapiirustus lyijykynällä, minkä jälkeen rajojen sisään jääneitä alueita väritettiin väreillä. Välineet ovat hyvin perinteisiä koulutaiteessa käytettyjä välineitä.

8 ANALYYSI

Tässä kappaleessa käsittelen aineistoani semioottisen kuva-analyysin avulla tutkien, millaisia merkkejä ja merkkijärjestelmiä kuvien kokoelmasta löytyy oman teoreettisen viitekehykseni näkökulmasta. Kappale on jaettu teemojen ja merkkijärjestelmien mukaan alakappaleisiin seuraavasti: naiskoodaus, mieskoodaus, vaatteiden kuviot, kuosit ja tekstit, vaatteiden reiät ja paikat sekä sisäjäsennys. Näiden kautta tutkin, millaisia merkkejä ja ominaisuuksia teemat sisältävät ja mistä ne koostuvat. Ennen teemoihin ja merkkijärjestelmiin siirtymistä käsittelen kuvia yleisellä ja yhteisellä tasolla kertoen, miten ja missä hahmot on pääasiassa esitetty.

En käy läpi jokaisen kuvan rakennetta ja osia vaan keskityn juuri tiettyihin ominaisuuksiin, jotka toistuvat eri töissä ja luovat teemat. Otan kuitenkin esille yksittäisiä töitä ja niiden piirteitä todistaakseni analyysiä. Käsittelen myös lyhyesti joitakin poikkeuksia, jotta niiden tuoma monimuotoisuus ei jäisi pois, vaan jotta ne tulevat huomioituiksi loppupäätelmiä tehdessä.

16 kuvaa 17 Kaisan kuvasta on piirretty pystyyn, yksi vaakaan. 15 kuvaa on piirretty suoraan tehtävänannon alapuolelle, kaksi muuta paperin toiselle puolelle. Kaikki Kallen piirustukset on piirretty pystyyn. 20 on piirretty tehtävänannon alapuolella ja kahteen paperiin Kalle on piirretty myös paperin toiselle puolelle. Yhdessä kuvassa hahmoja on kaksi, eikä kuvassa ole selitetty tai eritelty erikseen, onko jompikumpi vai molemmat hahmot Kalleja. Olen ottanut huomioon molemmat hahmot. Yhdessä Kaisan kuvassa on myös toinen hahmo, joka ei kuitenkaan ole Kaisa vaan tehtävänannossa kuvattu naurava toinen henkilö. Hahmo on myös piirretty itse Kaisaa paljon pienempänä.

Osa piirustuksista kuvaa koko hahmoa, jolla vaatteet ovat päällä. Osa piirustuksista taas sisältää vain vaatteet ilman niitä käyttävää henkilöä. Analysoin ja tutkin molempia kuvaamisen tapoja samanarvoisesti, vaikka itse hahmon sisältävissä kuvissa on enemmän informaatiota pelkästään vaatteita sisältäviin kuviin verrattuna. 14 kuvaa 17 Kaisan kuvasta kuvaa myös selkeästi itse ihmishahmon ja kasvot. Kolme Kaisan piirustusta kuvaa vain vaatteet tai ihmishahmon vajavaisesti esimerkiksi ilman päätä. 17 kuvaa 23 Kallen kuvasta kuvaa myös selkeästi itse

ihmishahmon ja kasvot. Kuusi Kallen piirustusta kuvaa vain vaatteet tai ihmishahmon vajavaisesti esimerkiksi ilman tiettyjä raajoja tai kasvoja.

Ihmishahmon kokonaisuudessaan esittävät kuvat antavat pääasiassa enemmän merkkejä tulkinnan tekemiselle esimerkiksi hahmon ilmeen, eleiden ja hiusten muodossa. Myös hahmojen ruumiinrakenne ja mahdollinen poseeraaminen tulevat ilmi kokonaisia ihmishahmoja kuvaavista piirustuksista, vaikka myös pelkät vaatteet esittelemällä voi tulkita onko kyseessä esimerkiksi laiha hahmo vai ei. Naisiksi tai miehiksi koodaaminen tapahtuu kuitenkin vaatteiden lisäksi siis myös hahmon kuvaamisen tavoissa.

On vaikea sanoa varmasti, esittävätkö kuvien hahmot lapsia vai aikuisia. Tehtävänanto ei antanut vihjettä siitä, tulisiko tilanteen tapahtua esimerkiksi koulussa tai tunteeo kuvattu henkilö hänen vaatteilleen nauravia henkilöitä. Pidän kuitenkin hyvin todennäköisenä, että useampi oppilas on liittänyt tehtävän omaan kokemusmaailmaan eli kouluun esimerkiksi toimistoympäristön sijaan. Lapsen empatiakyky alkaa tässä vaiheessa kehittyä (Aho & Laine 2004, 116), mutta hänen saattaa olla silti vielä vaikea asettua jonkun täysin vieraan ihmisen asemaan, jolloin tilannetta on helpompi peilata oman tai kanssalapsen tilanteeseen ja kokemuksiin kuin aikuisen työssäkäyvän maailmaan. Hahmojen nimien perusteella hahmot on vähintäänkin kuvattu suomalaisessa yhteiskunnassa, jonkun yhteisön jäsenenä, oli sitten kyseessä koulu tai työpaikka. Hahmoja ei ole ainakaan koodattu erityisen vanhoiksi esimerkiksi perinteisten ryppyjen tai kumaran selän avulla. Muutamalla Kallella on mahdollisesti sänkeä tai partaa, mutta kuvat ovat epäselviä, ja kyseessä voi olla yläkoululainen teini-ikäinen aikuista tai vanhusta esittävän kuvan sijaan. Osalla hahmoista on silmälasit, mutta hahmoilla ei ole mitään muita mahdollisesti vanhuuteen liitettyjä piirteitä.

Kuten aiemmin on todettu, lähes kaikki esineet ja asiat ovat enemmän tai vähemmän sukupuolitettuja (Dalton 2001, 9). Näin ollen nais- ja mieshahmojen esityksistä voidaan erottaa feminiinisiä tai maskuliinisia piirteitä. Iso osa kuvien merkeistä on hyvin perinteisiä sukupuolen kuvaamisessa käytettyjä piirteitä ja tapoja, jotka oletettavasti kertovat lasten käsityksistä sekä tavoista, miten he yleensä kuvaavat mies- tai naishahmoja piirtäessään. Toisaalta tehtävänannossa oleva vaatteille nauraminen tuo oman monimutkaisuutensa sekä itse aineiston

piirtäneille oppilaille että itselleni kuvia tulkitessa. Lapset joutuivat miettimään sekä naisen tai miehen esittämistä että sitä, millaiset vaatteet johtaisivat miehen tai naisen kohdalla nauramiseen.

Piirustusten pohjalta voi sanoa, että tehtävänanto selvästi ohjasi tyyllillisesti ja kuvauksellisesti tekemistä juuri tiettyyn ilmaukselliseen suuntaan. Lähes kaikki hahmot tai vaatteet on kuvattu suoraan edestä poseerausmaisesti, eikä kuvissa juuri ole mitään muuta kuin itse hahmo tai vaatteet. Tämän takia on vaikea arvioida esimerkiksi sitä, miten ympäristöä tai muiden osien ja hahmon välistä suhdetta olisi kuvattu. Tehtävänanto siis jopa taannutti oppilaita piirtämään piirustuksia, joissa ei näitä uusia ja kehittyä kuvauksellisia piirteitä ollut tarvetta käyttää, ja joissa he pystyivät tukeutumaan aiempien kehitysvaiheiden ilmaisukeinoille.

Toisaalta näin rajaava tehtävänanto ja hahmojen kuvaaminen teki muusta analysoinnista helpompaa, koska mukana ei ollut niin paljon ympäristön tekijöitä kuten taustaa tai muita hahmoja. Kandidaatintutkielmassani laajempi ja tekemisen kuvaamista pyytävä tehtävänanto taas loi aineiston, missä oli kuvattu paljon naishenkilön ympärillä olevia esineitä, tilanteita ja muita hahmoja. Tämä loi omanlaista tietoa, jota en kuitenkaan tässä tutkielmassa tarvitse.

Outisen tekemän tutkimuksen 11-vuotiaat oppilaat piirsivät tavanomaisesta, edestäpäin kuvattua seisovasta hahmosta poikkeavia asentoja ja kuvakulmia (Outinen 1995, 78). Omassa aineistossani tehtävänannon vuoksi kaikki piirustukset esittivät hahmon edestä tai lähes edestäpäin kuvattuna. Hahmot seisovat jäykkinä suoraan kohti katsojaa niin, että vaatteet tulevat selvästi esille. Outinen kutsuu tätä asentoa tavanomaiseksi, varhaisasteiseksi ja kanoniseksi asennoksi ja ihmiskuvaksi (Outinen 1995, 78).

Töissä ei ole juurikaan hahmon lisäksi muita osia, henkilöitä tai esineitä, joten tietynlaista kehittyneitä suhteen tai asettelun kuvausta ei tapahdu. Suurin osa Kaisaa tai hänen vaatteitaan esittävistä töistä on suoraan edestä kuvattu hahmo, jolla ei ole taustaa tai mitään kontaktia mihinkään kuvan toiseen osaan. Kahdessa Kaisaa esittävässä työssä hahmon vierellä maassa on pystyssä oleva reppu. Reppu on samalla tasolla kuin Kaisan jalat, ja se on kuvattu suoraan edestä ilman, että se peittää mitään tai sitä peitetään. Yhdessä Kaisa-työssä on toinen henkilö

nauramassa paperin reunalla, mutta hänet on kuvattu pienenä joko kauempana olevaksi tai arvoperspektiivin mukaisesti vain vähemmän tärkeäksi etualalla olevaan Kaisaan verrattuna. Vain yhdessä Kaisa-työssä on jonkinlainen horisonttiviiva, joka on suoraan Kaisan jalkojen alla ja kaareva, ikään kuin hahmo seisoi pienen kukkulan päällä. Muissa töissä ei ole horisonttiviivaa, vaikka sen käyttö on tämän ikäisillä jo tavallista.

Myös suurin osa Kallea esittävistä piirustuksista kuvaa hahmon suoraan edestä ilman mitään yhteyttä ympäristöön tai muihin kuvan osiin, jolloin vain muutamassa on havaittavissa jonkinasteista suhteen ja perspektiivin käyttöä. Yhdessä Kallen vieressä maassa on kuvattu sininen laukku tai salkku, joka on kuvattu yläviistosta niin, että siitä näkyy lyhyt pääty, pitkä sivu ja päällysosa, missä on kiinni kantokahva. Itse Kallen hahmo ei kuitenkaan ole piirretty tästä perspektiivistä, eikä hän ole kanssakäymisessä salkun kanssa. Toisessa työssä Kalle seisoo skeittilaudan päällä niin, että skeittilaudan päällinen ja siinä lukeva teksti ”Kalle” näkyvät. Jalat asettuvat osittain tekstin päälle, jolloin skeittilaudan reunat ja Kallen jalat ovat eri kohdassa, jolloin perspektiivi on hiukan ylhäältä. Myös skeittilaudan kaksi näkyvän puolen rengasta näkyvät, kun taas toisen reunan renkaat jäävät laudan taakse piiloon. Kahdessa Kallea esittävässä piirustuksessa jalkojen alle on hennosti väritetty varjoa, joka saa aikaan kuvan siitä, että hahmo ehkä on jossain tilassa tyhjiydessä leijumisen sijaan.

Hahmot eivät ole menossa mihinkään tai tulossa mistään vaan vain poseeraavat katsojalle vaatteissaan. Suurin osa poseeraa suoraan edestä kuvattuna, vaikka muutama poikkeus on, joissa hahmo kuvataan hiukan viistosta. Kuusi Kaisaa koukistaa jotakin tai joitakin raajoja eivätkä vain pidä esimerkiksi käsiä suorana. Yksi Kaisa on nostanut kätensä itkevien silmien päälle, ja toinen jopa jammailee. Vain yksi Kalle on taittanut kätensä selän taakse, muilla kädet ovat suorina kehon vierellä.

Värejä kuvissa on käytetty pääasiassa väriobjektitaktiikalla sekä kuvaamaan vaatteiden kuoseja ja väriyhdistelmiä. Väriobjektitaktiikka ei ilmene kovin selkeästi, koska kuvissa ei ole esimerkiksi taivasta tai juuri tietynvärisiksi koodattuja esineitä. Suomalaiseksi oletettujen Kallejen ihonväri on joko haalean ruskea, täysin valkoinen, vaaleanpunainen tai keltainen. Samaten Kaisojen ihonväri on haalea ruskea, täysin valkoinen, vaaleanpunainen, haalean

oranssi tai keltainen. Vain yhdessä Kaisaan esittävässä piirustuksessa oranssia väriä on käytetty ihonvärinä voimakkaasti, jolloin hahmolla näyttäisi olevan rusketus. Tämä kuitenkin toimii vielä väriobjektitaktiikalla, eikä hahmoilla ole esimerkiksi sinistä tai vihreää ihoa erikoisen valaistuksen tai tehokeinon vuoksi.

Myös silmät on väritetty yleisten silmänvärien perusteella joko sinisiksi, ruskeiksi tai vihreiksi. Väriobjektitaktiikka rikkoutuu hiukan, kun on kyse hahmojen hiuksista. Iso osa hiuksista on perinteisesti joko ruskeita, blondeja tai lyijykynällä väritettyjä tumman ja harmaan sävyjä tai pelkkää muotoa kuvaavia. Kolmella Kaisalla ja yhdellä Kallella on kuitenkin hiusten värinä jokin muu, tai ruskeissa hiuksissa on lisäksi toista väriä. Yhdellä Kallella on korallinpunaiset hiukset, yhdellä Kaisalla taas vihreät. Kahdella Kaisalla ruskeiden hiusten latvat on värjätty, toisella hahmolla pinkiksi ja toisella hahmolla vasemmalta puolelta jakausta pinkiksi ja oikealta vihreäksi. Nämä ovat epätyypillisiä hiusvärejä mutta mahdollisia saavuttaa värjäämällä. Tehtävänannon mukaan vaatteet olisivat olleet se pääasiallinen nauramisen kohde, mutta toisaalta voi kuvitella, että erikoiseksi värjätty hiukset voivat myös aiheuttaa hilpeyttä ja naurunalaiseksi tuleamista. Toisaalta esimerkiksi punaiset hiukset omaavalla Kallella tämä saattoi vain olla piirtäjän tyylikysymys, koska hahmon on muutenkin hyvin tyyllitelty hiuksien muotoa myöten.

Värejä on kuitenkin myös yhdistelty esimerkiksi niin, että teoksessa on kahta eri sinistä, toinen vain väritetty haaleammin. Myös toisen värin päälle on saatettu värittää muulla värillä ja näin joko taittaa tai murtaa jo olemassa olevia värejä. Tusseja on myös käytetty, mutta niitä ei ole esimerkiksi sekoitettu keskenään vaan on käytetty pelkkää tussien omaa väriä.

Vertaan vielä jonkin verran Outisen tekemää tutkimusta ja omaa aineistoani. Outisen tutkimuksen mukaan tämän kehitysvaiheen lapsien piirtämiin hahmoihin liittyviä ulokkeita on yleensä tyyppillisen verran, eli raajat ja pää. Tämän lisäksi ulokkeina voi olla jotain kehon ulkopuolisia asioita ja esineitä, mutta näitä ulokkeita on yleensä vähän. Kallea ja Kaisaa kuvaavissa piirustuksissa vain joistakin puuttui osa raajoista tai päästä, jos kehoa oli kuvattu ollenkaan. Lopuissa oli mukana sekä raajat että pää ja mahdollisesti jokin vaatekappale tai esine ulokkeena kuten lippalakki tai skeittilauta. Toisaalta tehtävänanto keskittyi juuri hahmon ja

tämän vaatteiden kuvaamiseen sen sijaan, että ympäristön ja sen esineiden kanssa olevaan vuorovaikutukseen olisi edes kannustettu tai viitattu. Parissa kuvassa ulkopuolella oleva henkilö tai näkymättömät henkilöt nauravat hahmolle, jolloin kirjoitettu teksti tuo oman osansa kuviin. Tekstin käyttö kuvallisessa ilmaisussa on selvästi osana oppilaiden kuvallista ilmaisua, koska itse tehtävänannossa ei edes sanottu mitään tekstin lisäämisestä.

Pintojen kolmiulotteista jäsenystä ei kuvissa juurikaan ole, eikä hahmoilla ilmene suuria ja massamaisia muotorakenteita, vaan niissä on pyritty naturalistisempaan kuvaamiseen. Hahmojen mittasuhteet on esitetty kuvissa joko osittain oikein tai väärin. Kuvat on tehty rajatuilla välineillä, joita ohjeistin oppilaat käyttämään tehtävää varten. Tämän vuoksi materiaalisesti teoksissa ei ole mitään tavallisesta koulu- ja kotitaiteesta poikkeavaa, vaan ne on tehty lyijykynää ja värikyniä käyttäen. Osassa piirustuksia on käytetty värillisiä tusseja ja parissa apuna esimerkiksi harppia.

8.1 Naiskoodaus

Ensimmäinen teema ja merkkijärjestelmä on naiskoodaaminen. Tähän kuuluvat feminiiniset piirteet ja merkit, sekä yleensä kuvamaailmassa ja yhteiskunnassa juuri naisiin liitetyt asiat ja ominaisuudet. Suurin osa naiskoodatuista merkeistä ja merkkijärjestelmistä oli Kaisaa esittävässä piirustuksissa. Lopussa kuitenkin käsittelen myös joidenkin Kallea esittävien kuvien naiskoodaamista. Naiskoodauksen teemaa ja merkkijärjestelmää kuvaavat hyvin kuvat (Kuva 1) ja (Kuva 2)

16 kuvaa Kaisa-hahmoista tai hahmon vaatteista on koodattu naiseksi erilaisin merkein. Hahmoilla on meikkiä, erikseen piirrettyjä silmäripsiä ja pitkiä hiuksia erilaisilla kampauksilla ja koristeilla. Myös muutamalla Kallella on erikseen piirretyt silmäripset, mutta ne eivät ole yhtä toistuvia kuin Kaisojen piirustuksissa. He ovat Kalleja pääsääntöisesti laihempia ja olemukseltaan pehmeämpiä. Yhden Kaisan posket punoittavat, mutta hän hymyilee eikä näytä nolostuneelta, joten kyseessä on mahdollisesti joko meikki tai yleinen tyylikeino söpöyden ilmaisemiseen. Vain yhdellä Kaisalla ei ole mitään perinteisiä feminiinisyyden merkkejä tai symboleita. Meikit liitetään naisiin ja feminiinisyyteen, minkä vuoksi myös silmäripset ja niiden

näkyvyys ovat naisiin liitetty ilmaisukeino. Silmäripset toimivat myös hyvin pienenä ja helppona sukupuolen koodaamisen tapana, jolloin hymynaama on mies mutta hymynaama silmäripsillä on nainen. Hiuksien pituus ja niihin liittyvät koristukset ovat myös hyvin perinteisiä naiseuden kuvaamisia, mikä ilmenee myös käsityksessä, että naiset menevät perinteisesti kampaajalle ja miehet parturiin. Meikkien ja hiusten laittaminen ovat osana naisten naisellista laittautumista, jossa itsestä tehdään katsottava ja haluttava (Berger jne. 1991, 45–47).

Yhdellä Kaisalla on neutraali ilme ja yksi näyttää vihaiselta. Kaksi näyttää hämmentyneeltä ja kaksi itkee. Loput 11 hymyilevät tai heille ei ole kuvattu kehoa tai ilmettä ollenkaan. Iloiset Kaisat on oletettavasti kuvattu joko ennen nauramista, tai sitten he eivät välitä muiden pilkasta. Tehtävänannossa Kaisan kuitenkin sanottiin olevan itse tyytyväinen vaatteisiinsa.

Vaatteet voivat olla joko hahmon päällä tai ne on esitetty ilman ihmishahmoa. Vaatteina on tavallisten pitkä- ja lyhythihaisten paitojen ja housujen lisäksi naisten vaatteiksi koodattuja toppeja, mekkoja ja hameita, yhdessä on kuvattu sukkahousut. Osalla hahmoista on myös päähineitä kuten lippalakkeja. Toppeja, mekkoja ja hameita pidetään usein epäkäytännöllisinä, feminiinisinä ja koristeellisempina vaatekappaleina kuin mieskoodatut asialliset pitkät housut ja paidat (Jokinen 2001, 196–197).

Kahdella Kaisalla on erityisen naiskoodatut kengät, toisella ballerinat ja toisella korkokengät. Kahdella muulla Kaisalla on selvästi siroksi ja nätiksi piirretyt kengät, joista toiset ovat kevyet urheilukengät ja toiset kapoiset mutta muuten tunnistamattomat kengät. Viisi muuten neutraalia tai epämääräisesti piirrettyä kenkäparia on koodattu feminiiniseksi vaaleanpunaisella, pinkillä tai keltaisella. Yhdellä Kallella on pinkillä värillä naiskoodatut kengät.

Värit ovat useassa Kaisan kuvassa joko voimakkaita tai hempeitä. Varsinkin erityisen feminiinisyyttä ja muita naiskoodattuja asioita kuvaavissa piirustuksissa on hempeät värit, jolloin ne vahvistavat ja tukevat toisiaan. Sydämiä kuvaavissa asukokonaisuuksissa on käytetty vaaleanpunaisia ja –sinisiä sävyjä.

11 Kaisan vaatteessa olevat kuosit ja kuviot ovat feminiinisiksi miellettyjä kuvioita kuten kukkia, hymynaamoja ja sydämiä. Seitsemässä piirustuksessa oli vaatteisiin piirretty kukkia, yleensä useampia per vaatekappale. Kukat ovat hyvin feminiinisyyteen sidottuja kuvioita, joita löytyy kuoseina lähes kaikista tekstiileistä. Naiset myös stereotyyppisesti haluavat kukkia elämäänsä, nauttivat niiden tuoksusta joko oikeasta kukasta tai hajuvedestä ja kaipaavat niihin liitettyjä romanttisia tunteita. Naisia myös kuvaillaan usein runollisesti herkiksi ja kauniiksi kuin kukat, jotka kaipaavat hellää huolenpitoa. Yhden hahmon sortsien lahkeessa on lehtiä kukkien sijaan.

Neljän piirustuksen vaatteissa on yksi tai useampi sydän. Kahdessa työssä sydän tai sydämet esiintyvät kukkien tai muiden kuvioden rinnalla. Sydän on vahva feminiininen ja kansainvälinen symboli kuvaamaan rakkautta ja romantiikkaa, jotka molemmat on liitetty erityisemmin juuri naisiin ja naisellisuuteen. Sydän on symbolina hyvin yleinen naisiin liitettävien asioiden ja esineiden koodaamisessa, jolloin se näkyy myös vaatteiden kuvituksessa ja kuosituksessa. Rakkaus, hempeys ja pehmeät arvot liittyvät käsityksiin naisesta huolehtijana, hoivaajana, äidillisenä ja tunteiden varassa elävänä yksilönä (Hyyppä 1996, 18).

Yhdessä paidassa on kuva suositusta Hello Kitty -maskottihahmosta, joka on nimenomaan juuri nuorille tytöille suunnattu tuotemerkki. Kahden hahmon vaatteissa oli joko yksi tai useampi keltainen hymynaama eli ”smiley”. Tämä kuvio on neutraalimpi, ja hymynaamat ovatkin populaarikulttuurissa ja yhteiskunnassa sekä tyttöjen että poikien elämästä löytyvä ilmiö. Toisen Kaisan paidassa oleva hymynaama on keskellä kukkia, joten se antaa näiden vaikutuksesta hiukan enemmän feminiinisen vaikutelman. Toisaalta tyttöjen oletetaan olevan ihmiskeskeisiä ja miellyttäviä (Ruoho & Torkkola 2010, 96), jolloin hymynaama sopii tässä mielessä enemmän feminiinisen kanssakäymisen kuvaamiseen.

Kolmessa feminiinisiä kuoseja ja kuvioita sisältävissä vaatteissa on myös tekstiä. Yhdessä sydämiä paljon sisältävässä vaatekokonaisuudessa lukee hihoissa tekstit ”IHANA” ja ”IHANA”, paidan etuosassa ”LOVE” ja ”LOVE”, sekä hameessa ”OOT PARAS”. Kuten aiemmin todettua, rakkaus ja hempeily liitetään juuri vahvasti naisiin oletetun äidillisyyden ja hoivaavuuden vuoksi. Yhden Kaisan paidassa olevan keltaisen hymynaaman alla lukee

”SMILE”. Yhdessä paidassa olevan sydämen yläpuolella lukee ”HOT Girl” eri värein ja alleviivattuna ja Hello Kitty -maskotin alapuolella lukee ”Hello Kitty”.

Kahdessa kuvassa on kuviona hiukan neutraalimpi tähti, jonka kuitenkin luokittelen enemmän feminiiniseksi kuin maskuliiniseksi kuvioksi, varsinkin toisen ollessa violetin topin etuosassa. Ainoa lähes täysin neutraali ellei jopa hiukan enemmän maskuliiniseksi tulkittava kuvio on värikäs ankkuri. Ankkurin naturalistiset, pyöreähköt muodot ja värit eivät kuitenkaan luo siitä kovin maskuliinista kuvaa vaan enemmänkin romantisoitun purjehtimisen ja ehkä merenneitoihin liittyvän kuvaston.

Vaikka suurin osa naiskoodauksesta tapahtuu juuri Kaisojen piirustuksissa, löytyy tähän liittyviä merkkejä ja merkkijärjestelmiä myös Kalleja esittävistä piirustuksista. Kolmessa Kallen paidassa olevat kuviot tai kuosit olivat naiskoodattuja. Yhdessä paidassa on kuva nallesta, yhdessä hempeä kuva merellä tapahtuvasta auringonlaskusta ja sen edessä olevasta sydämestä. Toisaalta auringonlaskupaidan parina ovat tiikerin raidoilla koristellut keltaoranssit sortsit, jotka ovat mielenkiintoinen yhdistelmä maskuliinista ja feminiinistä. Yhdessä kuvassa hahmolla on päällään violetti paita, jonka keskellä suuri punainen sydän. Hahmo huudahtaa ”Ou! Tuli väärä paita!” ja hänen vieressään on teksti ”paita joka Kallen olisi pitänyt ottaa”. Kuvattu paita on musta lyhytaihainen, jonka keskellä on graffitimaisesti kuvattu teksti ”SWAG” violetilla ja valkoisella kirjoitettuna. Hahmo siis valitsi mahdollisesti vahingossa niin sanotun tyttöjen paidan, kun hänen olisi pitänyt valita poikien paita. Jokisen mukaan naiskoodattuun paitaan pukeutumalla Kalle on antanut pois vallan ja asiantuntijuuden, joka taas olisi sisältynyt miesten paitaan (Jokinen 2001, 196–197).

Yhdessä kuvassa Kallella on päässään räikeän pinkki lippalakki, jossa lukee teksti ”Baby”. Vaatekappale on myös eritelty erikseen ja sen vieressä lukee teksti ”Vauva lippis”. Päällä Kallella on puolihihainen paita, joka on päällä ollessaan väritetty violetiksi ja sivulle eriteltynä vaaleanpunaiseksi. Paidassa lukee ”yolo” ja siinä on yksi tai kaksi reikää. Sekä paita että lippalakki ovat molemmat koodattu värien osalta feminiiniksi. ”Yolo” on sanana neutraalimpi, mutta lippalakin ”Baby” voi kuvata joko feminiinistä hellittelynimeä tai kirjaimellisesti lasta ja lapsellisuutta. Molemmat ovat kartettavia ominaisuuksia maskuliinisuuden kuvaamisessa.

Naiskoodaus pätee siis pääasiassa Kaisojen kuvaamisessa, vaikka muutama Kalleen liitetty feminiininen piirre tai merkki on kuvattu.

8.2 Mieskoodaus

Toinen teema ja merkkijärjestelmä on mieskoodaaminen. Tähän kuuluvat maskuliiniset piirteet ja merkit sekä yleensä kuvamaailmassa ja yhteiskunnassa juuri miehiin liitetyt asiat ja ominaisuudet. Suurin osa mieskoodatuista merkeistä ja merkkijärjestelmistä oli Kallea esittämissä piirustuksissa, vaikka ne eivät ole yhtä alleviivaavia kuin Kaisojen naiskoodaaminen. Lopussa on muutama Kaisojen kohdalla tapahtuva mieskoodaaminen. Mieskoodauksen teemaa ja merkkijärjestelmää kuvaavat hyvin kuvat (Kuva 3) ja (Kuva 4).

Kaikilla kuvatuilla Kalle-hahmoilla on joko lyhyet hiukset tai hiuksia ei näe ollenkaan esimerkiksi hatun alta. Koska pitkät hiukset on liitetty niin vahvasti juuri naisellisten naisten hiustyyliksi (Turtiainen 2005, 58–60), on sen vastakohtana miesten lyhyet tai täysin puuttuvat hiukset. Vain muutamalla on erikseen piirretyt silmäripset, ja meikkiä ei ole kenelläkään. Sen sijaan muutamalla hahmolla näyttäisi olevan sänki tai parta. Kallet ovat pääsääntöisesti hiukan jäykemmin seisovia kuin Kaisat, eikä hahmoissa esiinny niin paljon pehmeyttä. Parin hahmon posket punoittavat, mutta hahmot näyttävät nolostuneilta sen sijaan, että heillä olisi esimerkiksi poskipunaa. Toisen kohdalla hahmoa on tyylytelty hyvin somaksi ja söpöksi, enemmän kuitenkin pehmoiseksi lapseksi kuin feminiiniseksi naiseksi.

Neljän Kallen ilme on neutraali. Kuusi Kallea näyttää hämmästyneeltä tai nolostuneelta ja kaksi Kallea itkee. Loput 12 joko hymyilevät tai heillä ei ole kasvoja, joilta tunnetilaa voisi lukea. Iloiset Kallet on oletettavasti kuvattu joko ennen nauramista, tai sitten he eivät välitä muiden pilkasta. Tehtävänannossa Kallen kuitenkin sanottiin olevan itse todella tyytyväinen vaatteisiinsa. Neutraaleja, hämmästyneitä, nolostuneita ja itkeviä Kalleja on jonkin verran enemmän kuin Kaisoja. Tämä voi kertoa siitä, että naisten oletetaan ehkä pitävän vaatteistaan siitä huolimatta, että kukaan muu ei pidä, kun miehet ovat herkempiä arvostelulle. Toisaalta naisia voidaan pitää sen verran hölmöinä, että he eivät muka edes ymmärrä, että hänelle nauretaan. Kolmas vaihtoehto on, että naishahmo tulee kuvata miellyttävänä ja hymyilevänä,

vaikka olisi kyseessä ikävä tilanne, kun mieshahmo taas voidaan kuvata niin karuna, hämmentyneenä tai rumana kuin on tarpeellista. Näin pienen otannan pohjalta on vaikea tehdä suoria loppupäätelmiä. Vaihtelu Kaisan ja Kallen piirustusten välillä oli toisaalta myös niin pieni, että hajonta teosryhmien sisällä on tätä suurempi. Hahmojen ilmeet eivät kuitenkaan ole pääasiallinen tutkimukseni kohde, joten en analysoi niitä enempää.

Vaatteet ovat joko Kallen päällä tai ne on esitetty kuvassa ilman ihmishahmoa. Vaatteina on joko pitkät tai lyhyet housut, pitkä- tai lyhythihaiset paidat ja erilaisia päähineitä. Lisäksi hahmoilla on henkseleitä, liivejä ja erilaisia kaulaan laitettavia asusteita kuten kravatteja, rusetteja ja kaulahuiveja. Henkselit, liivit, kravattit ja rusetit ovat mieskoodattuja vaatekappaleita, joita käytetään juhlallisimmissa tilaisuuksissa. Naisten oletetaan käyttävän juhlallisissa tilaisuuksissa jotain kaulakorua tai vähintäänkin mekkoa tai hametta. Miehen sen sijaan oletetaan laittavan kaulaansa kravatin tai rusetin. Vaikka tehtävänanto ei anna Kallen tarinalle tarkkaa kontekstia, on juurikin kravatti ja rusetti tässä kuvattu ehkä liian formaaleina asusteina arkeen ja siksi naurettaviksi. Vaatteet ovat väriltään pääsääntöisesti Kaisan värityksiä voimakkaampia ja pää- ja väliväreihin keskittyviä taitettujen hempeiden värien sijaan.

Vaatteissa olevat kuosit ja kuviot ovat myös jaettavissa joko mieskoodatuiksi tai naiskoodatuiksi, vaikka seasta löytyy myös jokunen melko neutraali kuosi. Kuudella Kallella on selvästi mieskoodattuja kuoseja ja tekstiä vaatteissaan kuten lieskamaista tribaalikuviota, Batman-logo sekä teksti ”SWAG Wadap”. Yhden tribaalikuvion yläpuolella lukee teksti ”ONM OMG kuele kalle”. Tribaalikuviot, Batman-logo ja ”swag” viittaavat maskuliiniseen ala- tai populäärikulttuuriin, johon liittyy aktiivisuutta ja valtaa. Aktiivisuus ja valta taas ovat miehiin liitettäviä ominaisuuksia (Hyypä 1996, 26). Osassa teksti tai kuvio on vain yksivärisellä pohjalla, osassa vaatteita esiintyy erivärisiä hihoja ja isoja kuvioita kuten salmiakkiruutuja. Kahdella Kallella on jalassaan sortsit, joissa on keltaoranssiruskealla pohjalla mustia kissapetomaisia raitoja. Eläinkuviot on jaettu kontekstista ja vaatekappaleesta riippuen sekä maskuliiniseksi että feminiiniseksi, mutta sortseissa olevat villipedon kuviot ovat maskuliinisia voiman kuvaamisia. Varsinkin hiukan noloina pidetyt kuvioitunut rantalomaan liitetyt sortsit ovat miehiin liitetty piirre. Yhdessä vaatekokonaisuudessa on kahta hyvin vahvaa eri kuosia. Napitettavassa paidassa on monivärisiä pieniä ruutuja, housuissa taas on vihrein ja ruskein

koristeltuja limittäin meneviä kaaria. Housuissa on kiinni henkselit, jolloin asukokonaisuus koodautuu varmasti maskuliiniseksi. Kuvassa ei ole ihmishahmo ollenkaan vaan vain vaatteet on kuvattu.

Kuudessa vaatteessa oli enemmän neutraaleja kuvioita tai tekstiä kuten numerot ”58” tai tekstit ”Yolo”, ”Pylly” ja ”OHO”. Numero ”58” on kuvattu amerikkalaisen jalkapallon pelaajien käyttämän paidan etuosassa, kuvaten pelaajanumeroa. Amerikkalainen jalkapallo on hyvin maskuliininen laji, jolloin myös hahmo koodautuu maskuliiniseksi. ”OHO”-teksti on kuvattu punaisen pallon sisään, joka on mustalla taustalla. Jalassa hahmolla on vihreät housut, joissa on mustat ja punaiset vauhtiviivat kuten urheiluhousuissa. Kokonaiskuva asusta on maskuliininen. Yhden paidan kuviona on palloja, yhdessä kuvana kasa ulostetta. Nämä saattavat vaikuttaa nopeasti neutraaleilta mutta vain ollessaan mieshahmoksi koodatun hahmon päällä. Niiden tulkinta muuttuisi maskuliiniseksi tai ainakin epätyypilliseksi naiseuden kuvaamiseksi, jos ne olisivat naishahmon päällä. Palloja sisältävässä paidassa vihreät ja siniset pallot ovat sinisellä pohjalla, jolloin ainakin paidan värimaailma on maskuliininen.

Vaikka suurin osa mieskoodauksesta tapahtuu juuri Kallejen piirustuksissa, löytyy tähän liittyviä merkkejä ja merkkijärjestelmiä myös Kaisoja esittävistä piirustuksista. Feminiinisistä kuvioista ja teksteistä poikkeuksina yhdellä Kaisalla on päällään paita, missä on hampurilainen ja teksti ”Hampurilainen. NAM! Porkkana. Hyi!”. Hahmo on kuvattu hiukan ylipainoisena, joten kuva ottaa kantaa enemmänkin hahmon ruumiinrakenteeseen kuin pelkästään enemmän maskuliinisiin vaatteisiin. Kyse on kokonaisuudesta, jossa Kaisa on perinteisestä naisellisuudesta poiketen sekä rasvaista ruokaa rakastava että maskuliinisempia vaatteita käyttävä henkilö. Naisen halu ruokaan nähdään Oksalan mukaan häpeällisenä ja itsekkäänä (Oksala 1997, 180–181). Yhdellä Kaisalla on selkeästi erottuvat lihakset ja hurja, voimakas ilme ja asento. Hahmo on kuitenkin koodattu muuten naiseksi vaatteiden avulla. Yhdessä paidassa taas on kuva autosta. Kuvan kokonaisuuteen kuuluu kuitenkin hame, jossa on raitoja, kiemuroita ja kukkia. Mielenkiintoinen yhdistelmä siis sekä feminiiniseksi että maskuliiniseksi miellettyjä kuvioita.

Selvien maskuliinisten merkkien kuvaus naishahmolla on siis hiukan harvinaisempaa kuin selvien feminiinisten merkkien kuvaus mieshahmoilla. Koska tehtävänannossa oli kyse naurettavista vaatteista, voi tämä kertoa siitä, kuinka maskuliiniset piirteet ja merkit naisilla eivät ole niin naurettavat kuin feminiiniset piirteet ja merkit miehillä. On kuitenkin myös muistutettava, että pääasiassa jako tapahtui niin, että Kaisat ovat naiskoodattuja ja Kallet mieskoodattuja.

Toisaalta ei ole mitenkään vähäteltävää, että juuri miesten ei ole sallittua käyttää naiskoodattuja asioita pukeutumisessaan ja olemuksessaan, kun taas naisten ”poikatyttöyttä” ei pidetä yhtä välteltävänä. Kaisan vaatteissa esiintyi sekä housuja että hameita, mutta Kallen kuvissa oli vain housuja eikä yhtään hametta. Miesten vaatteisiin liitetään voimaa, joten naisen pukeutuminen miehen vaatteisiin nähdään ymmärrettävänä, kun taas naisen vaatteisiin liitetään heikkoutta, jolloin valta annetaan pois (Jokinen 2001, 196–197). Asia muuttuu monimutkaiseksi, kun miettii tehtävänantoa, jossa pyydettiin kuvaamaan juuri naurunalaiseksi joutumisen aiheuttavia vaatteita. Vaatteiden muodot ovat mahdollisesti pääasiassa sosiaalisesti hyväksytyjä, mutta paheksuttavat ja nolot piirteet löytyvät vaatteiden sisällöstä. En usko, että kyseessä on tilanne, jossa sekä naisten että miesten on noloa pukeutua housuihin ja pitkähihaisiin paitoihin.

8.3 Kuviot, kuosit ja tekstit

Kolmas selvä teema ja merkkijärjestelmä on kuviot, kuosit ja tekstit. Sekä Kallen, että Kaisan vaatteissa yleisimmin esiintyvä yhteinen piirre ovat erilaiset kuosit ja tekstit. 15 Kaisan kuvassa vaatteissa on joko näyttäviä kuoseja, painatuksia tai tekstiä, ja Kallen kuvissa tällaisia ominaisuuksia on yhteensä 14 hahmon vaatteessa. Useassa kuvassa kuoseja, painatuksia ja tekstejä on useampi yhdessä vaatteessa tai vaatekokonaisuudessa. Kuvioiden, kuosien ja tekstien teemaa ja merkkijärjestelmää kuvaavat hyvin Kuva 5 ja Kuva 6.

Teksteinä vaatteissa on yleensä yhden sanan toteamuksia, slangisanastoa tai muuten lyhyitä lauseita. Vaatteissa esiintyvät tekstit ovat ”SWAG”, ”Wadap”, ”OHO”, ”Yolo”, ”Baby”, ”Keltanokka”, ”Hamppari! Nam! Porkkana. Hyi!”, ”SMILE”, ”IHANA” ”IHANA” ”LOVE”

”LOVE” ja ”OOT PARAS”, ”Hello Kitty” ja ”HOT Girl”. Yhdessä repussa lukee tuotemerkki ”VANS” ja toisessa pelkkä teksti ”Reppu”.

Kuovioissa ja kuoseissa on sekä yksittäisiä isoja kuvioita että toistuvia ja kuosimaisia kokonaisuuksia koko kankaan alalta. Yksittäisinä kuvioina on erilaisia logoja, tribaalikuvioita, numeroita, kruunuja, auringonlasku, nalle, ulosteläjä, sydämiä, auto, kukkia, kiemuroita, hampurilainen, ankkuri, hymynaamoja, lehtiä, tähtiä, koira ja haltijatar.

Koko jonkun vaatekappaleet kankaan läpi jatkuvina kuvioina ja kuoseina on palloja, isoja tai tiheitä raitoja, ruudukoita, kaarikuvioita, kissapedon kuvioita, useita kukkia, salmiakkikuvioita, raitoja, hymynaamoja ja useita sydämiä. Osalla hahmoista on myös esimerkiksi yksittäisiä hihoja, lahkeita tai muita isompia alueita erivärisenä kuin muu osa vaatetta. Paidan hihat voivat olla toisistaan täysin eri väriset ja housujen lahkeet toisistaan poikkeavan väriset.

Selkeät ja värikkäät kuosit ja symbolit sekä erilaiset yksinkertaiset tekstit kuten ”love” ovat yleisiä pienten lasten vaatteissa. 11-vuotiaalla tarve tulla jo osittain kohdelluksi aikuisena, ja tunnustusta halutaan myös ikätovereilta (Aho & Laine 2004, 28). Tämä aiheuttaa tilanteen, jossa lapsi ei halua enää pukeutua yhtä lapsellisesti kuin aikaisemmin. Sukupuolta tulee ilmaista, mutta sitä ei saa tehdä liian lapsellisesti. Oppilas haluaa jo erottua alemman ikäluokan lapsista ja että hänet otetaan vakavammin. Näin ollen lapseus ja lapsellisuus nähdään ikävänä asiana, jolloin myös siihen liitetty vaatetus on noloa.

Useampaa kuin yhtä kuosia yhdistävissä kuvissa oli mahdollisen lapsellisuuden hakemisen lisäksi yleinen tyylin ja muodikkuuden hahmottaminen. Kaksi täysin erilaista värimaailmaa ja kuvioita olevat kankaat eivät heidän silmäänsä näytä hyvältä. Viidennen luokan oppilaat ovat jo sen verran vanhoja, että erilaiset muotisuuntaukset ja trendit voidaan jo käsittää ja niitä pystytään seuraamaan erilaisista medioista. Harvoin esimerkiksi kukaan julkisuuden henkilö pukeutuu sydämiä täynnä olevaan paitaan ja raidallisiin housuihin yhtä aikaa, ja jos pukeutuu, niin ainakin valtaväestö pitää tätä yleensä erikoisena ja hämmentävänä. Varsinkin suomalainen hillitty ja käytännönläheinen pukeutuminen ei kannusta erikoiseen kuvioiden yhdistelyyn yhdessä asukokonaisuudessa.

Toisaalta parissa kuvassa on mahdollisesti kyse henkilöstä, joka yrittää olla katu-uskottava ja kypsä mutta joka epäonnistuu tässä. Oppilaalla on siis oltava herkät tuntosarvet sitä kohtaan, milloin mikäkin katu-uskottavuus ei olekaan enää katu-uskottavaa vaan ainoastaan noloa. Tietynlaiset lausahdukset saattavat olla yhdellä hetkellä suosittuja ja katu-uskottavia mutta muutaman kuukauden päästä jo kulutettuja ja vanhoja. Tuntuu, että tämä ilmenee varsinkin silloin kun vanhemmat ihmiset yrittävät pysyä erilaisten trendien ja ”nuorison” perässä. Erilaisia suosittuja ilmiöitä ja sanontoja voidaan yrittää käyttää esimerkiksi markkinoinnissa tai opetuksessa, mutta tosiasiaa niiden voimakkain hetki on mennyt jo ohi. Pelkästään tämän tutkielman valmistumisen kohdalla osa esiintyvistä sanoista ja esimerkiksi erään Kallen ”paita, joka Kallen olisi pitänyt ottaa” ei oletettavasti ole enää yhtä oleellinen ja katu-uskottava kuin paita piirustushetkellä oli. Tekstin avulla hyväksi koodatussa paidassa lukee ”SWAG”, mutta niin lukee myös erään toisen naurunalaiseksi tulleen Kallen paidassa. On mahdollista, että aineistokeruuni osui juuri sellaiseen saumaan, jossa ”swag” on sanana muuttumassa katu-uskottavasta vanhaksi ja noloksi. Joillain sanoilla voi myös olla pysyvä, kaksinainen maine sekä katu-uskottavana että nolona sanana. Pelkästään kuvissa olevien vaatteiden kuosien, kuvioiden ja tekstien tarkasta analysoinnista saisi varmasti ihan oman tutkielmansa.

Kuten jo totesin, en usko että vaatteiden mallit ovat piirustuksissa pääasiallinen naurettava asia muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Sekä Kalleilla että Kaisoilla olevat housut tuskin ovat nykyään epämuodikkaita lasten keskuudessa. Vaatteet ovat varmasti pääasiassa malliltaan ja tyyliältään sosiaalisesti hyväksyttävät, mutta juuri niiden sisällä tapahtuva muutos kuvioissa, kuoseissa ja teksteissä tekee niistä paheksuttavat. Osittain tämä varmasti selittyy kuvallisella kehityksellä ja sillä, miten 11-vuotias hahmottaa todellisuutta. Erilaisten ja paheksuttavan mallisten vaatteiden piirtäminen voi tuntua vaikealta, joten keskitytään enemmän sisällön kuvaamiseen.

8.4 Reiät ja paikat

Kaisan ja Kallen kuvissa suurin yhteinen ilmenevä piirre on siis erilaiset kuosit, kuviot ja tekstit naiskoodattujen vaatteiden lisäksi. Erona kuvissa on mies- ja naiskoodatut vaatteet ja piirteet,

mutta näiden lisäksi useissa Kallen vaatteissa on reikiä, sotkuja ja paikkoja. Paidoissa tai housuissa näkyviä reikiä ja paikkoja oli kymmenessä piirustuksessa 24:stä. Kaisasta piirretyissä kuvissa paikkoja tai reikiä ei ole. Reikien ja paikkojen teemaa ja merkkijärjestelmää kuvaavat hyvin Kuva 7 ja Kuva 8.

Reikiä ja paikkoja on paidoissa ja housuissa sekä joissakin kengissä. Niitä on vähintään kolme hahmoa kohden, yleensä enemmän. Reiät on kuvattu niin, että alla oleva iho näkyy sahalaitaisen vaateen reunan kautta. Paikka on nelikulmio, jonka jokaisella sivulla on yleensä ainakin kaksi viivaa tikkeinä. Kaikissa paikoissa ei kuitenkaan ole tikkejä. Myös jotkut paikat ovat kuvioituja tai muuten väritettyjä eri värisiksi kuin vaate muuten. Yhdessä kuvassa on eritelty hahmon vaatteet, jolloin vielä erikseen piirretyn paidan kohdalla lukee ”rikkinäinen yolopaita” ja housujen kohdalla ”rikkinäiset farkut”. Reikiä ja paikkoja esiintyy sekä yksivärisissä vaatteissa että erilaisia kuvioita, kuoseja ja tekstejä sisältävissä vaatteissa.

Reiät ja paikat Kallen vaatteissa voivat kertoa oletusta siitä, että pojat riehuvat ja ovat meneväisempiä, jolloin vaatteetkin menevät helpommin rikki. Sukupuoliroolien mukaan miehet ovat aktiivisia ja aggressiivisia (Hyypä 1996, 26). Reiät ja paikat voivat myös ilmaista, että kyseessä on juuri se eräs riehuva poika, mahdollisesti luokan ”pelle”, joka aina pukeutuu vähän hassusti. Stereotypian mukaan naiset taas ovat passiivisia ja heikkoja (Hyypä 1996, 26), joten heidän vaatteensa eivät voi mennä rikki tai jos menevät, niitä ei käytetä. Tyttöjen vaatteista ollaan mahdollisesti enemmän huolissaan, ja vaikka ne olisivat muuten naurettavia, ainakin ne ovat siistejä ja ehjiä. Tytöt itse myös saattavat huomata paikat ja reiät helpommin, koska heitä pidetään tarkempina ja tunnollisempina, jolloin menevä poika ei edes huomaa polvessa olevaa reikää. Reikäisiksi jätetyt vaatteet voivat myös ilmaista, että vanhemmilla ei ole yhtä paljon kiinnostusta poikalapsen vaatteisiin.

Rikkinäisiin ja reikäisiin vaatteisiin voi myös liittyä sosioekonominen asema yhteiskunnassa. Jos perhe on köyhä, ei rikkinäisten vaatteiden tilalle voida ostaa uusia ja ne joko jätetään rikki tai paikataan. Vaikka Suomessa on kansainvälisesti katsoen loivempi jako eri yhteiskuntaluokkien välillä, voi vähempivaraista perheestä tulleet lapset tai tässä tapauksessa pelkästään pojat silti joutua naurunalaiseksi, jos vaatteet ilmaisevat asemaa tai rahan puutetta.

Sen sijaan tyttöjen kohdalla reikien ja paikkojen puuttuminen voi merkitä, että vaikka ei olisi varaa niin vaatteiden on silti oltava ehjät ja siistit, koska tytössä ei voi näkyä huono-osaisuutta tai ikäviä asioita kuten köyhyyttä. Tyttöjen voidaan myös olettaa pitävän vaatteistaan parempaa huolta, koska perheellä ei ole varaa uusiin.

8.5 Sisäjäsennys

Viides ja viimeinen teema ja merkkikokonaisuus on kuvalliseen kehitykseen liittyvä sisäjäsennys. Piirustuksissa muuten melko puutteellinen kuvaaminen ja värittämisen tavat on käyty läpi analyysikappaleet alussa. Tässä kappaleessa keskityn pelkästään kuvien sisäjäsennykseen ja sen laatuun. Sisäjäsennyksen teemaa ja merkkijärjestelmää kuvaavat hyvin Kuva 9 ja Kuva 10.

Suurimmassa osassa teoksista on aukoton ja yhtenäinen sisäjäsennys. Sisämuotojen väriyksessä esiintyy tavanomaisen viivapiirustuksen lisäksi paljon erilaisia kokonaisuuksia, kuoseja ja väritystä. Kuten aiemmin on todettu, iso osa piirustusten vaatteita sisältää kuoseja, kuvioita tai tekstiä. Nämä kuosit, kuviot ja tekstit tekevät vaatteiden sisäjäsennyksestä monipuolista ja useassa tapauksessa myös hyvin kokonaisvaltaista ja suunniteltua. Kuviot, kuosit ja tekstit ovat usein kuvattu pelkällä viivapiirustuksella, mutta ne ovat jatkuvia ja niitä on myös väritetty selvästi erilaisiksi.

Kuvioiden, kuosien ja tekstien lisäksi vaatteiden sisäjäsennyksestä löytyy esimerkiksi taskuja, vöitä, nauhoja, resoreita, reikiä, paikkoja, henkseleitä, nappeja ja asusteita. Sisäjäsennyksellä on selvästi siis piirustuksissa aina joku funktio, eikä se ollut vain jonkin asian tai kuvion suurpiirteistä kuvaamista. Pääasiassa nämä sisäjäsennykset ovat vain viivapiirustuksia, mutta mukana on myös erikseen väritettyjä ja muutenkin yksityiskohtaisia osia. Sisäjäsennyksellä ei ole ollut tarkoitus vain täyttää tila, vaan kertoa ja ilmentää jotain tärkeää.

Näin ollen uskaltaisin väittää, että se aika, vaiva ja taito, jotka jäivät käyttämättä esimerkiksi ympäristön ja erilaisten suhteiden kuvaamisessa, käytettiin kuvioiden sisäjäsennykseen ja sen monipuolisuuden kuvaamiseen. Tehtäväännossa pyydettiin kuvaamaan juurikin vaatteita, joten

oppilaat ovat selvästi keskittyneet myös siihen enemmän sekä kuvioiden, kuosien ja tekstien muodossa että esimerkiksi nauhojen ja taskujen avulla. Outisen aineiston pääasiallinen sisäjäsenys on siis ollut viivapiirustusta tai, hänen sanojensa mukaan, pöperystä, kun omassa aineistossani sisäjäsenys on hyvin monipuolista, toisistaan eroavaa ja tarkoituksenmukaista.

9 POHDINTA

Piirustusten pohjalta mies- ja naishahmot tulee selvästi koodata aina tietyillä kuvallisilla merkeillä ja ominaisuuksilla juuri mies- tai naishahmoiksi. Näistä syntyivät teemat nais- ja mieskoodaus. Tämä muuttuu vain hiukan, kun kyseessä on hahmo, jonka olomuodossa on jotain hauskaa tai huvittavaa. Selvät sukupuolen ilmaisun merkit ovat läsnä isossa osassa kuvia, mutta niitä on myös viety tiettyyn suuntaan vaatteiden ”sisällä” tapahtuvien asioiden kautta. Näin ollen tutkimustulokseni pääasiassa vahvistaa käsitystä siitä, että myös lapset kokevat ja ilmaisevat miehiin ja naisiin liitettäviä piirteitä ja stereotypioita.

Naiset on koodattu naisiksi feminiinisillä piirteillä kuten laitetuilla hiuksilla, meikillä ja silmäripsillä. Mieheksi koodaaminen taas tapahtuu lyhyiden hiuksien ja esimerkiksi meikin ja silmäripsien poissaololla. Miesyksilön ihmisyyden kategoriaan ei näin kuulu sukupuoli ja sen esittäminen, koska usein hahmot erottaa joko miehiksi tai naisiksi se, että naishahmolla on jotain, mitä miehellä ei ole. Piirustuksissa naisilla on meikkiä ja miehillä ei ole, naisilla on silmäripset ja miehillä niitä ei pääasiassa ole. Vaatteiden osalta molemmilla, sekä Kalleilla että Kaisoilla, on housuja, päähineitä ja paitoja. Sen sijaan juuri Kaisalla on myös mekkoja ja hameita, joita Kallen hahmoilla ei taas ole. Naiseus esitetään näin aina jonain ylimääräisenä ominaisuutena, jota tulee esittää ylimääräisillä merkeillä. Miehillä maskuliinisia vaatekappaleita ovat rusetit, henkselit ja kravatit, mutta ne ovat lähinnä asusteita mekkojen ja hameiden tapaisten kokonaisten vaatekappaleiden sijaan.

Ylimääräisten merkkien kuvaaminen pätee siis pääasiassa vain joihinkin hahmon piirteisiin ja vaatteiden muotoihin. Vaatteiden kuvallinen sisältö on jaettu enemmän feminiinisiin ja maskuliinisiin kuvioihin. Kaisan vaatteiden kuvioina ja teksteinä on sydämiä, kukkia ja muuta hoivaan, heikkouteen ja hempeyteen liittyviä piirteitä. Kallen vaatteiden kuvioina ja teksteinä taas on maskuliinisuuteen liitettyjä vahvoja ja hallitsevia ala- ja populaarikulttuurin logoja, tribaalikuvioita ja tekstejä.

Naiskoodauksen ja mieskoodauksen jälkeen kolmas tema ja merkkijärjestelmä on kuviot, kuosit ja tekstit, jotka toki esiintyivät jo naiskoodauksessa ja mieskoodauksessa omalla

tavallaan. Selkeiden ja värikkäiden kuosien, kuvioiden ja tekstien käytön vaatteissa koodaaminen naurettavaksi kertoo joko kyseessä olevan lapselliset tai tyyllisesti epämiellyttävät vaatteet. Puberteetin ja itsenäisyyttä kaipaavan elämän kynnyksellä oleva 11-vuotias on kuitenkin oletettavammin huolissaan siitä, onko liian lapsellinen kuin siitä, kuinka tyylikkääts jotkin vaatteet ovat. Toisaalta nämä kulkevat varsinkin nuorilla yleensä käsi kädessä, ja lapsille suunnattuja vaatteita ja kuoseja ei yleensä pidetä kovin tyylikkäänä. Vaikka lapsi kokisi tarvetta tulla kohdelluksi vielä selvästi lapsena, on ikätovereiden mielipide myös tärkeä, ja tällöin halutaan esiintyä varmana ja aikuisempana, kuin todellisuudessa ehkä on.

Mielestäni myös suomalainen ”reippausyhteiskunta” kannustaa lapsuudesta ja lapsellisuudesta luopumiseen voimakkaasti. Lapsia, kuten kaikkia muitakin, palkitaan ja heitä kannustetaan pärjäämään yksin ja tekemään asioita itsenäisesti. Sen sijaan itseään nuoremmin käyttäytyvää lasta pidetään epätavallisena, ja lapsilta odotetaan aina tietynlaista ”kypsää” käytöstä tietyn ikäisenä. Lapset tiedostavat herkästi, mistä he saavat kiitosta ja mitä ei pidetä miellyttävänä.

Lapset haluavat myös olla katu-uskottavia, mihin lapselliset vaatteet eivät sovi. Joskus katu-uskottavuutta tavoitellessa mennään ehkä liian pitkälle tai se tehdään muuten väärin, jolloin periaatteessa hyvältä vaikuttava vaatekokonaisuus onkin jo nolo. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi tiettyjen trendien lyhytikäisyys, liian yrittämisen vaikutelma tai henkilön muun käytöksen yhteensopimattomuus vaatteiden kanssa.

Itse aineistonkeruutilanteessa eräs oppilas ilmaisi, että pyrki tekemään hahmolle ”mahdollisimman lapselliset vaatteet”. Tunnilla käynyt kanssakäyminen ei kuitenkaan kokonaisuutena ole osa tutkimustani, joten pidän asian vain tässä sivuhuomiona, jolla hiukan tuen pohdintaani lapsellisuuden ilmaisemisesta. Mikään muu kanssakäyminen tai kommentointi aiheeseen ei kuitenkaan ollut kyseistä analyysiä vastaan.

Neljäntenä teemana ja merkkijärjestelmänä ovat vaatteissa olevat reiät ja paikat. Vain Kallen vaatteissa ilmenevien reikien, paikkojen ja sotkujen merkitystä pohdin jo analyysivaiheessa. Ne ilmaisevat joko poikien aktiivisuutta ja/tai perheen välipitämättömyyttä poikien vaatteita

kohtaan. Toisaalta reiät ja paikat voivat ilmaista Kallen heikompaa sosioekonomista tilannetta, jolloin rikkinaisten vaatteiden tilalle ei voi hankkia uusia.

Kaisan vaatteista puuttuvat reiät taas mahdollisesti kertovat tyttöjen oletetusta varovaisuudesta ja tarkkuudessa omaa ulkonäköään kohtaan. Myös vanhempien voidaan olettaa olevan enemmän huolissaan tyttären ulkonäöstä, vaikka kyseessä olisikin heikompi rahatilanne. Tämä johtuu siitä käsityksestä, että varsinkin tyttöjen ja naisten ulkonäkö on koko ajan muiden tarkkailun ja arvostuksen alaisena (Määttä 1991, 61–62). Olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmalla tehtävänannolla sitä, miten ilmaisu muuttuisi jos kyseessä olisi juuri esimerkiksi köyhän perheen lapsi verrattuna rikkaan perheen lapseen. Olisiko silloin myös Kaisan vaatteissa reikiä, vai kuvattaisiinko tyttöjen huonompaa rahatilannetta jotenkin muuten?

Kallen vaatteissa yksi mahdollinen huvittava asia kuitenkin on reiät ja paikat, kun taas Kaisan tapauksessa tätä ei ole. Kysymys siitä, mitä reiät ja paikat tarkalleen edustavat, jää kuitenkin hiukan epäselväksi tämän aineiston pohjalta. Vaihtoehdot poikien meneväisyyden tai köyhyyden kuvaamisina linkittyvät kuitenkin toisiinsa, joten sitä voi pitää yhtenä tuloksena. Köyhien ja riehakkaiden poikien vaatteet jäävät rikki, jolloin he joutuvat naurunalaisiksi. Tyttöjen kohdalla tätä ei edes päästetä käymään, tai sitten sitä ei pidettäisi naurettavana asiana.

Viidentenä ja viimeisenä teemana ja merkkijärjestelmänä on piirustusten sisäjäsenyys, joka linkittyy vahvasti aiemmin esitettyyn teemaan kuvioista, kuoseista ja teksteistä. Tehtävänannon vuoksi lasten kuvallisen kehityksen ilmaisu kuvissa on tavallisesta kokonaisuudesta hiukan heikompaa, mutta sen sijaan kuvien sisäjäsenyys on jopa tavallista monipuolisempaa. Tämä johtunee tehtävänannosta, jossa juuri vaatteisiin pyydettiin kiinnittämään huomiota. Lapsilla ei välttämättä ole vielä kykyjä kuvata kovin erilaisia vaatteita ja vaatemaleja, joten he täydensivät tätä ehkä keskittymällä juuri vaatteiden kuoseihin, kuvioitiin ja merkityksiin.

Sisäjäsenyyksen monipuolisuus ja muun kuvaamisen vähäisyys kertoo myös oppilaiden keskittymisestä sekä energian ja taiteellisen kykenevyyden käyttöasteesta. Koska tehtävänanto muuten mahdollisti kohtuullisen yksinkertaisen ja helpon kuvaamisen tavat, käytettiin siitä ylijäänyt keskittyminen, aika ja kyky johonkin toiseen kohtaan, joka tehtävänannon kannalta

siirtyi sisäjäsennykseen. Taustan, muiden hahmojen ja kuvan osien suhteiden kuvaaminen on jäänyt kuvista kokonaan pois. Nämä kuvaamisen tavat ovat kuitenkin aikaa ja energiaa vieviä, jolloin siinä säästetty aika ja kyvyt siirtyivät kuvan toiseen osaan.

Kandidaatintutkielmassani aineisto kuvasi hyvin, miten eri tavoin hahmo on ja toimii tilassa ja muiden kuvan osien kanssa. Näissä piirustuksissa sisäjäsennys oli melko yksinkertaista. Sen sijaan tässä aineistossa hahmon kuvaamista tilassa tai suhteessa kuvan muihin osiin tapahtui vain hyvin vähän tai ei lainkaan, mutta sen sijaan sisäjäsennys oli monipuolista, yksityiskohtaista ja usein tarkkaan mietittyä. Lapsi siis pystyy säätelemään tarpeen mukaan, miten paljon aikaa tai taitoa hän eri osiin kuvaa käyttää. Tehtävänannon avulla voidaan pyrkiä ohjaamaan juuri tietynlaisen taiteellisen ilmaisun harjaantumiseen, johon yleensä kuvataiteen oppiaineessa pyritäänkin.

Olisi hyvin mielenkiintoista teettää useampia ihmispiirustuksia eri tehtäväännoilla samoille oppilaille. Tehtäväännoilla voitaisiin esimerkiksi pyrkiä löytämään, kuten tässä tutkielmassa, miten hyvin oppilaat kuvaavat hahmoa tilassa ja kuvan muiden osien kanssa, hahmon vaatteita ja olemusta sekä myös esimerkiksi hahmon tunteita. Näyttäisi siltä, että kovin monen asian tutkiminen yhtä aikaa yhdessä kuvassa voi olla vaikeaa, ja oppilas saattaa pääasiassa mieluummin haluta keskittyä vain tiettyyn osaan kerralla. Näin ollen kaikkien erilaisten ilmaisutapojen tutkiminen yhdestä kuvasta ei välttämättä ole kovin mielekästä, vaan tarvitaan erilaisia tehtäväänantoja eri alueiden tutkimiseen.

Tutkielmani koon huomioon ottaen tuloksia ei kuitenkaan voi varauksetta yleistää kuvaamaan kaikkien suomalaisten viidennen luokan oppilaiden nais- ja mieskuvaa tai kuvallista kehitystä. Oppilaat asuvat tietyllä alueella ja ovat tietynlaisen kulttuurisen ja sosiaalisen rakennelman ympäröimiä, joka on ainakin jonkin verran erilainen toisella puolen Suomea. Tämän lisäksi itse aineistokeruu ja tehtäväänanto antavat minulle juuri tietynlaisen aineiston. On vaikea arvioida, olisivatko tulokset kuinka samanlaisia, jos sama tehtäväänanto annettaisiin muutaman vuoden päästä esimerkiksi helsinkiläisen koulun viidennen luokan oppilaille.

Toisaalta väitän, että piirrettyjen hahmojen koodaaminen miehiksi tai naisiksi on melko samankaltaista kaikkialla Suomessa. Sukupuolijärjestelmä ja siihen kuuluvat stereotyyppit ovat sen verran vahvoja ja hitaasti muuttuvia asioita, että erot alueiden ja jopa ikäluokkien välillä ovat oletettavasti melko pienet. Naishahmoille oletettavasti piirretään useammin meikkiä kuin mieshahmoille ja mieshahmoilla on harvemmin pitkiä hiuksia. Toisaalta yksittäisiä hetkellisiä trendejä ja sosiaalisen median ilmiöitä voi ilmestyä juuri tietyssä ajassa ja paikassa piirrettyihin piirustuksiin, jolloin myös mies- ja naiskuviin voi tulla mukaan jotain aikaisemmin harvinaista kuvaamista.

Hahmojen naurunalaiseksi joutuneiden vaatteiden lopputuloksia on kuitenkin vaikeampi yleistää. Toisaalta värikkäät ja näyttävät kuosit, kuviot ja tekstit olivat niin suuressa osassa kuvia, että on vaikea kuvitella tilanne, jossa jonkun toisen luokan piirustuksista niitä ei löytyisi ollenkaan. 11-vuotiaat ovat myös sen verran tietoisia ja tarkkoja lapsellisuudesta ja katuuskottavuudesta, että uskoisin ainakin jonkinlaista lapsellisuuden kuvaamista olevan. Sama asia voi myös ilmetä aineistossa selvemmin tai vielä hienovaraisemmin, jolloin analyysivaiheessa on oltava tarkkana.

Voin ilokseni todeta, että pelkäämäni hypoteesi ”miehet mekoissa naurattaa” -tilanteesta ei toteutunut. Tähän saattaa olla useita syitä. Joko oppilaat eivät pidä tällaista vitsiä enää hauskana tai naurettavat vaatteet edustavat ovat jo jotain muuta, esimerkiksi lapsellisuutta. Oppilaat saattavat olla kuitenkin myös vielä sen verran nuoria, että ymmärrys asiasta ja sen mahdollisesta huvittavuudesta ei ole vielä selkeä. Kyseessä voi olla myös prioriteettikysymys. Vaikka miesmekossa olisi nolo, on vielä nolompaa pukea lapselliset vaatteet. Kallen piirustuksissa kuitenkin oli joitakin feminiinisiä kuvioita tai muita piirteitä, joten sukupuolensekoitus on edelleen ainakin jossakin määrin naurettavaksi ja paheksuttavaksi koettu piirre. Se ei kuitenkaan mahdollisesti ole niin sosiaalisesti paheksuttavaa kuin lapselliset vaatteet.

Tutkielmani vahvuus on mielestäni aineistonkeruutilanteessa käyttämäni äärimmäisen selkeä kehyskertomus ja niiden muutosten vähyyys. Tämä loi lopulliseen aineistoon selkeyttä, jolloin aihetta pystyi tulkitsemaan kätevästi ja ilman häiriötekijöitä kuten jotain muuta muuttuvaa

tarinan osaa. Keskityin tehtävänannossa tutkielmani kannalta oleellisiin asioihin ja jätin pois esimerkiksi ympäristön kuvauksen ja lasten tietojen keräämisen.

Kehyskertomusten muutokset eivät myöskään vaikuttaneet toiseen tutkimaan osaan eli lasten kuvalliseen kehitykseen, vaan molemmissa kuvattiin asioita lähes samoilla ilmaisun keinoilla. Olisi ollut hämmentävää, jos toisen kehyskertomuksen pohjalta olisi tullut ilmaisultaan täysin erilaisia piirustuksia kuin toiselta, ja tämän eron synnyn pohtimiseen olisi pitänyt perehtyä. Nyt lopputulokset olivat hyvin samanlaiset, joten niitä pystyi käsittelemään kokonaisuutena ilman kuvallisen kehityksen kahtiajakoa.

En henkilökohtaisesti näe oleellisena sitä, mitä sukupuolta tai sosioekonomista luokkaa jokaisen piirustuksen piirtänyt oppilas edustaa. Sen sijaan vielä avaavamman tulkinnan saamiseksi olisi ollut mielenkiintoista haastatella jokaista oppilasta kuvan piirtämisen jälkeen. Näin he olisivat saaneet avata joidenkin kuvien takana käytyä ajatuspolkua ja logiikkaa, joka ei välttämättä pelkkien kuvien pohjalta tule esille. Minun on luotettava pelkkään semioottisen kuva-analyysin avulla tekemään tulkintaani, joka saattaa tietenkin olla väärässä. Toisaalta olen rajannut tutkielmani juuri siihen, että tutkin mitä oppilaat ilmaisevat piirustuksiin. Jos jokin asia tai ilmiö ei kuvasta tule ilmi, se ei ole tutkielmani kannalta oleellista.

Tutkielmani heikkous on siinä, että se antaa vain kahden luokan näkökulman aiheeseen, eikä otanta ole näin kovin suuri. Tuloksia ei voi varauksetta yleistää kovinkaan laajalle, vaikka esimerkiksi nais- ja mieshahmojen kuvaaminen tietyillä tavoilla ovat melko yleisiä. Kuten aiemmin totesin, ei ole olemassa varmuutta siitä, että saman tutkielman voisi teettää esimerkiksi helsinkiläisessä koulussa ja saada samoja tuloksia ja johtopäätöksiä. Toisaalta juuri mahdollisten erojen syntymistä voisi olla mielenkiintoista tutkia, eikä tarkoitukseni ole ollut tuottaa varauksetta koko Suomen alueelle sopivaa tietoa.

Kuvallisen kehityksen osalta piirustukset antoivat mielestäni mielenkiintoista tietoa siitä, miten eri asioita oppilaat keskittyvät kuvaamaan. Henkilökohtaisena vertailukohtanani toiminut kandidaatintutkielmani aineisto antoi hyvin erilaisia kuvaamisen keinoja kuin tämä, jolloin

kuvaaminen keskitetään tarpeen mukaan eri asioihin. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten eri tehtävänannot luovat eri asioihin keskittyviä kuvaamisen tapoja.

Tutkielmassani en myöskään päässyt tutkimaan eri ikäkausia ja niiden välillä tapahtuvaa muutosta. Muutos tapahtui tehtävänannossa, mutta saman tehtävän olisi voinut teettää myös eri ikäryhmille ja katsoa, miten tämä vaikuttaa piirustuksiin niin nais- ja mieshahmojen kuvaamisen puolesta kuin kuvalliseen kehitykseen. Alkuperäinen suunnitelmani tutkielmassa oli teettää vain naiskuvaa tutkivat tehtävänannot kahdella eri ikäluokalla ja tutkia, miten ikä vaikuttaa hahmon naiseuden ja ihmishahmon kuvaamiseen. Lopulta kuitenkin vaihdoin vertailukohdan ikäluokasta kahteen eri tehtävänantoon, jolloin mieskuva tuli mukaan. Näin tutkielman painopiste siirtyi iästä sukupuolten kuvaamisen eroihin.

Nais- ja mieshahmojen kuvaaminen piirustuksissa on oleellinen osa lasten maailman jäsentämistä. Esimerkiksi opettaja voi pyrkiä seuraamaan oppilaiden piirustuksia ja niissä ilmeneviä piirteitä, vahingollisen ja vahvasti stereotypistävän aineksen huomaamiseksi, jotta asialle voisi tehdä jotain ja muuttaa esimerkiksi joitakin käytäntöjä. Tällaisten asioiden tiedostaminen myös auttaa huomaamaan ympäristössä ilmeneviä piirteitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat lasten kuvailmaisuun. Piirustukset eivät synny tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat kaikki ympärillä koettu ja näetty. Tämän vuoksi tutkielma antaa kuvataidekasvatukselle tietoa siitä, miten eri tavoin lapset kuvaavat juuri naiseksi tai miehiksi nimettyjä hahmoja, ja mitä samaa hahmoissa ehkä ilmenee. Sukupuoleen liittyvät stereotypiat ja normit ovat yleensä niin arkipäiväisiä, että niitä ei huomaakaan, jolloin tällainen aiheeseen keskittyminen muistuttaa meitä asioista, jotka otamme ehkä jo liiankin helposti itsestäänselvyyksinä.

Kuvallisen kehityksen osalta tutkimus antaa mielenkiintoista informaatiota kuvallisen kehityksen jäsentämisestä tehtävänannon mukaan. Lapsi ei välttämättä pysty esittämään kaikkia kuvaamisen taitojaan yhdessä piirustuksessa, vaan ne jakautuvat tarpeen ja tehtävänannon mukaan eri teoksiin. Uskaltaisin väittää, että myös vanhemmat lapset ja aikuiset toimivat samalla tavalla, eikä kaikkea taitoa kannata tai edes pysty ilmaisemaan yhdellä kertaa. Asiaa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin.

10 YHTEENVETO

Vastaus tutkimuskysymykseeni on, että nais- ja mieskuvat ilmenevät oppilaiden piirustuksissa perinteisillä feminiinisillä ja maskuliinisilla merkeillä kuvattuna. Kuvatun hahmon perinteinen maskuliininen tai feminiininen nimi selvästi vaikuttavat lopullisten hahmojen kuvaukseen ja ulkomuotoon, vaikka kuvissa on myös paljon yhteneviä piirteitä. Näistä lopputuloksista syntyivät kaksi ensimmäistä teemaa ja merkkijärjestelmää, naiskoodaus ja mieskoodaus.

Naishahmoilla on päällään perinteisten paitojen ja housujen lisäksi naisien vaatteina pidettyjä mekkoja, hameita ja toppeja. Vaatteiden kuvioina ja teksteinä on feminiinisiä kuvioita kuten sydämiä. Hahmot itsessään ovat mieshahmoja hiukan pehmeämpiä ja heillä on erikseen piirrettyjä silmäripsiä ja meikkiä.

Mieshahmoilla oli päällään erilaisia paitoja ja housuja. Tämän lisäksi osalla oli henkselit, rusetti tai kravatti, jotka kaikki ovat mieskoodattuja asusteita. Vaatteiden kuvioina ja teksteinä on maskuliinisia kuvioita ja tekstejä kuten tribaalikuvio ja erilaiset logot. Hahmot itsessään ovat naishahmoja vähemmän pehmeitä ja heillä ei ole kuvattu meikkiä.

Yhteistä Kallen ja Kaisan vaatteissa ovat erilaiset näyttävät ja värikkäät kuosit, kuviot ja tekstit, joista koostuu kolmas teema ja merkkijärjestelmä. Vaikka hahmot on kuvattu pääasiassa selvästi juuri nais- tai mieshahmoksi, on tämä yhteinen tekijä hyvin selkeä. Tämä vaatteiden sisällä tapahtuva yhteinen kuosin ja kuvion kuvaaminen kertoo oppilaiden ikäkauteen kuuluvasta kypsyiden kaipauksesta. Lapsi haluaa jo erottaa itsensä selvästi nuoremmista lapsista, joiden vaatteissa suuret ja värikkäät kuosit ja kuviot ovat yleisiä. Lapsellisuus on paheksuttava asia. Toisaalta kuvioita yhdistelemissä asukokonaisuuksissa myös yleinen tyyli- ja värisilmä on selvästi kehittynyt, koska se on selvästi kuvattu merkitsemään epätyylikästä tapaa. Lapsellisuus ja epätyylikkyys kulkevat mielikuvana myös yhdessä, jolloin se on noloa.

Neljäntenä teemana ja merkkijärjestelmänä on Kallen vaatteissa olevat reiät ja paikat, joita Kaisan vaatteissa ei ollut ollenkaan. Pojat koodataan näin menevämmäksi ja aktiivisemmaksi osapuoleksi, jonka vaatteet saattavat kovassa menossa mennä rikki. Reiät ja paikat saattavat

toisaalta kertoa myös siitä, että perheellä tai Kallella itsellään ei ole rahallista varakkuutta hankkia rikkiäisten vaatteiden tilalle uusia. Tyttöjen ei ehkä oleteta rikkovan vaatteita yhtä helposti leikeissään, tai sitten heille ostetaan aina reiän ilmetessä uudet vaatteet.

Viidentenä ja viimeisenä teemana ja merkkijärjestelmänä on kuvien sisäjäsenyys. Ikäkaudelle tyypillistä ympäristön, kuvan eri osien ja esitetyn hahmon välisiä suhteita ei ollut, vaan henkilö oli kuvattu melkein taantumuksellisesti vain poseeraamaan tyhjiöön. Sen sijaan tehtävänannon vuoksi piirustuksissa oli keskitytty juuri hahmon vaatteisiin, ja näin piirustusten sisäjäsenyys oli jopa tavallista monipuolisempaa ja yksityiskohtaisempaa. Tämä kertoo tulkintani mukaan siitä, että oppilaat keskittyvät tehtävänannon mukaan eri osiin piirustusta sen sijaan, että käyttäisivät kaikkeen ilmaisuun yhtä paljon taitoa ja energiaa. Näin ollen yksittäisten piirustusten pohjalta ei ole välttämättä mielekästä alkaa tutkimaan koko ikäryhmän kuvallista ilmaisua, vaan eri osien tutkimiseen pitäisi olla erilaiset tehtävänannot.

Eläytymismenetelmän avulla oppilaat toivottavasti pääsivät käyttämään erilaisia harkinnan ja syy-seuraussuhteiden alueita kuin perinteisessä suorassa tehtävännössä. Eläytymismenetelmässä oppilaiden on nimen mukaisesti tarkoitus eläytyä tilanteeseen, mikä kehyskertomuksessa esitellään, jolloin aineistosta tulee toivottavasti aiheen kannalta oleellisempi ja paljastavampi. Kandidaatintutkielmaani verrattuna aineisto nostikin esille erilaisia asioita, ja oppilaat ainakin piirtämisen tekniikassa keskittyivät eri asioihin kuin suorassa tehtävännössä. Piirtämisen tekniikka on kuitenkin oleellinen osa kuvallista ilmaisua ja ongelmanratkaisua.

Formalistisen ja semioottisen kuva-analyysin yhdistäminen tutkielman tekemisessä on hyvä yhdistelmä, jonka esimerkiksi Räsänen on esitellyt teoksessaan. Käytin samaa analyysimallia kandidaatintutkielmassani, joten totesin sen käytännöllisyyden jo siinä vaiheessa. Semioottinen kuva-analyysi taas sopii sukupuolta kuvaavien ominaisuuksien ja merkkien tutkimiseen, koska niiden avulla pyritään löytämään myös syvempiä merkityksiä ja kokonaisuuksia. Tämän seurauksena teemojen lisäksi olen puhunut merkkijärjestelmistä.

Omat oletukseni tutkielmaa kohden olivat, että hahmoilla tulee olemaan jonkinasteisia naiseksi tai mieheksi koodaamisen merkkejä. Jos oletukseni olisi ollut, että sukupuolitetuilla nimillä ei ole mitään vaikutusta hahmojen sukupuolen ilmaisuun, olisin tuskin teettänyt kahta eri kehyskertomusta näillä nimillä. Sen sijaan halusin nähdä näiden naiskoodausten ja mieskoodausten määrän, laadun ja esiintyvyyden sekä miten hahmon nimen ympärille rakennettu muu tarina vaikuttaa piirustuksiin. Lopputuloksissa oli itseäni yllättäviä seikkoja, ja pidän analyysiäni ja siitä tehtyjä johtopäätöksiä perusteltuna ja sellaisena, ettei se ole pohjautunut omiin ennakko-oletuksiini.

Tarkemman ja mahdollisesti varmemman lopputuloksen moniin kysymyksiin olisi saanut, jos oppilaita olisi vielä haastateltu piirustusten pohjalta. Näin esimerkiksi paljon kuvioita sisältävien vaatteiden varma koodaaminen lapsellisuuden kuvaamisesta olisi voinut saada täyden varmuuden. Samoin Kallejen vaatteissa olevien reikien ja paikkojen tarkka funktio olisi saattanut selvitä. Sekä lasten piirtämät lapsellisuuden kuvaukset että mahdollisten reikien ja paikkojen taustalla oleva funktio olisivat mielenkiintoisia jatkotutkimuksen kohteita.

LÄHTEET

- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2004. *Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: Otava.
- Alasuutari, Pertti 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Anderson, Eric 2009. *Inclusive masculinity. The changing nature of masculinities*. New York: Routledge.
- Berger, John; Blomberg, Swen; Fox, Chris; Dibb, Michael & Hollis, Richard 1991. *Näkemisen tavat*. Helsinki: Love Kirjat. Suomentanut Mirja Rutanen. Alkuteos: *Ways of Seeing* (1971).
- Bonsdorff, Pauline von & Seppä, Anita 2002. *Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bonsdorff, Pauline von 2002. Kahdentuva nainen. Estetiikka naisihmisen työnä. Teoksessa Pauline von Bonsdorff & Anita Seppä (toim.) *Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus. 313–339.
- Butler, Judith 1990. *Hankala sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus. Suomentanut Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi 2006. Alkuteos: *Gender trouble. Feminism, and the Subversion of Identity* (1990).
- Dalton, Pen 2001. *The Gendering of Art Education*. Buckingham: Open University Press.
- Duncum, Paul 1997. *Subjects and Themes in Children's Unsolicited Drawings and Gender Socialization*. Teoksessa Anna M. Kindler (toim.) *Child Development in Art*. Alexandria, VA: The National Art Education Association. 106–114.
- Efland, Arthur D., Freedman, Kerry & Stuhr, Patricia 1996. *Postmoderni taidekasvatus. Eräs lähestymistapa opetussuunnitelmaan*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. Suomentanut Virpi Wuori 1998. Alkuteos: *Postmodern Art Education: An Approach to Curriculum* (1996).
- Eskola, Jari 1997. *Eläytymismenetelmäopas*. Tampereen yliopisto.
- Eskola, Jari 2010. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Heinämaa, Sara & Näre, Sari 1994. Siinä paha missä viha. Teoksessa Sara Heinämaa ja Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Helsinki: Gaudeamus. 5–14.
- Heinämaa, Sara; Reuter, Martina & Saarinkangas, Kirsi 1997. Lähtökohtia. Teoksessa Sara Heinämaa (toim.) *Ruumiin kuvia – subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Gaudeamus. 7–19.
- Hyyppä, Markku T. 1996. *Sukupuolten kirjo*. Helsinki University Press.
- Jokinen, Arto 2001. Näin tehdään nainen: miesten ristiinpukeutuminen. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen (toim.). *Nainen, naiseus, naisellisuus*. Tampere University Press. 191–212.
- Kangas, Ilkka 1994. ”Mä haluan olla rauhassa.” Lähentelyn torjumisesta. Teoksessa Sara Heinämaa ja Sari Näre (toim.) *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Helsinki: Gaudeamus. 109–117.
- Kivimäki, Ville 2014. Sotamies Riitaojan poikauhri, sota suomalaisen mieheyden myyttisenä lähteenä. Teoksessa Pirkko Markkola; Ann-Catrin Östman & Marko Lamberg (toim.) *Näkymätön sukupuoli. Mieheyden pitkä historia*. Tampere: Vastapaino. 246-270.
- Leppihalme, Ilmari 2002. Kilpailevat naisbodauksen estetiikat: Pumping Iron 2: The Women. Teoksessa Pauline von Bonsdorff & Anita Seppä (toim.) *Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus. 181-211.
- Lowenfeld, Viktor & Lambert Brittain, W. 1975. *Creative and Mental Growth* (6th edition). New York: Macmillan.
- Määttä, Kaarina 1991. *Mainonnan välittämät nais- ja mieskuvat aikakauslehdissä*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja Sarja B.
- Nikunen, Kaarina; Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura 2005. Anna meille tänä päivänä... eli kuinka porno työntyi osaksi arkea. Teoksessa Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen & Laura Saarenmaa (toim.) *Jokapäiväinen pornomme. Media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino. 7–29.

- Näre, Sari 1992. Sankareita, onko heitä? Tyttöjen sukupuoli- ja sankarikäsitykset. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 69–82.
- Oksala, Johanna 1997. Foucault ja feminismi. Teoksessa Sara Heinämaa (toim.) *Ruumiin kuvia – subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Gaudeamus. 168–190.
- Outinen, Kira 1995. *Ala-asteen oppilaiden ihmispiirustusten visuaaliset laatuominaisuudet*. Helsingin yliopiston kasvatustieteiden laitoksen Tutkimuksia-sarja, Nro 145.
- Pirinen, Riitta 2001. Naiseus nyrkkeilyhanskassa. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen (toim.). *Nainen, naiseus, naisellisuus*. Tampere University Press. 142–156.
- Rossi, Leena-Maija 2001. *Kuvista toisin sanoin – feministikatsojan näkökulmia*. Helsinki: Lasipalatsi.
- Rossi, Leena-Maija 2002. Esteettisten ideaalien sukupuolipolitiikkaa. Mainoskuvat halun, identiteettien ja ihanteiden tuottajina. Teoksessa Pauline von Bonsdorff & Anita Seppä (toim.) *Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus. 107–131.
- Rossi, Leena-Maija 2003. *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Leena-Maija 2005. Halukasta ja mukautuvaa. Katumainonta arjen heteroseksualisoijana. Teoksessa Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen & Laura Saarenmaa (toim.) *Jokapäiväinen pornomme. Media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino. 86–112.
- Ruoho, Iris & Torkkola, Sinikka 2010. *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Räsänen, Marjo 2008. *Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Räsänen, Marjo 2015. *Visuaalisen kulttuurin monilukukirja*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Rödström, Monica 1990. *Lapsen kehitys 7-12 vuotta*. Helsinki: Otava. Suomentanut: Hillevi Huovinen 1992. Alkuteos: *Barns utveckling 7–12 år* (1990).
- Salminen, Antero 2005. *Pääjalkainen. Kuva ja havainto*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Sederholm, Helena 2002. Performatiivinen taide ja naisidentiteetin rakentaminen. Teoksessa Pauline von Bonsdorff & Anita Seppä (toim.) *Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus. 76–106.

Seppänen, Janne 2001. *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Vastapaino.

Turtiainen, Jussi 2005. Hirviöitä ja bikinejä – urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa. Teoksessa Iris Ruoho (toim.) *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 51–69.

Veivo, Harri & Huttunen, Tomi 1999. *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Edita.

Vänskä, Annamari 2007. Vikuroiva teoria? Taidehistoria, visuaalisen kulttuurin tutkimus ja queer-teoria. Teoksessa Leena-Maija Rossi & Anita Seppä (toim.) *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Helsinki: Gaudeamus. 55–77.

LIITTEET

Liite 1: Kehyskertomus 1

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.

Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.

Liite 2. Kehyskertomus 2

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.

Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Liite 3: Rehtorin lupa

Pro Gradu-tutkielman tekeminen

Postilaatikko x

Emma Haapamäki <[redacted]>

3.5.2016

-> [redacted]

Hei!

Keräsin vuonna 2014 teidän koulullanne aineistoni Kandidaatin tutkielmaani varten ja tein tutkielman tämän aineiston pohjalta.

Nyt olen tekemässä Pro Gradu-tutkielmaa ja keräisin tutkielmaa varten tulevan aineiston mielelläni jälleen [redacted]. Teen tutkielmaa siis Lapin Yliopistolle, jossa opiskelen pääaineenani kuvataidekasvatusta ja olen suorittanut sivuaineena luokanopettajan monialaiset opinnot.

Tutkin jälleen 5-luokkalaisia ja tällä kertaa olen teettämässä kaksi erilaista tehtävää kahdella eri luokalla. Minulla ei ole mitään erityisvaatimuksia luokkien suhteen, kunhan ne ovat suurinpiirtein saman kokoiset oppilasmääriltään ja, että voin itse tulla paikalle keräämään aineiston. Välineet tehtävän tekemiseen ovat kynät, paperia ja puuvärejä.

Tutkielmaani ajatellen haluaisin kerätä aineiston ennen kesäloman alkamista ja omassa kalenterissani onkin varsinkin nyt toukokuussa paljon tyhjiä päiviä. Ei siis haittaa, vaikka tehtävät tulisi suorittaa kahtena eri päivänä.

Olisiko tämä ok ja voisiko tämän viestin lähettää edelleen koulunne 5-luokkalaisia opettaville opettajille, jos joku heistä haluaisi ottaa kopin tästä? :) Kiitos!

S-posti: [redacted]

Puh. [redacted]

Ystävällisin terveisin,
Emma Haapamäki

[redacted] <[redacted]>

3.5.2016

-> minä

Hei,

Kiitos viestistäsi. Voisitko olla suoraan yhteydessä koulumme [5.lk](#) opettajiin [redacted] kiitos.

t

[redacted] rehtori

[redacted] koulu

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Liite 4: Koulutoimen johtajan lupa

Lupa Aineiston Keräämiseen

Postilaatikko x

Emma Haapamäki <[redacted]@gmail.com>

19.5.2016 ☆

-> [redacted]

Hei,

Olen kuvataidekasvatuksen opiskelija Lapin Yliopistosta ja teen tällä hetkellä pro gradu-tutkielmaani maisteritutkintoa varten. Tutkielmaani varten olen keräämässä kuvallista aineistoa [redacted] ala-koulun kahdelta 5-luokalta maanantaina 23.5.2016. Lisätietoa tutkimuksesta voi kysyä minulta.

Lasten vanhemmille on lähetetty ilmoitus aiheeseen liittyen ja koulun rehtori tietää asiasta. Tarvitsen myös luvan [redacted] koulutoimen johtajalta.

Saanko luvan aineiston keräämiseen?

Ystävällisin terveisin,
Emma Haapamäki

[redacted] <[redacted]>

20.5.2016 ☆

-> [redacted] minä

Hei,

jos koulu on tähän suostunut, niin asia on ok.

Yst.terv.

[redacted]

Liite 5: Lupalappu

Hei!

Opiskelen kuvataidekasvatusta Lapin Yliopistossa ja analysoin Pro Gradu-tutkielmassani 5-luokkalaisilla oppilailla teettämiäni kuvataiteen töitä. Tulen teettämään työt yhden tunnin aikana 23.5.2016. Tarvitsen kuitenkin jokaisen oppilaan huoltajan suostumuksen tutkielman tekemiseen. Minulla on vaitiolovelvollisuus ja lopullisessa tutkielmassani ei tule käymään ilmi mitään tietoja, joilla työt voisi yhdistää juuri tiettyihin oppilaisiin tai kouluun. Kiitos!

Ystävällisin terveisin: Emma Haapamäki

Oppilaan nimi:

Huoltajan allekirjoitus:

Liite 6: Kuvat

Kuva 1

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.
Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 2

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.
Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 3

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.
Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 4

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.
Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 5

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

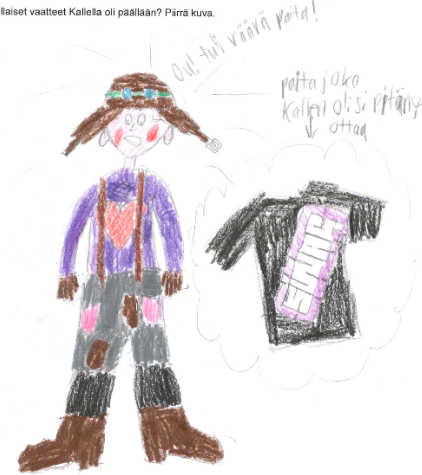
Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänele.
Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 6

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänele.
Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 7

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänele.
Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 8

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänele.
Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 9

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kaisa oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.

Millaiset vaatteet Kaisalla oli päällään? Piirrä kuva.

Kuva 10

Olen Lapin yliopiston opiskelija ja teen tutkielmaa, jota varten kerään teiltä piirustuksia.

Kalle oli mielestään laittanut päälleen hienot vaatteet, mutta muut nauroivat hänelle.

Millaiset vaatteet Kallella oli päällään? Piirrä kuva.

